

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE
PRAVOSLÁVNA BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

Filantropia

Slovensko a filantropia na prelome 20. a 21. storočia

Diplomová práca

Lenka Mindoková

2008

PREŠOVSKA UNIVERZITA V PREŠOVE
PRAVOSLÁVNÁ BOHOSLOVECKÁ FAKULTA
Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Filantropia

Slovensko a filantropia na prelome 20. a 21. storočia

Diplomová práca

75618000 sociálna práca

Lenka Mindoková

Vedúci diplomovej práce:

doc. PhDr. Michal Oláh, PhD.

Prešov 2008

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem na svoju česť, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a použila som literatúru, ktorú uvádzam v zozname

V Prešove, dňa:

.....

podpis

ABSTRAKT

MINDOKOVÁ, Lenka: *Filantropia. Slovensko a filantropia na prelome 20. a 21. storočia.* [Diplomová práca] / Lenka Mindoková. – Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta; Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce. – Školiteľ: doc. PhDr. Michal Oláh, PhD. – Stupeň odbornej kvalifikácie: magister – Prešov : PBF PU 2008. 128 s.

Filantropia, jej miesto v dnešnej spoločnosti je v tejto práci posudzovaná len z teoretického hľadiska. Prácu tvoria štyri kapitoly.

Úlohou prvej kapitoly je objasnenie samotného pojmu filantropia a zdôraznenie významu človeka v úlohe filantropa – teda nositeľa filantropie, dobročinnosti. Cieľom poslednej druhej kapitoly je predstaviť filantropiu vo svetle Cirkvi. Cirkev bola a je nositeľkou dobročinnosti a preto jej venujeme túto kapitolu. Druhá kapitola nám objasňuje, čo to Cirkev je, východiská cirkevnej filantropie, sociálne učenie Cirkvi, predstavuje nám dobročinnosť v rámci Pravoslávnej Cirkvi, Katolíckej a Evanjelickej Cirkvi. tretia kapitola je venovaná mimovládnym organizáciám, ako nositeľom dobročinnosti a dobrovoľníctvu. Je zameraná na jednotlivé formy mimovládnych organizácií fungujúcich na území Slovenskej republiky. Objasňuje základný pojmový aparát súvisiaci s mimovládnymi organizáciami a dobrovoľníctvom. Zasväcuje nás do histórie charitatívnych organizácií aj dobrovoľníctva. Vyzdvihuje význam charitatívnych organizácií a dobrovoľníctva v súčasnosti a upozorňuje na prekážky v ich pôsobení. Štvrtá kapitola je zameraná na teóriu a metódy charitatívnej práce. Predstavuje charitatívnu činnosť ako súčasť systému slovenských vied, jej metódy, cieľové skupiny. Upozorňuje na určité špecifiká v oblasti metód charitatívnej práce.

Kľúčové slová: Filantropia. Cirkev. Úloha Cirkvi. Sociálne učenie Cirkvi. Mimovládne organizácie. Dobrovoľníctvo. Dobrovoľník. Metódy a teória charitatívnej činnosti. Streetwork. Diagnostika. Rozvojová pomoc. Humanitárna pomoc.

ABSTRACT

MINDOK, Lenka: *Philanthropy. Slovakia and philanthropy at the turn of 20th. and 21st. century.* [Diploma work] / Lenka Mindoková. - University of Prešov in Prešov. Faculty of Orthodox Theology. Department of christian anthropology and social work. - Adviser: doc. PhDr. Michal Oláh, PhD. Degree of professional qualification: magister – Prešov : PBF PU 2008. 128 p.

Philanthropy, its place in current society is in this work rated only from theoretical point of view. This work consist of four chapters.

Mission of first chapter is clearing term of philanthropy and enforcement of meaning human in philanthropy task – like philanthropy carrier, charity. Mission of second chapter is present philanthropy in the light of Ecclesia. Ecclesia was and is holder of charity and thus of we devote her this chapter. Second chapter clarify us what Ecclesia is, starting points of clerical philanthropy, social theory of Ecclesia, present us charity within Orthodox Church, Latin Church and Evangelic Church. Third chapter is devoted non-governmental organization like holders of charity and volunteering. Is sighted into single forms of non-governmental organizations operating in area of Slovakia. Clarifying basic notion apparatus related with non-governmental organizations and volunteering. Chapter dedicate us into history of charity organizations and volunteering too. Lifting-up meaning of charitable organizations and volunteering in present and alerting on obstacles in their action. Fourth chapter is focusing on theories and methods of charitable work. Present charitable activity like part of Slovakia science system, its methods, target groups. Alerting on specific particularity in area of charitable work.

Key words:

Philanthropy. Ecclesia. Objective of Ecclesia. Social theory of Ecclesia. Non-governmental organisations. Volunteering. Volunteer. Methods and theory of charitable activity. Streetwork. Diagnostics. Help for underdevelopment countries. Humanitary help.

PREDHovor

Filantropia bola aj je súčasťou každej spoločnosti, ktorá sa v priebehu ľudských dejín vyformovala. Filantropia mala v každej spoločnosti inú formu, význam a poslanie. Formovala sa od praveku a prispôbovala sa všetkým podmienkam, ktoré vývoj priniesol. Filantropia našla svoj základ v Christovom Evanjeliu, a po vstupe kresťanstva do ľudských dejín dosiahla nevídaný rozmach a úspech. Cirkev sa stala hlavnou predstaviteľkou filantropie na mnoho storočí. Často sa viedol boj medzi svetskou mocou a Cirkvou o záštitu nad touto činnosťou. Základom objaveným v Evanjeliu je prikázanie „*Miluj blížneho svojho, ako seba samého.*“ Predstavitelia filantropie sa snažia toto krédo odovzdať z generácii na generáciu. No nie všetci, ktorí sa filantropii venovali a venujú, prijali a stotožnili sa s týmto odkazom. Zabúdajú na to, podstatné – vzťah darujúce a obdarovaného. V mnohých prípadoch o čom vydáva svedectvo aj história zvíťazila ľudská pýcha a bohatstvo nad láskou k človeku.

Filantropia v rámci svojho vývoja nezažila len slávu a uznanie spoločnosti, v mnohých obdobiach bola považovaná za zbytočnú a problémami, ktorými sa zaoberala za neexistujúce.

Téma našej diplomovej práce vznikla so zámerom zoznámiť sa s touto otázkou podrobnejšie. Táto práca je vedená v teoretickej rovine, a našou snahou je predstaviť filantropiu v rámci Cirkvi a jej úlohy v dvadsiatom prvom storočí, z rôznych uhlov pohľadu. Našu pozornosť venujeme významu a pôvodu pojmu filantropia, metódam a Cirkvi a jej poslaniu vo filantropii charitatívnym organizáciám, dobrovoľníctvu,. Sme si vedomí faktu, že otázku filantropie a všetkých súvislostí nemôžeme rozobrať úplne podrobne, ale snažili sme o jej zobrazenie aspoň v niektorých z jej mnohých podôb.

Lenka Mindoková

OBSAH

PREDHOVOR

ÚVOD.....	9
1 FILANTROPIA – ZÁKLADNÝ PROJEK, JEHO PÔVOD VÝZNAM.....	10
1.1 ČLOVEK.....	10
1.2 VÝZNAM SLOVA FILANTROPIA.....	12
2 FILANTROPIA A CIRKEV.....	17
2.1 CIRKEV A JEJ CHARAKTERISTIKA.....	17
2.2 VÝCHODISKÁ SOCIÁLNEHO UČENIA A SOCIÁLNE UČENIE CIRKVI.....	20
2.2.1 Sociálne otázky v knihách Svätého Písma.....	21
2.3 CHARITATÍVNA ČINNOSŤ CIRKVI.....	31
2.3.1 Pravoslávna filantropia.....	33
2.3.2 Katolícka cirkev a charitatívna činnosť.....	43
2.3.3 Evanjelická diakonia.....	47
3 CHARITATÍVNE ORGANIZÁCIE A DOBROVOĽNÍCTVO 20. A 21. STOROČIA.....	53
3.1 CHARITATÍVNE ORGANIZÁCIE A ZÁKLADNÉ POJMY.....	54
3.1.1 Základné znaky charitatívnych organizácií.....	55
3.2 MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE A ICH HISTÓRIA NA ÚZEMÍ SLOVENSKA PO ROKU 1989.....	56
3.3 PRÁVNA ÚPRAVA A CHARAKTERISTIKA ORGANIZÁCIÍ TRETIHO SEKTORA.....	60
3.3.1 Formy mimovládnych organizácií pôsobiacich v sociálnej sfére.....	62
3.4 DOBROVOĽNÍCTVO A MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE.....	65
3.4.1 Základy úspešnej dobrovoľníckej práce.....	67
3.4.2 Dobrovoľníctvo na Slovensku.....	71
3.4.3 Mimovládne organizácie a verejnosť.....	74
3.4.4 Financovanie mimovládnych organizácií.....	75

4	TEÓRIA A METÓDY CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI.....	83
4.1	ZARADENIE CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI V SYSTÉME SPOLOČENSKÝCH VIED.....	83
4.2	CHARITA V KONTEXTE MODERNEJ SPOLOČNOSTI.....	86
4.3	CHARITA V SLUŽBE ČLOVEKU.....	89
	4.3.1 Formy pomoci cieľovým skupinám charity.....	91
	4.3.2 Zariadenia charitatívnej služby.....	94
4.4	METÓDY CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI.....	97
	4.4.1 Metódy charitatívnej služby.....	98
	ZÁVER.....	115
	ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	116
	PRÍLOHY.....	120

ÚVOD

Túto prácu venujem predstaveniu základného prikázania pre každého z nás: „*Miluj blížneho svojho, ako seba samého.*“ Filantropia, dobročinnosť, alebo charita je prikázaním lásky v praxi. Dobročinnosť je rovnako stará, ako je stará aj láska. Funguje s človekom od jeho počiatku, lebo človek bol stvorený najväčším filantropom – Bohom, z lásky. Láska a filantropia, kráčajú ruka v ruke spolu s človekom, každou epochou ľudských dejín. Niet takej, ktorá by nevydala svedectvo o láske. Dobročinnosť nadobudla rôzne formy, ktoré boli adekvátne dobe – od jednoduchej pomoci človeka, človeku až po budovanie komplexných charitatívnych zariadení. Prichádzala nevtieravo, potichu s odhodlaním pomôcť tým, ktorí to potrebujú. Naučila ľudí dávať, byť človekom – ľudským a dobrým. Podporovala a budovala všetko, čo bolo človeku dané – slobodná vôľa – obraz a podoba Boha. Filantropia – ľudomilnosť je súčasťou aj dnešnej uponáhľanej doby, často sa o filantropii hovorí, no myslím si, že dnešná spoločnosť jej vtlača rysy, ktoré jej nepatria – bohatstvo a chválu.

1 FILANTROPIA – ZÁKLADNÝ POJEM, JEHO PÔVOD A VÝZNAM

Túto diplomovú prácu budeme venovať téme filantropia. Hneď v tejto prvej kapitole si vymedzíme základné pojmy – filantropia a človek ako nositeľ filantropie. Filantropia vychádza z toho najzákladnejšieho prameňa, ktorý robí človeka človekom, čo ho robí ľudským – z lásky. Láska je to, čo ľudí spája, čo ich robí slobodnými. Prikázanie lásky, ktoré nám zanechal Christos, je najväčším prikázaním v ľudských dejinách.

1.1 ČLOVEK

Ak chceme hovoriť o filantropii musíme si povedať niekoľko slov o človeku, pretože človek je nositeľ aj ten, ku ktorému je filantropia nasmerovaná. Človek je osobná, slobodná, rozumná, psychosomatická bytosť.

Podľa Pravoslávnej cirkvi a iných kresťanských denominácií je človek stvorený Bohom na Boží obraz a Božiu podobu. Svedectvo nám poskytuje kniha Genezis „*A riekol Boh: Učinnme človeka na svoj obraz, podľa našej podoby...*“ . (Gen 1, 26). Aj Svätý Ján Damašký rozlišuje medzi obrazom a podobou, a hovorí, ako uvádza Milan Gerka (2007), že výraz **podoba** znamená rozum a slobodu vôle, výraz **obraz** je označením podoby s Bohom prostredníctvom dobrých skutkov nakoľko je to možné. Človek ako Boží obraz a podoba je ikonou Stvoriteľa a nič väčšieho ani hodnotnejšieho ako Boží obraz v ňom nemôže byť. Svätí otcovia Pravoslávnej cirkvi nevysvetľujú otázky antropológie veľmi zdĺhavo. Ich teológia človeka vychádza z obrazu a podoby. Z otcov Cirkvi len Svätý Gregor Nisský napísal antropológický traktát pod názvom – **O stvorení človeka**. Svoj názor na danú problematiku vyjadruje ako uvádza Imrich Belajkanič (1995) aj hlas púšte – pohľad askétov. Ide o praktickú antropológiu, ktorá nám podáva informácie o tom, ako sa brániť zlu.

Človek ako uvádza Alexander Cap (2000), bol stvorený z hliny a Boh mu daroval Boží dych – dušu, ktorá človeka oživuje. Vďaka nej človek, myslí a cíti. Hlina predstavuje v človeku svet hmotný a Boží dych svet duchovný.

Človek patrí dušou k svetu duchovnému a telom svetu hmotnému, teda podľa slov Jána Damaškého je „*mikrokozmos v makrokozme*.“ (in Belajkanič, 1995, s. 84). Na veľkosť človeka poukazuje to, že bol stvorený na obraz a podobu Božiu. Vďaka tomu človek vychádza z rúk Boha – ako bytosť žijúca (Belajkanič, 1995).

Človek sa objavil na svete, ako kráľ a panovník, ktorý mal vládnuť nad celým svetom, avšak ako poddaný nebeského Kráľa. Človek je vyvrcholením tvorivej činnosti Boha. Pre Boha neexistuje na zemi nikto cennejší ako človek. Človek je nádherné stvorenie, ktoré je dielom celej Svätej Trojice. Podľa slov Jána Damaškého Boh stvoril človeka bezúhonného, bez vášní, oslobodeného od každej nemoci, bezstarostného. Na veľkosť človeka upozorňuje aj apoštol Pavol vo svojom liste Rimanom (8, 14 - 17), kde hovorí o človeku ako o Božom dieťaťom. Východní pravoslávni teológovia zdôrazňovali fakt, že človek je čímisi neopakovateľným. Svätý Gregor Nisský hovorí, „*že človek je obrazom – ikonou, a ako taký je mikrotheos*“ (in Belajkanič, 1995, s. 84). Pri stvorení človeka ho Boh podľa slov Maxima Vyznávača obdaroval týmito so svojich vlastností (in Belajkanič, 1995):

- existenciou;
- večnosťou;
- dobrotou;
- múdrosťou.

Existencia a večnosť sú v samotnej podstate človeka, dobrota a múdrosť mu boli prisľúbené a ich prijatie závisí od slobodnej vôle každého z nás. Svätý Gregor z Nazianu vysvetľuje, prečo Boh po stvorení daroval človeku slobodnú vôľu. „*Podľa neho to Boh učinil, preto, aby dobro v celej plnosti mohol prijať ten, kto si ho sám vyberie a aby došlo k tomu, ktorý dal základy dobra v nature*“ (in Belajkanič, 1995, s. 85). Človek je slobodný preto, že je obrazom Božej slobody a preto má možnosť výberu. Sloboda človeka je biblicky chápaná ako možnosť výberu.

Syn Boží je obrazom Božej podstaty, ako to uvádza aj apoštol Pavol: „*Tento (Syn) ako odblesk slávy Boha a obraz Jeho podstaty udržuje všetko svojim mocným slovom a posadil sa na pravici Velebnosti na výsostiach, keď (prv) spôsobil očistenie od hriechov*“ (Žid 1, 3). A človek ostáva stále jeho obrazom.

Z tohto pohľadu podľa slov M. Gerku (2007) sa hodnota človeka nedá vyjadriť, pretože uniká matérii. Človek nie je len telo, ale aj psyché. Človek ako intelektuálne bytie, osobnosť, má svoju hodnotu na základe toho, že celý jeho intelekt vo svojej podstate je Božím obrazom, v ktorom sa odráža Božia bytnosť, ktorá svedčí o živote Hypostáz.

Boh nestvoril človeka ako statické bytie. Človek je povolaný k rastu. Božský život je darom a zároveň aj úlohou, ktorú má človek slobodne a dobrovoľne splniť. Človek môže duchovne rásť len v prípade, ak sa bude svojou vôľou slobodne a dobrovoľne podriaďovať Božej vôli (Belajkanič, 1995).

Sväté Písmo však hovorí jednu nemeniteľnú pravdu, ktorá nikdy nebude zastaralá, a to, že Stvoriteľom sveta a života je Boh. Sväté Písmo nám zdôrazňuje jeden veľmi dôležitý fakt a to, že Stvoriteľ sveta a človeka je Boh. Poradie a čas sú v tomto prípade druhoradé. A v tom spočíva základný rozdiel medzi biblickým a vedeckým bádáním. Pravoslávna cirkev, ale nikdy nepoprela, že človek je tvor spoločenský a potrebuje žiť v spoločenstve iných ľudí. Naopak upozorňuje nás nato, aby sme nikdy nezabudli na našich blížnych a nikdy nerobili rozdiely medzi rasami. Lebo základné puto, ktoré spája ľudí navzájom je láska. Ďalšiu podkapitolu venujeme samotnému pojmu filantropia, jeho koreňom a významu.

1.2 VÝZNAM SLOVA FILANTROPIA

Filantropia podľa slov významných teológov Pravoslávnej cirkvi je dôležitou vlastnosťou Boha. V takom duchu o nej uvažujú ako píše Štefan Šak svätý Atanáz Veľký, svätý Bazil Veľký, svätý Maxim Vyznávač a svätý Teodor Studitský a tiež aj Nikolaj Kabasilas. Práve Nikolaj Kabasilas stotožnil filantropiu s láskou a opisuje ju ako dokonalú definíciu vzťahu Boha a človeka. Vďaka Božej filantropii bol zrealizovaný plán spásy človeka skrze vtelenie Lóga. Aj keď človek padol, nekonečná Božia láska našla spôsob jeho záchrany.

V momente vtelenia Lóga dochádza podľa Š. Šak ak odhaleniu nesmiernej hĺbky nekonečnej Božej lásky a filantropie. Vo svätotočcovskej tradícii, je vtelenie Christa označované ako **filantropia Christa** (in Balogová, ed., 2005).

Po prvý krát sa s termínom filantropia- vo význame starostlivosti o chudobných môžeme podľa Václava Ježeka stretnúť u Filóna Alexandrijskeho. Filon vo svojom diele O cnostiach píše: že filantropia znamená predovšetkým – „*nevyžadovať úroky z pôžičiek, mzdy chudobného robotníka majú byť zaplatené v deň, kedy poskytne svoje služby, kto požičiava peniaze, nemal by vyžadovať návrat svojich prostriedkov tak, že vstúpi do domu človeka, ktorý mu je dlžný a začne vymáhať svoje peniaze, zbieranie úrody sa má prenechať chudobným, vyjadruje milostivý vzťah k služobníkom a otrokom*“ (in Zozulák, ed., 2003, s. 41).

Pojem filantropia, podľa M. Gerku (2007) je gréckeho pôvodu, je zložené z dvoch slov – **filos** – milý, milovaný, priateľ, priateľský a **antropos** – človek. Termín **filantropos** označuje lásku k človeku a môžeme ho preložiť ako ľudomil. Filantropia je pojem, ktorý sa znova dostáva na popredné miesta u sociológov, ale aj v laickej verejnosti. Vo svetskom ponímaní je filantropia chápaná, ako súhrn činností v prospech tých, ktorí sú v núdzi. Filantropia bola prirodzenou súčasťou vývoja sociálnej starostlivosti. Bol to prirodzený jav v každej spoločnosti. V dnešnej spoločnosti je nedostatok literatúry, ktorá by sa venovala vymedzeniu tohto slova. Svetská filantropia pramení zo zdravého humánneho človeka k človeku. Etický slovník nás odkáže na slovo **humanizmus**.

Termín humanizmus vznikol z termínov „**homo**“ – človek, „**humanitas**“ – ľudskosť a „**humanus**“ – ľudský. Mnohí autori vznik tohto termínu časovo umiestňujú rôzne do devätnásteho storočia, do pätnásteho storočia, alebo až do doby Cicerona. Výrazom humanizmus ľudstvo chcelo označiť svoju večnú túžbu po stále širšej a hlbšej ľudskosti, po stále širšej a hlbšej láske a úcte k človeku a po stále plnšom a mnohostrannejšom odpore voči zlu v jeho najrôznejších podobách. Princíp humanizmu je mnohodomenzionálny. Predstavuje lásku človeka k človeku, predstavuje lásku a úctu k ľudstvu. Z humanizmu ako lásky človeka k človeku teda plynie vyzdvihnutie hodnoty človeka, jeho života, do čela hodnotovej pyramídy. Ak je humanizmus zápas o ľudskosť v našom živí a nežijeme v živote sami, pojem humanizmus má podľa J. Vajdu (1995, s. 51) širšie súvislosti: „*Od seba ideme ďalej k iným ľuďom, prekračujeme seba smerom k človeku.*“

Pojem humanizmus má svoj základ v latinskom slove **humanus**, ktoré znamená ľudský. Humanizmus ako uvádza Ado et al., (1978, s. 82) „*je to svetonázorový princíp, ktorého základom je presvedčenie o neobmedzených možnostiach človeka a jeho schopnosti zdokonaľovať sa, požiadavka slobody a obrany dôstojnosti osobnosti, idea o práve človeka na šťastie a o tom, že uspokojenie jeho potrieb a záujmov je konečným cieľom spoločnosti.*“ Tento princíp sa vytvoril na základe širokého ideového smeru, ktorý vznikol v renesancii a bol vyjadrením boja „tretieho stavu“, proti vláde feudálnej aristokracie, duchovenstva a proti stredovekej náboženskej ideológii.

Humanisti ako F. Petrarca, Lenonardo da Vinci, M. Koperník a iní, vyhlásili človeka za korunu prírody, centrum vesmíru. V človeku sa podľa nich má spájať prírodný a duchovný princíp, má mať právo na šťastie v pozemskom živote a jeho prirodzená túžba po slasti a šťastí ma byť základom mravnosti. V protiklade k náboženskému chápaniu vidia v morálke uskutočnenie svetských cieľov – oslobodiť človeka od každého sociálneho a duchovného útlaku, zbaviť ho nespravodlivosti, nedostatkov a nevedomosti, zdokonaľovať ľudskú osobnosť, dosiahnuť úplný materiálny a duchovný blahobyť ľudí. Od začiatku sa humanizmus ako uvádza Ado et al., (1978) delí na dva základné smery:

- buržoázny humanizmus, ktorého centrom je jednotlivec;
- utopický socializmus.

Slovo humanizmus nie je možné ako uvádza Ado et al., (1978) považovať za synonymum slova filantropia. Filantropia vychádza z humanizmu ako so smeru, ktorého základným princípom je láska človeka k človeku.

Filantropia sa formovala ako dobročinnosť. Filantropia podľa Jozefa Majchráka et al., (2004, s. 11) je „*jedna z najmodernejších foriem darcovstva, označujúca darcovstvo, ktoré sa snaží riešiť problémy spoločnosti, podporou vzdelávania, inovácií a rozvojom schopností ľudí, aby boli schopní sami si pomôcť a neboli odkázaní na almužny.*“ Filantropia podľa Gustáva Brukerra a Jany Opatíkovej (2006, s. 141) je vymedzená ako: „*ľudomilstvo, dobročinnosť, pomoc sociálne slabým.*“ Svetská filantropia má v mnohých prípadoch podobu organizovaných právnych subjektov. Ako neziskové organizácie pomáhajú riešiť problémy ľudí, ktorí sa ocitli v núdzi.

Tieto filantropické inštitúcie získavajú finančné prostriedky od dobrovoľných darcov alebo zo štátneho rozpočtu. Kresťanská filantropia vychádza zo zásad Christovho Evanjelia. Rieši problémy človeka v núdzi a je súčasťou života kresťana a Cirkvi. Termín filantropia, ako kresťanská inštitúcia pomáhajúca núdnym, je rozšírená najmä v Pravoslávnej cirkvi. V niektorých samostatných pravoslávnych cirkvách nesú tieto služby pomenovanie diakonia (Gerka, 2007). Blízkym pojmom filantropie je – **charita**. Slovo charita, podľa M. Gerku (2007) má svoj základ v latinskom slove **charitas**, ktoré má svoj pôvod v gréckom slove – **charis** – láskavosť, blahosklonnosť, milosť, súcit, dobroprajnosť, služba. Je najrozšírenejším pojmom v kresťanskej službe blížnym. Charita je chápaná ako prejav lásky, ktorá existuje medzi Bohom a človekom a medzi človekom a človekom. V kresťanskom živote je označením organizovanej starostlivosti o ľudí v núdzi Charita je podľa G. Brukerra a J. Opatíkovej (2006, s. 170) definovaná nasledovne: „*dobročinnosť – praktická láska k blížnemu v kresťanskom zmysle.*“ Ďalším veľmi blízkym pojmom k filantropii je **diakonia**. Je to slovo tiež gréckeho pôvodu a znamená **služba**. Je to pojem veľmi rozšírený v cirkvách, ktoré sa venujú starostlivosti o núdnym. Najčastejšie je využívaný v rámci protestantských cirkví.

Cirkev vždy konala túto službu, čo vyplýva aj zo slov Svätého Písma: „*Títo zotrvali v apoštolskom učení a v spoločenstve, v lámaní chleba a na modlitbách. I prišla bázeň na všetky duše, a apoštolovia robili mnoho zázrakov a znamení. A všetci veriaci, ktorí boli pospolu, všetko mali spoločné, aj statky, a majetky predávali a rozdeľovali všetkým, ako kto potreboval; deň čo deň zotrvali jednomyselne v chráme, lámali chlieb po domoch a prijímali pokrm s plesajúcim a úprimným srdcom, chválili Boha a boli obľúbení u všetkého ľudu. A pán pridával na každý deň tých, ktorí boli zachránení,* (Sk 2, 41 - 47).

Mravnosť bola pre človeka nenahraditeľným kompasom. Umožňovala mu orientovať sa v osobnom i spoločenskom živote, zaujímať stanoviská k javom duchovného i sociálneho bytia. Mravnosť mala a má svoj pôvod v pude sebazáchovy a jej začiatok sa viaže na rozoznávanie dobra a zla. Mravnosťou sa nazýva aj dobrota alebo spôsobilosť na dobro. Aj dnes je mravné to, čo trvale šťastne rozvíja ľudský život v jeho individuálnom aj spoločenskom rozmere. Mravnosť nie je možné odlúčiť od praktického života človeka, lebo bytie každého človeka je zakotvené v kultúrnohistorickom svete.

Mravnosť je prejavom zložitého vnútorného sveta človeka, hodnotou sebauvedomenia v spojení s ľudskou praxou. Úvahy o mravnosti siahajú do najrannejšieho obdobia ľudských dejín. Vždy sa hovorí o spôsobe života človeka alebo spoločnosti. Mravnosť má centrálné postavenie a morálka vyjadruje vzťah k sociálnemu bytiu. Obe však sledujú ciele ako sú: úcta, súcit, šľachetnosť, úprimnosť, pokora, vzájomná pomoc, vďačnosť, zodpovednosť, sebaobetavosť. V tejto kapitole sme si predstavili človeka, ako nositeľa dobročinnosti z pohľadu svetského aj z pohľadu Pravoslávnej cirkvi. Snažili sme vymedziť význam slova filantropia, uviedli sme niekoľko definícií a predstavili humanizmus, ako východiskový bod filantropie. Nasledujúcu kapitolu budeme venovať filantropii a Cirkvi. Priblížime si aktivity troch u nás najviac zastúpených cirkevných denominácií.

2 FILANTROPIA A CIRKEV

Túto kapitolu venujeme Cirkvi a jej pôsobnosti a úlohám v oblasti dobročinnosti. V úvode kapitoly sa budeme venovať Cirkvi, odpovieme si na základné otázky: čo je to Cirkev, aké je jej postavenie v spoločnosti, čo nám Cirkev daruje. Cirkev ako pokračovateľka, nevesta Isusa Christa, zachováva celé jeho učenie a snaží sa ho odovzdávať z generácii na generáciu v neporušenej podobe. Cirkev ako Telo Christovo je nositeľkou základnej cnosti človeka – lásky. Cirkev nesie aj najhlavnejšie prikázanie pre celé ľudské pokolenie: „*miluj blížneho svojho...*“ (Mt 5, 43 - 47) . Práve tu je základ dobročinnosti Cirkvi - v láske ku každému človeku bez rozdielov. V láske, ktorá mení tento svet, ktorá rúca bariéry a prekonáva priepasti, rovnako, ako prekonala obrovskú priepasť medzi Bohom a človekom. Láska robí človeka, ľudským, robí ho človekom.

2.1 CIRKEV A JEJ CHARAKTERISTIKA

Žijeme v období, kedy sa najväčšia pozornosť podľa Imricha Belajkaniča (1996) venuje z pohľadu teológie ekleziológií – učenie o Cirkvi, a to najmä z toho dôvodu, že sa kresťanstvo rozdelilo na mnohé denominácie a každá z nich vyhlasuje o sebe, že je pravá Cirkev Christova. Sväté Písmo nás vedie k tomu, že Christos založil len jednu Cirkev a nie viacero. Preto nemôžeme dopustiť, aby bolo viac Christových Cirkví, nakoľko On založil len jednu. Delenie kresťanov na rôzne kresťanské spoločenstvá je dôsledkom hriechu, lebo hriech oddeľuje kresťanov nielen od Boha, ale plodí rozdiely aj medzi ľuďmi. Mnohí kresťania si túto skutočnosť uvedomujú v dnešnej dobe viac, ako v minulosti, z toho dôvodu sa organizujú rôzne ekumenické hnutia. Celý tento proces nasvedčuje tomu, že kresťania túžia po obnovení jednoty kresťanstva.

Niceocarihradský symbol viery nás vedie k tomu, ako uvádza I. Belajkanič (1996), aby sme verili v jednu, svätú, všeobecnú a apoštolskú Cirkev. K tejto definícii dospeli svätí Otcovia na základe Svätého Písma. Tieto vlastnosti Cirkvi nevystihujú to, čím Cirkev je. Vo svätootcovských dielach nenájdeme definíciu Cirkvi, ale skôr opis života v nej.

Uvedieme si niekoľko príkladov – Svätý Irenej Lyonský hovorí: „*kde je Cirkev, tam je Duch Boží a tam, kde je Duch Boží, tam je Cirkev a úplná blahodať.*“ Svätý Cyprián Kartágenský píše: „*Cirkev je jeden celok, hoci je rozdelený na mnoho Cirkví ... Je veľa Cirkví, avšak i napriek tomu je Cirkev jedna. Človek nemôže považovať Boha za Otca, ak nepovažuje Cirkev za svoju matku.*“ Svätý Ambróz Milánsky uvádza: „*Cirkev je viac než zem a nebo, je to nový svet, ktorého slnkom je Christos*“ (in Belajkanič, 1996, s. 8).

Pavel Evdokimov vo svojom diele uvádza, že naša viera nám zvestuje, že Cirkev je Telo Christovo, že je neustálym dňom Päťdesiatnice na zemi, že je obrazom Svätej Trojice, že je Cirkvou troch Božských Osôb. Sergej Bulgakov hovorí, „*že Cirkev nemôžeme pochopiť iným spôsobom, než prostredníctvom svedectva lásky a účasti na jej živote*“ (in Belajkanič, 1996, s. 8). Potreba definovať život v Cirkvi svedčí o úpadku viery. Definície, ktoré nachádzame v rôznych teologických príručkách sú len príležitostnými formuláciami. Nie je to hlas Cirkvi o sebe samej, ale ide o výsledok polemizovania medzi teologickými školami.

Zjednodušený pohľad na Cirkev predpokladá, že Cirkev je známa, ale tento pohľad je nesprávny. Musíme podotknúť fakt, že Cirkev je veľké tajomstvo a preniká cez všetky viditeľné a neviditeľné reality. V Cirkvi poznáme to, čo je viditeľné – spoločenstvo veriacich, a zároveň veríme v to, čo je neviditeľné – v život zomrelých, anjelov, v reálnu a nepretržitú prítomnosť Boha, v prejavy a dary blahodäte (Belajkanič, 1996).

Teandrizmus, ktorého garantom je Christos vylučuje akékoľvek delenie na Cirkev viditeľnú a neviditeľnú. Privádza nás aj k tomu, ako hovorí I. Belajkanič (1996), že Christova Cirkev nie je inštitúcia, ale nový život s Christom a v Christu, ktorý je podporovaný Duchom Svätým. Christos, Syn Boží, ktorý prišiel na svet a vtelil sa, zjednotil v sebe božský život s ľudským. Boh sa stal človekom a svoj bohoľudský život dal svojim učeníkom a všetkým, ktorí v Neho uverili. Sám Christos počas svojej prítomnosti na zemi povedal o Cirkvi: „.... a ja ti tiež hovorím, že ti si Peter (Skala), a na tej skale vybudujem svoju Cirkev, a nepremôžu ju ani brány pekelné“ (Mt 16, 18)

Christos podľa I. Belajkaniča (1996) nezakladá svoju Cirkev na primáte, alebo na neomylnosti Petrovho nástupcu, ale na viere v Neho Syna Božieho. Každý, kto uverí v Christa, chce konať podľa Neho a dá sa pokrstiť, stáva sa členom Jeho Cirkvi. Z toho dôvodu Isus žil medzi nami, zomrel na Kríži, vstal z mŕtvych a vstúpil na nebesia.

Vtelenie Loga nie je ideou, alebo učením, je realitou, ktorá sa odohrala v čase a má silu večnosti. Vtelenie ako dokonalé spojenie, nedeliteľné a nezliate, z dvoch prirodzeností – božskej a ľudskej, je Cirkev. Cirkev je človečenstvo Christovo. Pretože Logos skutočne prijal človečenstvo, Cirkev je Telo Christovo ako jednota človeka s Bohom. Rovnaká myšlienka je vyjadrená aj vtedy, ak je Cirkev pomenovaná Nevestou Christovou, alebo Ženou Loga. Vzťah medzi mužom a ženou je dokonalá jednota pri zachovaní odlišností dvoch osôb – muža a ženy. Hĺbku vzťahu ženícha a nevesty nemôžeme úplne vyjadriť, preto o Cirkvi môžeme povedať len to, že Cirkev je veľké tajomstvo, do ktorého môžeme vstúpiť cez krst ako cez viditeľnú a zároveň tajomnú realitu (Belajkanič, 1996).

Tajomstvo Cirkvi siaha omnoho ďalej ako dejiny ľudstva. Jej praexistencia v múdrosti Božej akcentuje jej nadhistorickú prirodzenosť. Cirkev siaha za hranice dejín a je ako uvádza I. Belajkanič (1996) súčasťou odvekého tajomstva Boha o spáse človeka. V Hermasovom diele Pastier je Cirkev zobrazená ako strašia žena a autor hovorí: „*Je stará, lebo ... bola stvorená pred všetkým ostatným Pre ňu bol stvorený svet*“ (in Belajkanič, 1996, s. 10).

Vyznanie pravoslávnej viery umiestňuje počiatok Cirkvi do raja. V knihe Genezis sa obrazne hovorí o tom, že Boh chodil za predvečerného vánku po raji a hovoril s človekom. Už tu je podstata Cirkvi podaná ako spoločenstvo Boha a človeka. Táto idea je prítomná ako základ v celom Starom zákone a dominuje a je odhalená v novozákonných dejinách. Cirkev ukrytá vo večnosti v Bohu, predzapočatá v raji, predobrazená v Izraeli, zostupuje z neba v podobe ohnivých jazykov, vstupuje do dejín v Jeruzaleme v deň Päťdesiatnice. Cirkev zostupuje z neba, objíma celé stvorenie a znovu vystupuje k Bohu, u ktorého má svoj počiatok (Belajkanič, 1996).

Spojenie Boha a človeka, ako hovorí I. Belajkanič (1996), ktoré sa realizuje v duchu pravoslávneho učenia, má podobu Kríža. Krížom Spasiteľ odstránil rozdelenie nielen medzi človekom a Bohom, ale aj medzi ľuďmi. Cirkev je centrum, v ktorom sa pretína horizontálna a vertikálna línia. Všetko, čo prichádza od Boha za účelom spásy, preniká ľudské, aby všetko ľudské mohlo vstúpiť do jednoty s Bohom. Tým, že Cirkev vstúpila do dejín, má ľudskú stránku, má svoj konkrétny prejav a formy života, preto nie je možné súhlasiť s tými, ktorí tvrdia, že Cirkev je neviditeľné spoločenstvo.

Pre Pravoslávie, podľa I. Belajkaniča (1996), je Cirkev tam, kde sa uskutočňuje apoštolská služba, kde riadne ustanovený biskup, koná Eucharistiu, kde svedčí o jej autenticite a zjednocuje v nej zhromaždený ľud do liturgického spoločenstva, jednoty Tela Christovho. Svätá tajina Eucharistie nás vedie k tomu, čo je neviditeľné v Cirkvi, k duchovnému svetu, k svetu anjelskému. Toto neviditeľné, nie je nepoznatelné. Človek má duchovný zrak, ktorým vidí všetko. Tým orgánom je viera, ktorá nás uvádza do duchovného sveta. Skrze vieru sa stáva neviditeľná Cirkev viditeľnou.

V niceocarihradskom symbole viery sú ako uvádza I. Belajkanič (1996) uvedené základné vlastnosti Cirkvi - Cirkev je jedná, svätá, apoštolská a všeobecná. Tieto vlastnosti na seba nadväzujú a nie je možné ich od seba odlúčiť. Cirkev po celé stáročia svojej existencie dbá na to, aby tieto vlastnosti boli zachované, a aby nedošlo k ich porušeniu ani v najmenšej miere. Takúto Cirkev založil Christos. Preto bez viery v jednu, svätú, všeobecnú a apoštolskú Cirkev a bez života podľa tejto viery nemôže človek dosiahnuť spásu. V predchádzajúcich riadkoch sme stručne charakterizovali čo to vlastne Cirkev je a ako vznikla, ako je vnímaná z pohľadu pravoslavia. Cirkev je miesto spásy človeka, ktorú nenájde na žiadnom inom mieste na svete. Z toho vyplýva obrovský význam Cirkvi v živote každého kresťana. V nasledujúcej časti si povieme niekoľko informácií o východiskách sociálneho učenia Cirkvi.

2.2 VÝCHODISKÁ SOCIÁLNEHO UČENIA A SOCIÁLNE UČENIE CIRKVI

Termín filantropia je Cirkvi veľmi blízky. Ako uvádza Š. Šak „*Filantropia je to láska k človeku*“ (in Balogová, ed, 2005, s. 6). Filantropia vo svojej praktickej forme je Cirkvi bližšia než jej teoretická podoba. Tak ako v minulosti, tak aj dnes je to spontánna služba, ktorou kresťania pomáhali spoločnosti, v ktorej žili a predovšetkým ľuďom, ktorí trpeli núdzou a ktorí potrebovali podať pomocnú ruku.

Filantropia má christocentrický obsah. Isus Christos, povedal: „*Syn človeka neprišiel, aby Jemu slúžili, ale aby On slúžil...*“ (Mt 20, 28). Toto je základný princíp, ktorý vyplýva z Evanjelia a ktorý je a má byť každodennou praxou v živote kresťana. Totiž filantropická služba zbližuje dvoch ľudí, toho, ktorý túto službu vykonáva, s tým, ktorý ju nevyhnutne potrebuje a je na ňu odkázaný. Je to veľmi významný bod, ktorý tvorí jeden zo základných článkov učenia našej Cirkvi.

Človek, ktorý sa ocitol v núdzi, nie je obyčajný človek, s ktorým nemáme nič spoločné, z pohľadu Cirkvi ide o samého Isusa Christa, pretože sám povedal: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste to urobili“ (Mt 20, 40). V časoch, kedy štátne zriadenie nepoznalo sociálnu starostlivosť o svojich občanov, táto sociálna starostlivosť – filantropická služba, ako hovorí Š. Šak pripadla Cirkvi. Ona bola tá, ktorá vzala na seba zodpovednosť za túto oblasť života. V Cirkvi našlo mnoho ľudí v núdzi pomoc aj balzam na svoju dušu. Túto lásku, Cirkev prejavuje počas svojej celej existencie všetkým ľuďom, bez rozdielov farby pleti, národnosti, jazykov, ktorými hovoria (in Balogová, ed., 2005).

Kresťanská láska ako uvádza Š. Šak bola aj je hybnou silou v každom veľkom diele, ktoré človek vykonal, a ktoré si túto lásku vyžadovalo. Lásku nepotrebujú len chorí, biedni a opustení, ale každý človek na svete. Lebo človek je stvorený Bohom, ako bytosť spoločenská, bytosť, ktorá potrebuje žiť v spoločenstve ľudí, teda bytosť, ktorá miluje a je milovaná. Ak človek nemiluje, deklaruje vo svojom živote, že je tvrdý a krutý ako zvieratko.

Filantropia sa nemusí prejavovať v obrovských charitatívnych činnostiach. Jednoduchým prejavom lásky je aj pomoc žobrajúcemu na špinavej ulici. Filantropia nepotrebuje veľké skutky. Je dôležité, aby si každý človek uvedomil, že aj ten žobrák, bezdomovec je presne taký istý človek, ako my. A rovnako potrebuje, aby ho niekto miloval a podal mu pomocnú ruku. Lebo podľa môjho názoru filantropia nie je o finančných prostriedkoch, ale o láske a ľudskosti každého človeka.

Základným prameňom sociálneho učenia Cirkvi je Sväté Písmo, Svätá Tradícia Cirkvi a patristická literatúra. Iba pri veľmi povrchnom štúdiu kníh Svätého Písma by sme mohli nadobudnúť dojem, že neobsahujú riešenie sociálnej otázky v ľudskej spoločnosti. Pozrieme sa na riešenie sociálnych otázok v knihách Starého a Nového zákona.

2.2.1 Sociálne otázky v knihách Svätého Písma

Podnety k starostlivosti o ľudí v núdzi, na okraji spoločnosti, alebo nejakým spôsobom postihnutých, či neschopných užiť sa prácou vlastných rúk nachádzame v knihách Starého Zákona a naplno rozvinuté ako prikázanie – až do podmienky spásy v Novom Zákone.

Už v druhej knihe Mojžišovej podľa Štefana Pružinského et al., (2006) je uvedených desať Božích prikázaní, ktoré boli a dodnes sú základom spravodlivej a sociálnej spoločnosti. V dvadsiatej prvej a dvadsiatej druhej kapitole druhej knihy sú podrobne rozobrané jednotlivé predpisy, dôležité pre život v danej spoločnosti, ktoré boli zárukou rovnosti a spravodlivosti, možnej v danej dobe. Sú tu uvedené – predpisy o otrokoch, proti vražde a ubližovaniu, proti krádeži a poškodzovaniu a príkaz lásky k blížnemu. V tomto prikaze sa hovorí: „*Cudzince nebudeš utláčať ani sužovať, lebo vy ste boli cudzincami v Egypte! Vdovu ani sirotu neutláčajte! Ak ju predsa budeš utláčať, a ona bude volať ku mne o pomoc, iste vypočujem jej volanie, môj hnev vzplanie a pobijem vás mečom, takže vaše ženy budú vdovami a deti sirotami. Ak požičiaš peniaze niekomu z môjho ľudu, chudobnému, ktorý je pri tebe, nechovaj sa k nemu ako úžerník, nerátaj mu úroky. Ak vezmeš do zálohu plášť svojho blížneho, vráť mu ho do západu slnka, lebo plášť je jedinou prikrývkou na jeho telo....“ (Ex 22, 20 - 26). Tretia kniha Mojžišova je prvým, základným kameňom pre svätý život.*

Lev 19, 9 - 18 hovorí: „*keď budete žať úrodu svojej krajiny, nezožnite úplne okraj svojho poľa a klasy po svojej žatve nepozbierajte. Na svojej vinici nepaberkuj, ani odpadnuté bobule nepozbieraj; nechaj ich chudobnému a cudzincovi; ja som Hospodin, váš Boh. Nekradnite, neluhajte ani neklamte jeden druhého Neutláčaj svojho blížneho ani ho neolupuj; nech neostane mzda tvojho nádenníka u teba cez noc až do rána. Hluchého nepreklínaj a pred slepého nepolož prekážku, aby padol, ale boj sa svojho Boha Nedopúšťajte sa bezprávia pri súde; nenadŕžajte nízkopostavenému ani nevyznačujte osobu vysokopostaveného; súdte spravodlivo svojho súkmeňovca. Neobchádzaj vo svojom ľude ako ohovárač; nech ti nejde o krv tvojho blížneho. Neprechovávaj v srdci nenávisť voči svojmu bratovi; vážne napomeň svojho súkmeňovca, aby si za neho neniesol hriech. Nepomsti sa a neprechovávaj hnev voči príslušníkom nášho ľudu, ale miluj blížneho ako seba samého; ja som Hospodin“.*

Piata kniha Mojžišova uvádza zákony ľudskosti. Celý pentateuch je preniknutý sociálnym učením, zákonmi a napomínaním k sociálnej spravodlivosti a ľudskosti (Pružinský et al., 2006). V nasledujúcich riadkoch si povieme základné informácie o zápase starozákonných prorokov za sociálnu spravodlivosť. Doba, v ktorej pôsobili proroci sa nám na prvý pohľad môže zdať veľmi vzdialená, ale aj napriek tomu má pre nás veľký význam. Veľkosť ich práce a odkazu spočíva v tom, že to boli ľudia poslaní Bohom a slúžili v duchu pravej lásky a čistej pravdy.

Ak si uvedomíme, že naša dnešná novozákonná Cirkev je novým Izraelom, ktorého poslaním je povolávať k Bohu všetkých ľudí na svete, je nám jasné, že odkaz starozákonných prorokov je veľmi aktuálny (Pružinský et al., 2006). Starozákonní proroci pod pojmom spravodlivosť rozumeli – spoločné dobro a pomoc slabým, ktoré je možné dosiahnuť plnením Božej vôle. Pojem spravodlivosť je výraz, ktorým ako uvádza A. Novotný (1956), Sväté Písmo označuje „všetko, čo je priame, pevné a správne, čo zodpovedá predpokladanej a uznávanej norme, čo je v zhode s Božím zákonom a pravdou“ (in Pružinský et al., 2006, s. 7). V širšom zmysle slova žiť spravodlivo znamená dať každému, čo potrebuje, no najmä v prípade, ak táto spravodlivosť nie je daná zákonom a nevychádza ani z tradície.

Prvý z veľkých prorokov Izaiáš hovorí: „Sion bude vykúpený súdom a spravodlivosťou (budú vykúpení) tí, čo sa v ňom obrátia. No odpadlíci a hriešnici budú naraz zničení a tí, čo opúšťajú Hospodina, zahynú“ (Iz 1, 27 - 28). Takto vysoko postavil Boh spravodlivosť, ktorá sa mala stať pre vyvolený národ základom duchovného života. Spravodlivosť je cestou života a nespravodlivosť vzdialovaním sa od života. Ako uvádza M. Gerka (2005), základným znakom zdravého života jedinca a spoločnosti je budovanie duchovne zdravých sociálnych vzťahov, ktoré sú realizované v duchu lásky, úcty a spravodlivosti k blížnemu. Ide o dobré skutky, ktoré ak chýbajú, viera človeka v Boha je mŕtva. Aj apoštol Jakub hovorí: „viera bez skutkov je mŕtva“ (Jk 2, 26) a Christos túto pravdu ešte prehľbuje slovami: „nemôže dobrý strom prinášať zlé ovocie, ani planý strom prinášať dobré ovocie“ (in Mt 7, 18).

Izraelský národ dostal zaslúbenú zem, aby mohol slobodne žiť, duchovne a materiálne sa rozvíjať. Túto zem dostal preto, aby ako prvorodený z národov mohol ukázať svetu, čo to v skutočnosti znamená, žiť v jednote s Bohom. Úrodná zem, nazývaná tečúcim mliekom a medom, mala zabezpečovať všetkým Izraelitom spokojný život. To mohlo byť naplnené len pod podmienkou, že národ bude žiť podľa Mojžišovho zákona, v ktorom sa okrem iného hovorí (Dt 15, 4 - 10): „A vôbec nech niet medzi vami chudobného ani žobráka, lebo Hospodin, tvoj Boh, ťa požehná v krajine, ktorú ti dá do vlastníctva. Ale iba ak budeš poslúchať Hospodina, svojho Boha a zachovávať všetko, čo ti prikázal a čo ti ja nariadujem dnes, bude ťa požehnávať, ako sľúbil. Mnohým národom budeš požičovať, sám si však nikdy nepožičiaš nič, od nikoho, budeš panovať nad mnohými národmi, ale nad tebou nebude panovať nijaký.

Ak sa niekto z tvojich bratov stane chudobným v nejakom bydlisku tvojej krajiny, ktorú ti dá Hospodin, tvoj Boh, nezatvrdíš si srdce a nezatvoríš ruku, lež otvoriš ju chudobnému a požičiaš mu, čoho má nedostatok. Daj pozor, aby ťa nenadišla bezbožná myšlienka, žeby si povedal: „Blízko je siedmy rok úľavy“ – a odvrátil by si oči od svojho chudobného brata a nepožičal by si mu, čo žiada; on by volal proti tebe k Hospodinovi a bolo by to pre teba hriech. Štedro mu daj a nerob nič ľstivé, keď mu budeš pomáhať v biede, aby ťa požehnával Hospodin, tvoj Boh, vo všetkej tvojej práci a v každom tvojom podujatí.“

Izraelský národ veľmi rýchlo zabudol, že je len užívateľom zaslúbenej zeme, a že skutočným pánom tejto zeme je Hospodin. K svojmu majetku, pôde, k svojim hmotným statkom nadobúdali vzťah, aký mali pohanské národy. Cítily sa zvrchovanými pánmi nad tým, čo zdedili a nadobudli. V mnohých prípadoch sa stalo, že v nich na úkor blížnych narastala väčšia a väčšia túžba po moci a bohatstve. Egoisticky sa zmocňovali majetku, hľadali všetky možné cesty na obohatenie (Gerka, 2005). Prorok Izaiáš hovorí: „Beda tým, čo uzákonnujú zlé zákony, a pisárom, ktorí spisujú útlak, aby drobných ľudí odtisli od práva a biednych môjho ľudu odviedli od pravdy, aby vdovy boli ich korisťou a aby ozbýjali siroty. Čo však spravíte v deň navštívenia, keď nešťastie príde zďaleka? Ku komu sa budete utiekať o pomoc a kde zanecháte svoje bohatstvo?“ (Iz 10, 1 - 3).

Ako uvádza M. Gerka (2005) Izraeliti zabudli na Hospodinove slová: „*Buďte svätí, tak ako som ja svätý*“ (Lev, 19, 2). Zabudli, že s blížnym majú spoločne sväto žiť. Hľadali si vlastné meradlo spravodlivosti, vlastný meter pravdy, ktorý vyhovoval ich zištným záujmom. V súdnych sporoch vyhrávali zvyčajne bohatí a vplyvní ľudia. Chudobní, vdovy a siroty sa nemohli dovolať pravdy. Nezávisle na Božom slove definovali pravdu a podľa vlastného uváženia vynášali súdy. S takouto svojvôľou a duchovným úpadkom zápasili izraelskí proroci.

Proroci vyzývali národ k pokániu a náprave: „*obmyte, očistite sa, odstráňte mi pred očí zlobu svojich skutkov, prestaňte robiť zlo! Učte sa robiť dobro, domáhajte sa práva, pomôžte utláčanému, vymôžte právo sirote, obhajujte vdovu!*“ (Iz 1, 16 - 17). Starozákonní proroci zápasili o pravdu, lásku a sociálnu spravodlivosť. Spravodlivosť je podmienená pravou, živou vierou. Bez pravosti viery – bez pravdy a lásky, nemôžeme byť spravodliví. V tom prípade by to bola len formálnosť, ktorá sa protiví samotnému Bohu. Formálnosť je nepriateľom Božieho zámeru. Láska v duchovnom živote človeka je nerozlučne spojená s vierou, teda aj so spravodlivosťou.

Spravodlivosť, podľa M. Gerku (2005) nie je u prorokov chápaná ako adekvátny trest za zlý skutok, ale ako merítko nápravy a pomoci slabým. Najväčším realizátorom spravodlivosti na zemi bude Mesiáš, ktorý príde tento svet zachrániť. Dôkazom toho sú aj slová proroka Izaiáša: „*a spočinie na ňom Duch Hospodinov: duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily, duch poznania a bohabojnosti; a naplní ho bázeň pred Hospodinom. Nie podľa zdania očí bude súdiť, ani podľa počutia karhať, ale v pravde bude súdiť maličkých a rozhodovať priamosťou v prospech krotkých zeme. I porazí zem prútom svojich úst a dychom svojich perí usmrtí zlosyna. Pravda bude pásom jeho bedier a vernosť opaskom jeho drieku*“ (Iz 11, 2 - 5).

Ako uvádza Š. Pružinský (2003), proroci bojovali za sociálnu spravodlivosť svojím osobným príkladom a najmä tým, že všetky spory a nedostatky, ktoré sa objavili, predkladali pred Hospodina a Ten rozhodol, ako majú proroci zasiahnuť. Takýmto spôsobom sám Hospodin cez svojich prorokov riadil život Izraela a usmerňoval ho k spravodlivosti. Všetky predpisy, ustanovenia a prikázania, ktorými bojovali proroci, pochádzali od Boha a z Jeho vôle ich zvestovali národu a dbali o ich dodržiavanie (in Gerka, 2005).

Mojžišov zákon bol meradlom prorockej pravdy. Proroci sledovali všetky Mojžišove ustanovenia, ich pravý zmysel a podľa Zákona alebo priameho slova Hospodinovho učili alebo kritizovali Izraelitov. Proroci Starého Zákona riešili problémy týkajúce sa ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006):

- majetku;
- otázky otrokov;
- sporov medzi Izraelitmi;
- otázky chudobných obyvateľov;
- cudzincov;
- utláčaných obyvateľov;
- nespravodlivých nariadení a súdov;
- mravnej skazenosti;
- klamstva a pomsty;
- cudzoložstva a porušovania práva.

Proroci uvádzajú ako hlavnú príčinu vzniku sociálnych problémov v izraelskom národe duchovné smilstvo – modloslužobníctvo a polyteizmus, ktoré negovali mnohé monoteistické princípy a odvádzali národ od dodržiavania Božích prikázaní. Modloslužobné praktiky vykonávali králi, kniežatá aj obyčajný ľud. Primknutie Izraelitov k modloslužbe vyvolalo reťazovú reakciu aj v ostatných častiach nábožensko-spoločenského života vyvoleného národa. Izraeliti sa modloslužbou vzdialili od Boha, stali sa Jeho protivníkmi, a neposlušnými deťmi. Ignorovali Jeho výzvy k návratu, ktoré Hospodin vypovedal cez prorokov a Božích mužov. Ďalšou príčinou sociálnych problémov bola skutočnosť, že izraelský národ sa prestal spoliehať na Hospodina a obrátil sa na okolité pohanské národy. Krvilačnosť vládnucej triedy a kňazov je ďalšou príčinou sociálnych problémov. Posledným problémom, ktorý vytváral podmienky pre protizákonnú činnosť bol alkoholizmus (Pružinský et al., 2006).

Predstavili sme si sociálnu spravodlivosť a boj o jej zachovanie v izraelskom národe v podaní Starého Zákona. V ďalšej časti sa presunieme o niekoľko storočí ďalej do Nového Zákona a povieme si o sociálnej spravodlivosti z pohľadu Evanjelia. Ak sa pozornejšie zamyslíme nad popísaným životným štýlom izraelského národa, zistíme že má veľmi podobné rysy ako dnešná spoločenská situácia. Negatívne javy majú tú istú podstatu, príčiny aj formy, pochopíme že postoj Isusa Christa k nim je pre nás a nasledujúce generácie vrcholne aktuálny. V dnešnej dobe sa menia len pomenovania prejavov nespravodlivosti a hriechov a v minimálnej miere aj spôsob ich vykonávania človekom. Christos – Boží Syn sa narodil ako človek na zemi, aby všetkých ľudí pozval k novému spôsobu života a do nového spoločenstva, ktoré sa už nedelí na vrstvy podľa majetku alebo iných hodnôt. „*Nie je ani Žid, ani Grék, nie je ani otrok ani slobodný, nie je ani muž, ani žena, lebo všetci jedno ste v Christu Isusovi*“ (Gl 3, 28). Je potrebné zdôrazniť, ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006), je to spoločenstvo a spôsob života založený na duchovnom základe. Vďaka tomu môže dať človeku dokonalé, čisté, sväté, trvalé a úplne dobro.

Je veľkou škodou, že duchovnosť, svätosť, čistota, večnosť a dokonalosť sú hodnoty, ktoré nie sú dnes moderné, ktorým svet nerozumie a nevidí ich. V mnohých prípadoch sa aj duchovní predstavitelia hlásia k týmto hodnotám len navonok. Nič to nemení na pravde, že len svätosť, pravda a čistota môžu zachrániť človeka tu na zemi aj vo večnosti.

Spôsob života a spoločenstvo, ktoré priniesol a ponúkol Christos, prináša všestranné dobro, ktoré neškodí, ale pomáha duši aj telu. Christos odmietol úmyselné znehodnocovanie ľudského života ľživými teológiami a ideológiami, ktoré zbavujú človeka možnosti správneho videnia sveta, histórie, blížneho a samého seba (Pružinský et al., 2006). Prvoradým cieľom príchodu Christa nebolo vytvorenie nového spoločenského systému, ale spása ľudstva cestou kríža a vzkriesením z otroctva hriechu.

Je to základné východisko a cieľ. Isus Christos zvestoval v prvom rade Božie a duchovné kráľovstvo, do ktorého povolal ľudí, aby v ňom žili a približovali ho ostatným. Duchovné kráľovstvo cirkevného života nie je oddelené od osobného a spoločenského života ľudí. Duchovný život nie je možné oddeliť od jeho konania v tele. Buď človek patrí dušou aj telom Bohu, alebo dušou aj telom mamone. Ak máme v sebe Božie kráľovstvo je to zrejme aj v našom konaní, cítiť ho v našej prítomnosti, odráža sa v našich skutkoch a výsledkoch našej práce. Ak máme v sebe peklo, aj naše skutky sú pekelné (Pružinský et al., 2006).

Božie kráľovstvo nielenže, nie je oddelené od pozemského života, ale má pre neho rozhodujúci význam. Prijatie, alebo neprijatie Božieho kráľovstva ovplyvňuje aj správanie ľudstva vo svete. Účasť na Božom kráľovstve je spojená s novým životom. Tento nový život neznamena odchod zo sveta, ale premenu života človeka a následne premenu sveta. Prijatie Božieho kráľovstva prináša so sebou zmenu ľudského správania a postoja človeka voči blížnym, svetu a všetkému, čo sa deje a existuje vo svete. Podľa Š. Pružinského et al., (2006), niekto, kto prijíma výzvu Christa nemôže mať nič spoločné so žiadnou formou utláčania a vykorisťovania. Nový svet Božieho kráľovstva je svetom oslobodenia od každého útlaku a neslobody, svetom rovnosti a zachovania dôstojnosti každého človeka.

Základnými a smerodajnými charakteristikami nového života, ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006) je láska a služba. Láska je nasmerovaná najprv k Bohu a potom k človeku. Láska k blížnemu je dôkazom, prejavom a výsledkom a druhým rozmerom lásky k Bohu. Bez lásky k blížnemu nie je možné milovať Boha, ktorý je láska. Láska nie je len citom, alebo teóriou, ale praktickým a nezištným prínosom pre blížneho. Isus Christos prikladal mimoriadnu vážnosť láske a usporiadaniu života v súlade s ňou. Prikázanie lásky k Bohu a k blížnemu Christos označil za najväčšie prikázania v Božom zákone.

Láska je rozhodujúcim a určujúcim znakom života kresťana, pretože vedie k zachovávaniu všetkých ostatných prikázaní. Láska nás vedie k tomu, aby sme sa nezištne a aktívne zaujímali o potreby blížnych a spoločnosti. Na základe skutkov lásky a služby bude Christos v deň súdu súdiť a rozdeľovať ľudí na spravodlivých a nespravodlivých (Pružinský et al., 2006).

Zdôrazňovanie prvenstva lásky a služby bol spôsob, ktorým Christos bojoval proti všetkým formám spoločenskej nerovnováhy a nespravodlivosti, ktorá je demonštrovaná mocou a utláčaním človeka človekom.

Vzťah lásky a služby je, podľa Š. Pružinského et al., (2006), založený v prvom rade na poznaní a zachovaní dôstojnosti iného človeka. Láska a služba prakticky menia vzťahy ľudí a prinášajú do spoločnosti duch ozajstnej slobody a nezištnosti. Spojenie viery a života, v súlade s ktorým je viera pravidlom života a vyjadruje sa láskou, sa odráža v živote Cirkvi. Pre Cirkev a jej členov je nemysliteľné, aby sa časť nášho života a činnosti riadila vierou a druhá časť nie. Prijatie Christovho pozvania, ako hovorí Š. Pružinský et al., (2006), je rozhodujúce pre celý život kresťana, určuje jeho správanie v každom okamihu a vo všetkých situáciách.

Život v duchu dobra a lásky nie je dôležitý len z pohľadu budúcnosti ako hovorí Š. Pružinský et al., (2006), ale je náplňou aj pozemského života. Je to svedectvo, ktoré vydáva kresťan pred ľuďmi pre ich dobro a spásu. Toto svedectvo má silu len vtedy, keď sa náš život odlišuje od života bezbožných, keď milujeme Boha a ľudí celým srdcom, keď nedelíme dušu na božskú a svetskú. Silu svedectva majú len tí, ktorí posväcujú vierou a láskou všetko – prácu, oddych, jedenie, pitie, rozhovory, mlčanie, spánok a modlitbu.

Keď Christos pozýva ľudí do Božieho kráľovstva, vyzýva ich k tomu, aby sa oslobodili od svetských starostí a túžob. Vyzýva ich k tomu, aby sa zbavili toho, čo nás zväzuje so svetom v negatívnom zmysle slova – s hriechnym spôsobom života. Čoho sa podľa autora Š. Pružinského et al., (2006) potrebuje človek zbaviť je dôvera v peniaze a vášnivá túžba po nich. Negatívny postoj Christa k nadbytočnému hromadeniu peňazí je zjavný na základe Jeho učenia, spôsobu života a podobenstiev.

V novom svete Božieho kráľovstva nie je miesto pre chamtivosť, nenásytnosť a hromadenie majetku, ktoré predstavujú základné príčiny spoločenskej nespravodlivosti. Tento odmietavý postoj ruší význam spoločenského ocenenia, získaného na základe sily, hriechnej a egoistickej slávy a bohatstva.

Skutočným ocenením človeka je, keď človek prijíma pomenovanie kresťan a snaží sa stotožniť s týmto pomenovaním vo svojom živote. Kresťanom nemôže byť človek zotročený chamtivosťou a nenásytnosťou, ale len ten, kto zavrhnú ziskuchtivosť a ostáva v striedmosti. Striedmosť a zdržanlivosť je základnou snahou kresťanov, ktorá pozitívnym spôsobom odstraňuje príčiny spoločenskej nespravodlivosti (Pružinský et al., 2006).

Vo Svätom Písme Nového Zákona nie je vyslovená myšlienka, že bohatstvo – veľké množstvo prostriedkov vo vlastníctve jedného človeka, je Božím požehnaním. Táto myšlienka je v rozpore s duchom Svätého Písma. Táto myšlienka nebola v súlade ani so Svätým Písmom Starého Zákona, bola len tolerovaná ako menšie zlo. Isus Christos mal podľa Š. Pružinského et al., (2006), súcit a kladné rozpoloženie voči chudobným a týraným ľuďom. V činnosti Christa sa plnia proroctvá o tom, že im bude zvestované Evanjelium. Nielen chudobní duchom, ale aj materiálne chudobní sú podľa Jeho slov blažení. Sväté Písmo Nového Zákona hovorí na niekoľkých miestach o materiálne chudobných ľuďoch v dôsledku ekonomického, spoločenského, politického alebo dokonca ideologického a náboženského útlaku.

Vážny záujem Christa o chudobných, o ich potreby, postavenie a budúcnosť, sú ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006) potvrdené skutkami apoštolov, ktorých práve Evanjelium naučilo organizovať pomoc biednym a šíriť myšlienku ich rovnocennosti s ostatnými ľuďmi. Chudobných ľudí a zo svetského pohľadu bezvýznamných ľudí nazýva Christos svojimi miláčikmi a naše správanie voči nim, bude najdôležitejších kritériom, podľa ktorého budeme súdení.

Jeho starostlivosť o chudobných je dokonalá a všestranná. Pomáha im prekonávať a vyslobodiť sa z veľkej chudoby, útlaku, chorôb, utrpenia a biedy. Najviac ho však zaujíma čistota duše a srdca, svätosť ich života a duchovné bohatstvo, spása a večný život. List rímskym kresťanom, hovorí o chudobných veriacich v Jeruzaleme, ktorým sa členovia iných miestnych Cirkví v Makedónii a Acháji rozhodli pod vedením apoštolov urobiť zbierku.

V liste galátskym kresťanom apoštol Pavol vyzýva kresťanov, aby pamätali na chudobných. Apoštol Jakub vyzýval veriacich, aby v žiadnom prípade neponižovali nikoho pre chudobu a neuprednostňovali bohatých ľudí. Christos pristupoval ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006), s láskou aj k boháčom, ale táto láska sa nikdy spojila so sympatiou, súhlasom a spoluúčasťou.

Kritizuje ich počínanie a nazýva ho bláznovstvom a vyslovuje svoje beda, ktoré je varovaním pred dôsledkami ich počínaní a spôsobu života. Christos nemal negatívny postoj voči bohatstvám zeme, lebo sú dielom Jeho rúk a boli stvorené ako dobré. Majetok sám o sebe nie je zlý. Kritizoval však konanie ľudí, ktorí prispôsobujú svoj život snahe zhromažďovať čo najväčšie, neprimerané množstvo majetku. Toto konanie z hľadiska spásy človeka sa považuje za smrteľne nebezpečné.

Len málo ľudí, ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006), vidí skutočný blahobyť, šťastie a spravodlivosť v Božom kráľovstve. Svet túži po rýchlom, neprimeranom hmotnom blahobyte, bez triezvosti, pokory, rovnosti, duchovnosti a obete. Božia spravodlivosť a život podľa nej a všetko čo pramení v Bohu má aj svoj spoločenský rozmer. Svätý Ján Zlatoústý vysvetľuje, že život podľa Božej spravodlivosti sa prejavuje v cnosti, ochraňovaní iných a zbožnosti. Človek, ktorý túži po prejavení Božej spravodlivosti, teda žije podľa Božej vôle, je verný Božej pravde, prejavuje sa spravodlivosťou vo vzťahoch s inými ľuďmi a usiluje sa o uplatnenie spravodlivosti v spoločnosti.

Spravodlivosť je jedným zo základných princípov kresťanskej etiky, ktorá vychádza z biblickej zásady: „*Všetko, čokoľvek chcete, aby vám činili ľudia, robte aj vy im*“ (Mt 7, 12). Táto zásada vychádza z prikázania lásky, a je dôležitým základom rovnosti medzi ľuďmi. Ak je zachovávaná vedie k rovnosti v starostlivosti o ľudí. Spravodlivý človek zo seba nerobí dôležitejšieho a väčšieho, ako sú ostatní, a nevidí žiaden dôvod, prečo by mu mala byť poskytovaná iná starostlivosť ako ostatným. Táto rovnosť je ovocím Božej spravodlivosti a odpoveďou človeka na Božie povolanie k novému životu (Pružinský et al., 2006).

Vzťah Isusa Christa a Jeho Evanjelia k sociálnej spravodlivosti je jednoznačne pozitívny. V rámci sociálnej spravodlivosti, podľa Š. Pružinského et al., (2006) majú obrovský význam skutky. Skutky formujú podobu spoločenského života. Keď z dobrého srdca vychádzajú dobré skutky, je to dobré pre celú spoločnosť. Ak zo zlého srdca vychádzajú úklady, chamtivosť, nespravodlivosť, podvody a klamstvá má to neblahý dopad pre celú spoločnosť.

Isus Christos hovorí: „*Dávajte si pozor a varujte sa akéhokoľvek lakomstva, lebo život človeka nezávisí od rozhojňovania prebytočného majetku*“ (in Lk 12, 15). Isus Christos ako uvádza Š. Pružinský et al., (2006), svojím slovom a skutkami oslovil všetkých ľudí, bohatých a aj chudobných, utláčaných aj utláčateľov, pretože všetci si musia uvedomiť negatívne dôsledky nespravodlivosti.

Jedni preto, aby sa zamysleli nad svojím konaním a druhí preto, aby, keď sa ich situácia zlepší, nepadali do toho istého hriechu. Isus Christos podľa slov Š. Pružinského et al., (2006) učí všetkých chudobných aj bohatých, aby sa vnútorne oslobodili od nadvlády bohatstva, žili spravodlivo a využívali prebytočné bohatstvo na službu iným. V tejto službe je veľkosť a prvenstvo človeka. Christos prišiel, aby založil iné Kráľovstvo, urobil ľudí občanmi inej vlasti, urobil ľudí členmi iného spoločenstva a priviedol nás k inému ako pozemskému životu. Naším ideálom nie je svetská moc, hriešna sláva, pokoj a spoločenstvo bez Boha.

Všetky tieto blahá sú nedokonalé a len dočasné. Kresťania hľadajú dokonalú spravodlivosť, ktorá vládne v Božom kráľovstve a snažia sa ju, preniesť aj do pozemského, každodenného života. Toto kráľovstvo vidí len málo ľudí. Božie kráľovstvo je v ľuďoch a medzi ľuďmi, ktorí milujú Boha a slúžia blížnym. Čím viac ľudí žije v Božom kráľovstve, alebo sa aspoň inšpirujú životom v ňom, tým viac je dobra vo svete. Boh a Jeho spravodlivosť sa šíri duchovnou silou. Upútava a priťahuje láskou, ktorá vždy bola a je pre ľudstvo najväčším ziskom a prínosom, základným a večným zákonom nášho bytia.

Uviedli sme si pohľad na sociálne učenie Cirkvi, na spravodlivosť z jej pohľadu a na základné pramene sociálneho učenia Cirkvi. Pramene sociálneho učenia Cirkvi existujú už viac ako dvetisíc rokov a aj v dnešnej dobe sú veľmi aktuálne. Sú základom, o ktorý sa opiera nielen charitatívna služba, ale v podstate každá služba človeku, aj keď je pravda, že v našej spoločnosti sa snažia mnohí o to, aby sa na tento základ zabudlo a presadzujú vlastné predstavy o dobre a spravodlivosti.

2.3 CHARITATÍVNA ČINNOSŤ CIRKVI

V tejto časti kapitoly zameriame našu pozornosť na aktivity jednotlivých Cirkvi v oblasti charity. Budeme sa venovať Pravoslávnej cirkvi, Katolíckej a Evanjelickej Cirkvi. Predstavíme si konkrétne aktivity Cirkvi, pole ich pôsobnosti, štruktúru práce a strediská charitatívnej činnosti. Moderné charity vznikajú v Európe až na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia, kedy začali do popredia vystupovať otázky chudoby.

Cirkev v tomto období nemala dostatok prostriedkov a ani možností, aby v plnej miere realizovala charitatívnu prácu. Do popredia sa dostáva laický fenomén, vo forme rôznych spolkov. Na základe tejto spolkovovej činnosti neskôr vznikajú charity. Ako prvú si predstavíme charitatívnu činnosť Pravoslávnej cirkvi.

Cirkev svojou činnosťou aj štruktúrou podľa slov Petra Kormaníka, nie je uzavretým spoločenstvom. Charakteristickým znakom je maximálna otvorenosť svetu – svoje duchovné hodnoty predkladá všetkým. Cirkev sa vo svojej službe snaží posvätiť všetky oblasti života, všetky formy tvorivosti, lebo disponuje duchovnou silou, ktorá je schopná zvíťaziť nad zlom sveta.

Touto snahou pomáha človeku, aj celej spoločnosti oslobodiť sa od všetkých, či už ontologických, morálnych aj sociálnych problémov. Cirkev svedčí pred svetom, že v živote je vyšší zmysel, nádej. Cirkev hovorí o tom, že nemáme žiť a konať len tak v kolobehu všednosti, ale je potrebné, aby sme žili rozumne a s vedomím, že existuje vyšší a posväcujúci začiatok, ktorý je schopný zmeniť vnútorný aj vonkajší svet človeka (in Balogová, ed., 2005). Sociálna obnova života nemôže byť oddelená od mravnej obnovy človeka. Sociálno-ekonomický a mravný pokrok sú vzájomne podmienené a musia vystupovať ako dve stránky postupného pokroku. Kresťan je povolaný slúžiť svetu aj svojím životom, svojimi skutkami. Nemá právo uspokojiť sa s úzkym chápaním spásy ako starostlivosti výlučne o svoje osobné, duchovné blaho, a opovrhovať tým, čo patrí k naplneniu prikázania lásky.

Z tohto dôvodu podľa slov P. Kormaníka pre individualizmus v kresťanstve miesto nie je, pretože osobnosť pohrúžená do seba, nedokáže pochopiť a prijať plnosť duchovného bytia. Hranice kresťana, Cirkvi nemôžu byť múrom v ich službe spoločnosti. Keď Christos učil prejavovať milosrdenstvo, zdôrazňoval skutočnosť, že milosrdenstvo nepozná hranice. Milosrdenstvo je liečivou silou prinášajúcou ľuďom útechu a nádej (in Balogová ed., 2005).

Kresťanská služba svetu nie je zameraná len na uspokojenie duchovných potrieb človeka. Evanjelium vyzýva ľudí k tomu, aby zahrnuli núdzneho človeka všestrannou láskou, starostlivosťou vo všetkých stránkach jeho života – či už duchovnej, materiálnej, sociálnej a spoločenskej. Ďalšiu podkapitolu venujeme Pravoslávnej cirkvi a jej činnosti v sociálnej oblasti.

2.3.1 Pravoslávna filantropia

Počiatky pravoslávnej filantropie môžeme nájsť už v počiatkoch Cirkvi samotnej. Prvé kresťanské nemocnice a rôzne sociálne zariadenia, podľa Jána Zozuľáka existovali už v Rímskej ríši. Tieto zariadenia boli ozajstným dôkazom filantropie – ľudomilnosti zo strany kresťanov voči všetkým, ktorí potrebovali pomoc. Všetky kresťanské spoločenstvá, ktoré sa rozširovali po území Rímskej ríše prijali typ sociálnych zariadení z Jeruzalema.

Kresťania, ktorí podľa J. Zozuľáka, preukazovali lásku k Bohu aj k blíznym, začali organizovať lekársku a sociálnu starostlivosť, najmä v štvrtom storočí – tzv. zlatom storočí grécko – pravoslávnej tradície, života, kultúry, teológie a duchovnosti. Profesor histórie Miller vo svojej knihe **Zrod nemocnice v Byzantskom impériu** na základe historických lekárskech byzantských rukopisov dokazuje, že zrod nemocnice sa datuje do štvrtého storočia a to vďaka činnosti veľkých Otcov a Učiteľov Pravoslávnej cirkvi Vasilijovi Veľkému, Gregorovi Teológovi a Jánovi Zlatoústemu. Miller tvrdí, že títo Otcovia ovplyvnili byzantský štát, Cirkev, mníšstvo, bohatých aristokratov a veľkostatkárov do takej miery, že spolupracovali pri zakladaní dobročinných komplexov – ako napr.: ubytovne pre chudobných, sirotince, starobince, nemocnice, monastiere (in Balogová, ed., 2005).

Všetky tieto zariadenia poskytovali svoje služby bezplatne. Vo štvrtom storočí svätí Otcovia vyzdvihovali starostlivosť o chudobných a chorých. Svätý Gregor Níssky hovoril o nevyhnutnosti milovať chudobných a pomáhať im. Gregor Teológ, kládol dôraz na preukázanie milosrdenstva voči chorým (in Balogová, ed., 2005).

Vasilij Veľký, podľa slov J. Zozuľáka jeden z najväčších teológov v celej histórii Cirkvi, ktorý svojím vlastným príkladom učil, ako je potrebné starať sa o trpiacich, čím napodobňoval samotného Christa. Svoj veľký majetok využil na zabezpečenie potrieb ľudí, ktorí sa nachádzali v biede a pri meste Kesária vybudoval „nové mesto“ - charitatívny ústav. Tento ústav bol tvorený komplexom budov, ktorý bol historikom piateho storočia Sozomenom nazvaný na počesť Vasilia Veľkého - **Vasiliáda**. Vasiliáda bola prvým organizovaným komplexom lekárskej starostlivosti a sociálnej opatery v histórii. Sociálnymi pracovníkmi, ktorí riadili tento komplex boli mnísi.

Vasiliáda bola otvorená 5.septembra v roku 374 a tvorili ju tieto zariadenia:

- katedrálly chrám, v ktorom boli slúžené bohoslužby;
- dom pre biskupa, ktorý spravoval ústav ako lekár a ošetrovateľ;
- príbytky pre kňazov, mníchov a ďalších pracovníkov,
- príbytky pre prijímanie panovníkov a štátnych úradníkov;
- ubytovne pre prichýlenie a nakrmenie cudzincov, okoloidúcich a chudobných;
- nemocnica pre uzdravovanie chorých;
- špeciálna nemocnica pre malomocných a trpiacich na nákazlivé a nevyliciteľné choroby;
- príbytky pre lekárov a ošetrojúci personál;
- dielne (in Balogová, ed., 2005).

Existujú informácie o tom, že vo Vasiliáde fungoval aj starobinec, sirotinec a remeselnícke školy, v ktorých sa mladí ľudia učili rôznym remeslám. Svätý Vasil Veľký pri pomenovaní svojho zariadenia dal prednosť názvu – chudobinec, pred xenodochion, ktoré bolo zaužívaným pomenovaním dobročinných ústavov v Byzancii.

Po podrobnom preskúmaní historických dokumentov odborníkmi, je možné podľa slov J. Zozul'aka skonštatovať, že ústav Vasilija Veľkého v Kesárii Kapadockej bol komplexom monastierských budov a špeciálnych filantropických zariadení pod vedením predstaveného, ktorý sa staral o chod celého komplexu. Starostlivosť Vasilija Veľkého o veriacich, pohanov a Židov vyvoláva veľký obdiv (in Balogová, ed., 2005).

Sociálne vedomie je podľa slov Václava Ježeka veľmi dôležitou súčasťou kresťanského myslenia a je naplnením prikázania lásky v praxi. Cirkev v období pred nástupom Konštantína Veľkého bola známa vďaka svojej starostlivosti o chudobných a chorých, čo vyvolávalo obdiv zo strany pohanov.

V období Byzantskej ríše začalo kresťanstvo naplňovať svoje zásady v oveľa väčšom rozsahu, čo prinieslo aj nové problémy. V Byzantskej ríši sa zrodila ideológia, ktorá štát a cisára postavila do centrálnej pozície v rámci spasiteľnej histórii ľudstva. Z tejto ideológie vyplývalo, že štát a cisár sú najefektívnejšou a najautoritatívnejšou inštitúciou na uplatnenie kresťanských ideálov do života v Byzantskej ríši.

Táto ideológia prináša zmeny aj v sociálnej oblasti. Dá sa povedať, že cisár a štát prebrali časť zodpovednosti za charitatívne projekty v Byzancii a riadili ich v súlade s uplatnením kresťanského ducha. Sociálna funkcia cisára podľa V. Ježeka vyplývala aj so samotného titulu cisára – filantropos – ľudomil. Cisár prostredníctvom svojej filantropie plnil osobnú náboženskú povinnosť a zároveň dohliadal na uplatňovanie kresťanských zásad. Filantropia v Byzancii sa týkala všetkých kresťanských obyvateľov. Filantropia bola uplatňovaná v oblasti starostlivosti o žobrákov, chudobných a všetkých sociálne slabých obyvateľov. Pomoc týmto ľuďom sa stala prirodzenou súčasťou kresťanského života a veľmi efektívnym prostriedkom ako odčiniť svoje hriechy (in Zozulák, ed., 2003).

O spolupráci svetskej moci a Cirkvi svedčí aj existencia ptochotrofia, v ktorých bola poskytovaná pomoc chudobným občanom. O spojenectve Cirkvi a štátu podľa V. Ježeka, vypovedá aj samotný názov – ptochia, ktorý označoval majetok ptochionu a tiež majetok Cirkvi. Teda majetok Cirkvi bol majetkom chudobných. Veľmi dôležitou aktivitou Cirkvi bolo vykupovanie väzňov. Cisár Byzantskej ríše musel byť najväčším príkladom v uplatňovaní filantropie. Cisár Justinián si tento fakt uvedomuje a píše: *„spravodlivosť a filantropia sú najvyššími kvalitami ľudstva... Tieto dve veci posilňujú ríšu a oslavujú ríšu, posilňujú vládu a vytvárajú dobrý ľudský život“* (in Zozulák, ed., 2003, s. 41). Cisárska filantropia podľa V. Ježeka sa mohla prejavovať rôznym spôsobom – distribúciou jedla a peňazí chudobným, stavbou verejných budov, ochranou proti heretikom, právnická ochrana osôb a nastolenie spravodlivosti, udeľovanie cisárskej milosti, udeľovanie darov Cirkvi a charitatívnym inštitúciám.

Mnohé historické svedectvá hovoria o skutočnosti, že mnohí panovníci financovali charitatívne projekty, napr.: cisár Justinián zrušil niektoré funkcie cisárskeho dvora, a ušetrené peniaze venoval tým, ktorí boli zasiahnutí hladomorom alebo zemetrasením. Prokopius píše, že Justinián sa zaslúžil o vybudovanie mnohých zariadení pre chudobných v Jeruzaleme, domova pre pútnikov v Jerichu, budov pre cudzincov v Kapadokiji, leprozória na pobreží Exumine Pontus. Justinán zabezpečil zásoby pre chudobných v Antiochii po útoku Peržanov, poskytol im útulky a prostriedky na lekársku starostlivosť. V dobe vlády cisára Justiniána jedným z najvýznamnejších zariadení bol **Sampson**. Bola to nemocnica, ktorá sa venovala chorým, chudobným občanom. Bola postavená ako píše Prokopius jedným zbožným človekom – Sampsonom. Toto zariadenie bolo zničené v roku 532, ale cisár Justinián sa postaral o jeho znovuvybudovanie.

Filantropia v Byzantskej ríši mala aj inú podobu ako budovanie konkrétnych zariadení. Filantropia bola spojená aj s legislatívnou činnosťou. Byzantské zákonníky – **Justiniánov Kódex, Ekloga Lea III.** boli chápané, ako konkrétny prejav filantropie a boli označené ako filantropické. KoncePravoslávna cirkevia filantropie v legislatívnej forme súvisí s koncePravoslávna cirkeviou spravodlivosti, ktorá je prepojená s teologickou myšlienkou, že Boh neustanovil zákony, aby ľudí obmedzoval, ale aby im umožnil dosiahnuť dokonalé medziľudské vzťahy. Justinián sa snažil uviesť charitatívne myslenie do zákonov a udeliť cirkevnej hierarchii v rámci štátnej administratívy vyššie postavenie. Biskupi získali takto väčšie právomoci a podliehali priamo cisárovi. Je potrebné povedať, že biskup bol hlavným organizátorom filantropie už v ranej Cirkvi a Justiniánove zákony to len právne potvrdzujú.

Už Apoštolské pravidlá hovoria o tom, že biskup má prejavovať starosť rodičov o siroty, starosť manžela o vdovu, prejsť k súcitu k bezdomovcom. Sedemdesiaty kanón z Prvého nicejského snemu hovorí o tom, že nemocnice majú byť postavené v každom meste (in Zozulák, ed., 2003).

Svedectvá nachádzame podľa slov J. Zozuláka aj v dielach svätých otcov Pravoslávnej cirkvi: Polykarp so Smyrny začiatkom druhého storočia považoval starostlivosť o trpiacich za najhlavnejšiu povinnosť Cirkvi. Alexandrijsky biskup Dionýz v treťom storočí nabádal svojich veriacich, aby pamätali na Christove prikázanie lásky a pomáhali trpiacim (in Balogová, ed., 2005).

Justinián sa v rámci svojej legislatívy ako píše V. Ježek venoval otázke majetku charitatívnych organizácií a jeho dedičstva. V siedmej novele potvrdil prax, aby chlieb chudobným ľuďom bol vydávaný bez poplatku. Predaj chleba chudobným bol teda zakázaný. Ďalšia novela zabezpečovala bezplatný pohreb pre chudobných ľudí (in Zozulák, ed., 2003). Predstavili sme sociálne myslenie a reformy Byzantskej ríše, ktoré sú základom a východiskom pre ďalšie smerovanie a vývoj činnosti Cirkvi v sociálnej oblasti.

Sociálny program pre každého človeka načrtol Isus Christos v obraze Posledného súdu: *„Keď Syn človeka príde v sláve a všetci anjeli s Ním, posadí sa vtedy na trón svojej slávy. I zhromaždia sa pred Neho všetky národy a oddelí ich, ako pastier oddeľuje ovce od kozlov a postaví si ovce sprava, kozlov však zľava. Vtedy povie Kráľ tým na pravici: „poďte požehnaní môjho Otca, prijmite ako dedičstvo kráľovstvo, ktoré vám je pripravené od stvorenia sveta.*

Lebo hladný som bol, a dali ste mi jesť, bol som smädný, a dali ste mi piť, prišiel som ako cudzinec, a prijali ste ma, bol som nahý a zaodeli ste ma, bol som vo väzení, prišli ste ku mne“ (Mt 25, 31 - 37).

V sociálnej oblasti veľmi intenzívne podľa slov Jána Jacoša, pôsobil aj Svätý Ján Zlatoústý. V jeho homíliach je veľmi dobre viditeľný jeho pozitívny vzťah k sociálnej službe Cirkvi, sú plné výziev, presviedčania a zdôrazňovania lásky k človeku, naplnenej skutkami. Svätý Ján sociálnej službe dáva duchovnú, teologickú a soteriologickú dimenziu. Podľa jeho úvah človek stvorený na obraz a podobu Božiu je povinný duchovným a mravným zdokonaľovaním života byť podobným Bohu v milosrdenstve, láske, добрôte, obetavosti a skromnosti.

Svätý Ján Zlatoústý neostáva len pri konštatovaní a výzve preukazovať pomoc, ale motivuje k realizácii tejto činnosti. Almužna podľa slov svätého Jána *„je kráľovná dobročinnosti, ktorá okamžite dvíha ľudí až do samotného neba a je najlepšia ochrankyňa“* (in Balogová, ed., 2005, s. 44). Almužna bola, podľa J. Jacoša bezprostrednou a najrýchlejšou pomocou biednym.

Veľmi účinnou výzvou k dobročinnosti, bolo to, keď svätiteľ poukazoval na skutočnosť, že ak dávame almužnu chudobnému, ako by sme ju dávali samotnému Christu. Bol to nesmierne motivačný faktor v dobročinnosti. Sociálnu službu svätý Ján dáva ako sme už vyššie uviedli do teologicko-soteriologickej roviny. Znamená to, že kto nepreukazuje milosrdenstvo svojim blíznym, ohrozuje svoju spásu. Ľudia sa v mnohých prípadoch hanbia pred ostatným priblížiť k tým, čo majú potrhané šaty, sú špinaví. Keď sa mi hanbíme tých, ktorých sa nehanbí Christos, hanbíme sa Christa. Sám Christos hovorí: *„keď dávaš obed, alebo večeru, nevolaj si priateľov, bratov, príbuzných, bohatých susedov, aby ťa pozvali aj oni Ale keď robíš hostinu, povolaj chudobných, mrzákov, chromých, slepých a budeš blažený ...“* (Lk 14, 12 - 14).

Svätí Otcovia, ako uvádza J. Jacoš, sa zamerali na propagáciu almužny, ako účinnej pomoci biednym, z toho dôvodu, že almužnu mohol dať každý kresťan a bola to okamžitá forma pomoci. Bola to najlepšia pomoc Cirkvi v tomto období, aj z toho dôvodu, že sa nachádzala v etape po tristoročnom prenasledovaní.

Až po Milánskom edikte sa začala rozvíjať sociálna služba Cirkvi na najvyššej úrovni. Pomoc chudobným, chorým a sirotám bola sústredná v monastieroch, ktoré sa postupne menili na sirotince, chudobince, starobince a nemocnice.

Prax prvotnej Cirkvi pomáhať ľuďom v núdzi almužnou sa osvedčila natoľko, že funguje aj v dvadsiatom prvom storočí. Často sa stretávame v našich mestách s tými, ktorí prijímajú finančné dary na detské domovy, pre deti so špeciálnymi potrebami a iné dobročinné účely. Je to rýchla, nekomplikovaná forma pomoci (in Balogová, ed., 2005).

Predstavili sme si formy charitatívnej činnosti Cirkvi v prvých storočiach a jej niekoľkých významných predstaviteľov. Nemôžeme sa venovať tejto téme veľmi podrobne, pretože je to téma hodná samostatnej diplomovej práce. Činnosť Pravoslávnej cirkvi v oblasti filantropie nikdy neskončila. Po celé storočia je organizovaná misijná činnosť do celého sveta, zbierky na jednotlivých farnostiach, pomoc zo strany monastierov Pravoslávnej cirkvi. Teraz si predstavíme činnosť súčasnej Pravoslávnej cirkvi na Slovensku.

V čase od päťdesiatych do deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia ani jedná z Cirkví oficiálne nevykonávala svoju sociálnu službu. Po roku 1990 musela Pravoslávna cirkev na Slovensku riešiť iné problémy, ktoré boli závažnejšie – výstavba chrámov, farských budov. Otázke sociálnej starostlivosti nebola preto venovaná taká pozornosť ako v iných cirkevných denomináciách.

Aj napriek týmto okolnostiam sa podarilo Pravoslávnej cirkvi na Slovensku vybudovať niekoľko charitatívnych centier, ktoré si postupne predstavíme (Gerka, 2007). Dnes filantropická činnosť je zastrešená v rámci činnosti Prešovskej a Michalovskej eparchie a ich orgánov. Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, ako uvádza Jozef Vorobel (2005) založila v roku 1998 v Prešove **Filantropiu – Dom, n.o.** Funkciu jej riaditeľa vykonával Milan Gerka. Táto organizácia sa venuje poskytovaniu sociálnej starostlivosti ľuďom v núdzi, zabezpečuje ubytovanie v krízových životných situáciách, poskytuje psychologicko-poradenské a zdravotnícko-poradenské služby. Jej prvou cieľovou skupinou, na ktorú sa zamerala boli závislí ľudia, pre ktorých zabezpečovala ubytovanie a poradenstvo.

Filantropia dom, n.o., pomáhala ako uvádza M. Gerka (2007) hneď od začiatku aj ľuďom bez prístrešia, formou teplého jedla. V priebehu rokov 2001-2004 poskytovala opatrovateľskú službu starým a bezvládnym ľuďom. V súčasnosti z dôvodu nedostatku ubytovacej kapacity a nedostatočného personálneho zabezpečenia Filantropia – Dom, n.o., zabezpečuje poskytovanie – oblečenia, poradenstva a teplého jedla.

V roku 1999 bola ako ústredie filantropickej služby zriadená **Filantropia – charitatívna a sociálna služba Pravoslávnej cirkvi na Slovensku**. Úlohou tohto centra je pomáhať pravoslávnym cirkevným obciam pri riešení problémov v danom regióne, aj keď v cirkevných obciach nemá samostatnú právnu subjektivitu.

V spolupráci s Filantropia-Dom, n.o. a cirkevnými obcami zrealizovala letné rehabilitačno-zdravotné pobyty pre deti s postihnutých krajín. Filantropia – charitatívna a sociálna služba Pravoslávna cirkvi na Slovensku sa podľa slov M. Gerku (2007) venovala v poslednom roku viac poskytovaniu poradenských služieb. V roku 2004 sa zapojila do projektu **Povodne 2004 a Rozvoj ručných prác pre azylantky**. Organizujú sa rôzne zbierky – potravín, liekov a šatstva pre trpiacich občanov v zahraničí. Sú to krajiny Rumunska, Ukrajiny, Juhoslávie, Grécka. V roku 2007 bola organizovaná zbierka na farnostiach Pravoslávna cirkev na celom území Slovenska na pomoc Pravoslávnej cirkvi v Grécku, na rozvojovú pomoc po ničivých požiaroch, ktoré sužovali grécku zem. Touto činnosťou Pravoslávna cirkev pomáha a zároveň vychováva veriacich k humanitárnym aktivitám.

Odbor filantropie Metropolitnej rady Pravoslávnej cirkvi usporiadal školenia na vypracovanie projektov okrúhleho stola Ekumenickej rady Cirkvi, čo viedlo k záujmu cirkevných obcí. Vďaka schváleným projektom dostali cirkevné obce finančné prostriedky na organizovanie činností v sociálnej oblasti.

V oblasti sociálnej diakonie boli v roku 2004, podľa J. Vorobla (2005) schválené tieto projekty v pravoslávnych cirkevných obciach:

- Pravoslávna cirkevná obec Strážske – klubové aktivity pre deti;
- Pravoslávna cirkevná obec Svidník – vývarovňa jedál;
- Pravoslávna cirkevná obec Vernár – pomoc starším a osamelým občanom;
- Pravoslávna cirkevná obec Čabiny – pomoc straším a osamelým občanom;
- Pravoslávna cirkevná obec Závadka – práca s deťmi so sociálne slabších rodín.

Prácu s rómskym etnikom zastrešujú Pravoslávne cirkevné obce - Markovce, Veľké Kapušany, Klenová, Stakčín a Zemplínske Hradište. V nasledujúcich riadkoch si predstavíme činnosť jednotlivých zariadení Pravoslávna cirkev na Slovensku v sociálnej oblasti. Ako prvý uvedieme detský domov sv. Nikolaja v Medzilaborciach.

Detský domov sv. Nikolaja v Medzilaborciach

Tento detský domov bol zriadený Prešovskou eparchiou v roku 1994. V tomto zariadení podľa Michala Švajku sa poskytuje pomoc deťom, ktoré boli odňaté zo starostlivosti rodičov na prechodný čas, deťom ktoré boli týrané, alebo bol ohrozený ich psychický alebo fyzický vývin iným spôsobom (in Gerka, 2007). Starostlivosť je deťom poskytovaná v samostatných výchovných skupinách rodinného typu. Detský domov zabezpečuje deťom základnú starostlivosť – bývanie, stravovanie, zaopatrenie, tiež výchovu, záujmovú, kultúrnu, rekreačnú činnosť. Rozsah činností detského domova sa rozšíril o školskú a mimoškolskú činnosť.

V priebehu rokov 2001-2004 detský domov prešiel transformáciou s internátneho na rodinný typ. Dnes tu funguje päť samostatných výchovných skupín, v každej je desať až dvanásť detí. V skupine pracujú štyria vychovávatelia – z toho je jedná gazdiná a v každej skupine je jeden muž-vychovávateľ. Deti sa podieľajú na starostlivosti o domácnosť a tým sú lepšie pripravené na samostatné fungovanie po odchode zo zariadenia.

Prioritou domova je ako uvádza M. Švajko aj odborná poradenská práca s rodinou dieťaťa a hľadanie možností jeho návratu do nej. Základným cieľom činnosti domova je skracovanie dĺžky pobytu detí, prostredníctvom vypracovania individuálnych plánov rozvoja ich osobnosti a venovaním zvýšenej pozornosti sociálnej práci s pôvodnou rodinou s cieľom riešiť situáciu.

Riešenie zverenia do osobnej starostlivosti a vytváranie podmienok na stretávanie sa dieťaťa s jeho rodičmi (in Gerka, 2007). Činnosť domova je zameraná na výchovu a vzdelávanie, ktorej súčasťou je náboženská výchova. Deti navštevujú materskú, základnú, špeciálnu základnú, združenú strednú školu a odborné učilište v Medzilaborciach. V roku 1995 vznikla aj špeciálna materská škola ako súčasť detského domova. Ďalším zariadením Pravoslávnej cirkvi na Slovensku je reedukačný detský domov pre maloleté matky s deťmi.

Reedukačný detský domov pre maloleté matky s deťmi

Eparchiálna rada Pravoslávnej cirkvi v roku 2004 zriadila ako uvádza M. Švajko Reedukačný detský domov sv. Nikolaja pre maloleté matky s deťmi v Medzilaborciach. Jeho úlohou je výchova mladistvých matiek a ich detí v súlade s kresťanskoetickými princípmi, poskytovanie sociálnej a zdravotnej starostlivosti, zabezpečovanie ich profesionálnej a spoločenskej výchovy (in Gerka, 2007).

V tomto zariadení sa realizuje ako uvádza J. Vorobel (2005), výkon nariadenej ústavnej výchovy sociálne a mravne narušených detí a mládeže, s diagnózou sociálnej neprispôsobivosti v osobnostných vlastnostiach. Toto zariadenie zabezpečuje komplexnú starostlivosť, prevýchovu a vzdelávanie až do zániku dôvodu nariadenia ústavnej starostlivosti alebo ochrannej výchovy. Taktiež zabezpečuje prevýchovu, profesionálnu a spoločenskú prípravu do osemnástich rokov.

Maloleté matky sú prijímané na základe odporúčania Diagnostického centra v Lietavskej Lúčke. V reedukačnom zariadení pracujú zdravotné sestry a špeciálni pedagógovia, ktorí sa zaoberajú výchovou, vzdelaním a socializáciou matiek. Cieľom práce v tomto zariadení podľa M. Švajku je rozvoj individuálnych schopností maloletých matiek tak, aby si osvojili vedomosti, zručnosti a návyky potrebné pre praktický život (in Gerka, 2007).

Priblížme si aj činnosť michalovskej eparchie v oblasti filantropie. Filantropiu zriadila Eparchiálna rada Michalovskej pravoslávnej eparchie v roku 2002. Svojej činnosti sa venuje v zmysle zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkvi a náboženských spoločností. Poslaním tejto filantropie je poskytovanie charitatívnej, sociálnej, zdravotníckej a psychologicko-poradenskej služby všetkým občanom bez ohľadu na rasu, národnosť, náboženské vyznanie.

Cieľom je aj vybudovanie zariadenia pre deti, ktoré sú opustené z dôvodu rozvodového konania, výkonu trestu odňatia slobody rodičov (Gerka, 2007). V roku 2004 bol pod záštitou filantropie spustený projekt **Komunitné centrum pre rómskych občanov**. Tento projekt venoval pozornosť základným hygienickým návykom rómskych detí, zvyšovaniu vzdelanostnej úrovne prostredníctvom doučovania. Tento projekt bol nerealizovateľný, nakoľko neboli nájdené vhodné priestory. V decembri roku 2004 bol zorganizovaný predaj opotrebovaného šatstva z obcí michalovskej eparchie. Za získané prostriedky boli nakúpené darčeky deťom v detských domovoch Koromľa a Remetské Hámre. Ďalej si povieme ešte niekoľko slov o Pravoslávnej Akadémii.

Pravoslávna Akadémia je vzdelávacie, kultúrne, spoločenské a informačné centrum so sídlom v Michalovciach, ktoré funguje od roku 1998. Okrem uvedených činností sa venuje práci s deťmi a mládežou a riešeniu rómskej otázky. Iniciátorom akcií a riaditeľom Pravoslávnej Akadémie je duchovný otec Vladimír Spišák. V roku 2000 sa realizoval projekt Rómska národnostná menšina a jej začlenenie do cirkevného a spoločenského života.

Nosnou myšlienkou tejto akcie bolo, aby si rómske etnikum prostredníctvom koordinátorov osvojilo morálne a kresťanské princípy, aby bolo účastné na cirkevnom živote, aby získali sebavedomie pre lepšie uplatnenie v spoločnosti (Vorobel, 2005).

V roku 2001, podľa informácii ktoré uvádza J. Vorobel (2005), bol pripravený projekt Celoslovenský tréningový kurz pre duchovných pracovníkov Cirkvi. Jeho hlavným cieľom bolo informovať o spôsoboch získavania prostriedkov z neziskových zdrojov na realizáciu projektov na poli Christovej Cirkvi. Týmto projektom sa prispelo k rozprúdeniu diskusie, k citlivejšiemu riešeniu danej otázky a k lepšej informovanosti verejnosti. Pravoslávna cirkev na Slovensku sa touto cestou snaží, aby bola modernou, životaschopnou a hodnotnou ustanovizňou pre slovenskú spoločnosť.

V roku 2002 bol realizovaný projekt **Rómovia** – život v cirkvi. Bol zameraný na mapovanie situácie v Pravoslávnej cirkvi a jej práci s rómskym etnikom. V tom istom roku bolo otvorené Komunitné centrum. Tento projekt pokračoval aj v roku 2003, čo sa premietlo do celoročného programu Pravoslávnej Akadémie.

Uskutočnilo sa tu mnoho kultúrnych, sociálnych, vzdelávacích a spoločenských akcií, pre sociálne slabších obyvateľov (Vorobel, 2005).

V roku 2003 sa uskutočnili, ako uvádza J. Vorobel (2005), tieto aktivity:

- detský karneval;
- prevencia chorôb a neblahé vplyvy drog, alkoholizmu a fajčenia;
- vieroučný vedomostný kvíz;
- kultúrny program pri príležitosti Mesiaca úcty k starším.

V roku 2004 a 2005 boli podľa J. Vorobla (2005) zrealizované nasledujúce podujatia:

- Zemplín tancuje a spieva v duchu rómskej identity;
- Kytička pre mamičku;
- Pod' a pridaj sa k nám;
- Letný detský tábor;
- Operácia Vianočné dieťa;
- Rómska duša v tanci a v speve.

Pravoslávna cirkev sa venuje filantropii aj vo svetovom rozmere. Organizačne je rozdelená do jednotlivých právnych subjektov – autokefálnych cirkví, ktoré sa venujú sociálnej službe v jednotlivých regiónoch.

Každá autokefálna cirkev má svoje vlastné filantropické organizácie. Sieť sociálnych služieb je budovaná vzhľadom na finančné možnosti tej ktorej oblasti. Finančné prostriedky sú získavané z milodarov veriacich v spolupráci so samosprávou a rovnako aj ľudí, ktorým sú tieto služby poskytované (Gerka, 2007).

Oboznámili sme sa s činnosťou Pravoslávnej cirkvi v sociálnej oblasti v súčasnej dobe. Pravoslávna cirkev sa venuje týmto aktivitám nielen na domácej pôde, ale aj v zahraničí. Ako sme už uviedli tejto činnosti sa venuje od svojho počiatku s malým prerušením, kedy pre politickú situáciu dochádza k útlmu aktivít Cirkvi. Politická situácia päťdesiatych rokov nadsť pomalila vývoj filantropických aktivít v Pravoslávnej cirkvi na Slovensku. Aj napriek tomu dnes naša Cirkev má mnohé zariadenia, ktoré zabezpečujú starostlivosť o mnohé cieľové skupiny. V nasledujúcej podkapitole sa pozrieme na prácu katolíckej Cirkvi v oblasti filantropie.

2.3.2 Katolícka Cirkev a charitatívna činnosť

Na úvod si povieme aspoň základné fakty z histórie Slovenskej katolíckej charity. Na Slovensku sa začiatok činnosti charity podľa autorky K. Rašlovej (2006) spája so spolkovou činnosťou, ktorá bola v Cirkvi odvodená z vtedy platného Kódexu kanonického práva. Spolky sa zakladali za účelom združovania veriacich, ktorí vykonávali skutky zbožnosti a kresťanskej lásky. Na takomto princípe vznikla aj **Ústredná Karita Slovenska** v roku 1927. Karita podliehala riadeniu Biskupského zboru. V prvej fáze existencie mala karita formu spolkov, ktorých v rámci Slovenska fungovalo okolo sto.

Na začiatku svojej činnosti patrila, ako uvádza K. Rašlová (2006) pod **Katolícku akciu**, ktorá vznikla na podnet pápeža Pia XI. Pobočky karity vznikali všade, kde sa našlo dvadsať platiacich členov. Karita vydávala časopis **Caritas**. V prvej fáze existencie bolo pod záštitou karity otvorených pätnásť domovov s rôznym zameraním. V roku 1946 bolo zriadených dvadsaťšesť sociálnych, zdravotných a osvetových zariadení.

Činnosť bola zameraná podľa slov K. Rašlovej (2006) na poskytovanie pomoci chudobným, poskytovala sa výchovná, poradenská a zdravotná činnosť, zakladali sa domovy pre opustené deti, ozdravovne, útulky pre chudobných a nezamestnaných.

Pod vedením karity fungovali aj rôzne formy sociálnej výpomoci – stravovacie služby, pomoc šatstvom, rozdeľovanie poukážok na stravu a potraviny pre chudobných, preplácanie cestovného. V rokoch 1945 - 1950 bola činnosť karity postupne oklieštená. V roku 1945 podľa autorky vydalo veliteľstvo národnej bezpečnosti návrh na rozpustenie Ústrednej Karity Slovenska, pretože ide o politický spolok. V auguste roku 1945 bola zavedená do spolku Caritas a jemu podobných spolkov vnútorná správa.

K malej obrode, ako uvádza K. Rašlová (2006), došlo v roku 1947 kedy Ústredná Karita získala právnu samostatnosť. Po februárovom prevrate v roku 1948 začali systematické výpady proti katolíckej Cirkvi a boli zakázané akékoľvek zbierky na charitu, bol jej odňatý názov katolícka, začalo sa prenasledovanie kňazov a rehoľníkov, zanikli charitné diela, charita mohla spravovať len charitatívne domovy. K obnove činnosti katolíckej charity na Slovensku, dochádza až v roku 1989. V roku 1990 arcibiskup Ján Sokol inicioval zmenu názvu na Slovenskú katolícku charitu.

Prvé obnovené charity vznikajú až po roku 1991 a do roku 1996 fungovali združené pod Slovenskou katolíckou charitou. Od roku 1996 každá charita je samostatným právnym subjektom a má plnú zodpovednosť za svoju činnosť. Charity na Slovensku tvoria konfederáciu – združenie rovnoprávných členov, z ktorých každý má suverenitu. Na čele Slovenskej katolíckej charity, ako uvádza K. Rašlová (2006) je generálny sekretár a prezident. Vo funkcii prezidenta je biskup, ktorý je sprostredkovateľom kontaktu medzi charitou a biskupským zborom. Je garantom spirituálneho rozmeru charity. Najvyšším orgánom Slovenskej katolíckej charity je Rada charity, ktorú tvoria riaditelia jednotlivých charít.

Pripravuje stratégiu a víziu charity pre národné podmienky, riadi a tvorí spoločné projekty na Slovensku a v zahraničí, pomoc pri nepredvídaných udalostiach na Slovensku. Slovenská katolícka charita ako strešný orgán naplňa poslanie charity na Slovensku v kontakte s najvyššími štátnymi a cirkevnými orgánmi. Slovenská katolícka charita má svoje úlohy aj v oblasti vzdelávania a rozvíja svoje kontakty prostredníctvom médií.

Štruktúra Slovenskej katolíckej charity

Slovenská katolícka charita je účelovým združením Cirkvi a náboženskej spoločnosti. Je zriadená Konferenciou biskupov Slovenska. Je samostatnou právnickou osobou. Slovenská katolícka charita je súčasťou európskeho a celosvetového spoločenstva charít.

Všetky sú spojené v konfederácii Caritas Internationalis so sídlom v Ríme. Štruktúra Slovenskej katolíckej charity sa začína vytvárať v roku 1991. V súčasnosti je Slovenská katolícka charita tvorená týmito organizáciami ([http:// www.charita.sk](http://www.charita.sk)) :

- Slovenská katolícka charita Sekretariát;
- Bratislavská katolícka charita;
- Bratislavsko-trnavská arcidiecézna charita;
- diecézna charita Nitra;
- diecézna charita Banská Bystrica;
- Spišská katolícka charita;
- diecézna charita Rožňava;
- arcidiecézna charita Košice;
- gréckokatolícka diecézna charita Prešov;
- gréckokatolícka apoštolská exarchátna charita Košice.

V rámci Slovenskej katolíckej charity pracuje okolo tisíc interných zamestnancov, dvetisíc dobrovoľníkov. Títo zamestnanci sa starajú o trinásťtisíc ľudí v núdzi. Prípravou a organizovaním projektov a činností Slovenskej katolíckej charity v rámci Slovenska aj zahraničných krajín sa zaoberá sekretariát Slovenskej katolíckej charity.

Slovenská katolícka charita prostredníctvom diecéznych charít pomáha ([http:// www.charita.sk](http://www.charita.sk)):

- opusteným deťom a mládeži;
- rodinám v núdzi;
- ľuďom so špecifickými požiadavkami;
- chorým, starším a umierajúcim ľuďom;
- ľuďom bez domova, migrantom a utečencom;
- tehotným ženám a matkám v núdzi.

Uviedli sme si základné informácie o Slovenskej katolíckej charite, o jej štruktúre o tom ako na Slovensku funguje a kto jej cieľovou skupinou. V ďalšej časti si povieme niečo o poslaní o hodnotách Slovenskej katolíckej charity.

Poslanie a hodnoty Slovenskej katolíckej charity

Slovenská katolícka charita na svojej internetovej stránke uvádza svojej poslanie v takomto vymedzení ([http:// www.charita.sk](http://www.charita.sk)):

- našim cieľom je účinne pomáhať každému človeku v núdzi;
- chceme oslobodzovať ľudí závislých na cudzej pomoci a pomáhať vrátiť sa k dôstojnému životu;
- konkrétnou službou človeku v núdzi chceme vydávať svedectvo lásky v duchu evanjeliového odkazu;
- povzbudzujeme spoločnosť, aby sa stala citlivou pre problémy občanov vo svojom okolí;
- snažíme sa zasiahnuť tam, kde je narušená štátna sociálna sieť;
- presadzuje zákonodarstvo v prospech núdznych;
- snažíme sa byť zárukou demokracie spolu s inými mimovládnyimi organizáciami;
- chceme, aby naša činnosť bola dôkazom života Cirkvi a aby prispela k duchovnej obnove spoločnosti;
- snažíme sa oživiť dnešný rýchly spôsob života duchom spolupatričnosti a úprimnej lásky;
- chceme byť blízko pri človeku.

Hodnoty a poslanie Slovenskej katolíckej charity vychádzajú z kresťanskej tradície a takmer storočnej histórie Slovenskej katolíckej charity, ktoré predstavujú určitú záruku najvyššej možnej kvality starostlivosti o núdznych ľudí, racionálneho využívania prostriedkov. Medzi základné hodnoty Slovenskej katolíckej charity patria:

- záujem o každého človeka v núdzi;
- holistický prístup v starostlivosti o človeka;
- ľudskosť;
- empatia;
- trpezlivosť a uvažovanie;
- racionálne využívanie darovaných prostriedkov ([http:// www.charita.sk](http://www.charita.sk)).

V predchádzajúcich riadkoch sme predstavili Slovenskú katolícku charitu. Je jednou z najdlhšie fungujúcich charít na našom území. Jej história sa začína písať od roku 1927. Počas svojej existencie fungovala v rôznych podobách a formách. V jej živote sa vyskytli aj ťažké chvíle, ako v živote skoro každej organizácie, v období rokov 1945 – 1989. Po roku 1990 začína pomaly rozvíjať svoju činnosť, meniť svoju štruktúru a naplno fungovať.

Slovenská katolícka charita aj napriek mnohým zmenám, ktoré ju postretli nikdy so svojho zreteľa nestratila hlavný cieľ svojej činnosti – človeka, ktorému je potrebné podať pomocnú ruku. V ďalšej podkapitole si predstavíme činnosť Evanjelickej Cirkvi v oblasti charity, ktorá existuje pod názvom Evanjelická diakonia.

2.3.3 Evanjelická diakonia

Najprv si vysvetlíme obsah slova diakonia. Je to slovo gréckeho pôvodu a označuje službu. Slovo diakonia obsahuje:

- výraz Božej lásky ku všetkým ľuďom;
- stránka viery, ktorá sa skláňa k človeku k núdzi;
- viera kresťanského zboru žitá v slove a skutku;
- služba cirkvi;
- spoločenstvo silných so slabými;
- pomoc v ťažko zvládnuteľných situáciách;
- berie potreby ľudí vážne;
- nenechá sa znechutiť;
- nepozná hranice (<http://www.diakonia.sk>).

Ďalej si povieme niekoľko slov o histórii Evanjelickej diakonie a v závere plynule prejdeme až do jej súčasnosti. Diakonia je neoddeliteľnou súčasťou kresťanstva. Tento čin viery a pomoci blížnemu má svoje korene aj na Slovensku. Keď hovoríme o Evanjelickej diakonii na Slovensku ide o diakoniu evanjelického zboru v Bratislave, spolok Vieroslava s Modrým Krížom v Starej Turej a evanjelický spolok Dobrodej v Liptovskom Mikuláši (<http://www.diakonia.sk>).

Za prvý prejav činnosti Evanjelickej diakonie na území Slovenska môžeme považovať založenie evanjelického detského domova pre chlapcov Evanjelickou cirkvou, Bratislavským nemeckým evanjelickým cirkevným zborom v roku 1794. Po jedenástich rokoch bol zriadený týmto zborom aj detský domov pre dievčatá. V roku 1799 bol zriadený domov pre chorých občanov, ktorý bol zriadený z finančného daru prešporského občana vo výške dvetisíc zlatých, ktoré daroval do pokladnice spomínaného zboru.

O osem rokov bola zriadená izba pre choré slúžky – boli to dve lôžka a miestnosť pre ošetrovateľku. Lekár, ošetrovateľka a chirurg pracovali zadarmo a lekáreň poskytovala lieky za polovičné ceny. Už táto dá sa povedať- nemocnica mala svoj štatút a postupne sa jej činnosť rozširovala. V roku 1871 bola presťahovaná do budovy na Palisádach (<http://www.diakonia.sk>). O chorých ľudí sa staral jeden ošetrovateľ a jedna ošetrovateľka, v roku 1891, bola ich práca nahradená činnosťou diakonís.

Udialo sa to podľa informácií získaných z (<http://www.diakonia.sk>) na základe rozhodnutia Evanjelického cirkevného zboru, ktorý podľa vzoru ostatných nemeckých evanjelických cirkevných zborov rozhodol zriadiť zborovú diakoniu. Podarilo sa mu to v roku 1891, kedy s pomocou Diakonického ústavu v Gallneuenkirchene 2. augusta, otvoril vlastný diakonický domov. Cieľom tohto zariadenia bolo vychovávať sestry pre ošetrovateľskú službu v domácej nemocnici.

Činnosť tohto zariadenia sa pomaly rozrastala a prevzal do svojej moci – vedenie detských domovov, zriadil vlastné kníhkupectvo v roku 1900 a o päť rokov neskôr otvoril opatrovňu pre ženy. V rámci evanjelických slovenských zborov bola venovaná pozornosť vnútornej misijnej činnosti, ešte pred prvou svetovou vojnou. V evanjelických cirkevných zboroch vznikali charitatívne ústavy, išlo najmä o nasledovné:

- zariadenie sociálnych služieb v Banskej Štiavnici, Pukanci, Trenčíne;
- domovy dôchodcov v Banskej Bystrici, Bratislave, Modre, Myjave, Martine, Liptovskom Mikuláši, Starej Turej, Košiciach;
- detské domovy v Modre zriadený v roku 1905, v Liptovskom Mikuláši z roku 1917, v Levoči, v Rožňave, Brezovej mal sirotinec formu detských jaslí, v ktorých bola poskytovaná starostlivosť deťom do štyroch rokov (<http://www.diakonia.sk>).

V roku 1912 vzniká diakonia v Starej Turej pod vedením jej zakladateľky Kristíny Royovej. Royová založila diakoniu podľa vzoru hnutia v Sliezsku. Zakladateľka tohto hnutia Eva Thiele Winklerová pomáhala Royovej pri budovaní diakonie, a to tým spôsobom, že jej posielala diakonisy. Ústav v Starej Turej bol riadený nadkonfesijne, v duchu charitatívneho-abstinenčného hnutia Modrého Kríža, za pomoci ktorého bol v Starej Turej postavený diakonický ústav Vieroslava, domov pre deti, starcov a menšia nemocnica.

V diakonickom ústave boli vychovávané diakonisy, ktoré pôsobili v domovoch. Činnosť tohto diakonického ústavu bola zameraná na zmierňovanie ľudskej biedy v slovenskom národe. Nemecká evanjelická diakonia na Slovensku si postavila v Bratislave reprezentačnú budovu, do ktorej sa presťahovala v roku 1914, a súčasťou ktorej boli (<http://www.diakonia.sk>):

- materský domov diakonís;
- nemocnica;
- detské domovy;
- penzionát;
- dievčenský domov;
- kaplnka.

Prvým správcom a dušou tohto zariadenia bol podľa informácií (<http://www.diakonia.sk>) Dr. Carl Eugen Schmidt, po ňom nastúpil na miesto duchovného správcu farár Alexy.

V roku 1930 bolo v bratislavskom ústave vysvätených štyridsaťšesť diakonís a päťdesiatosem sestier. Sestry pracovali v nemocnici, diakonickom domove, bratislavskom zbore, Petržalke, Prievoze, Svätom Jure a Grinave. Okrem toho boli vysielané aj na vysunuté stanice v Modre, Spišskej Novej Vsi, Kežmarku a Levoči.

Myšlienkou vytvorenia diakonie na pôde Evanjelickej Cirkvi sa zaoberal spolok Dobrodej v Liptovskom Mikuláši, ktorý vznikol v roku 1867. Tento spolok vykonal prípravu pre vznik slovenskej Evanjelickej diakonie. Iniciátorom diela Slovenskej Evanjelickej diakonie bol farár Michal Madera. Tento spolok v roku 1930 z prostriedkov, ktoré daroval akademický maliar Eduard Ballo, otvoril Ballovský dom s názvom Betánia, ktorý slúžil ako domov dôchodcov. V roku 1931 vzniká Slovenská Evanjelická diakonia, v podobe spolku Slovenskej evanjelickej diakonie v rámci všeobecnej kňazskej konferencie v Banskej Štiavnici. Jeho predsedníčkou bola Mária Zachová. Už v rámci Slovenskej evanjelickej diakonie v roku 1935 pod vedením Zuzany Matheisesovej vzniká diakonický domov v Liptovskom Mikuláši (<http://www.diakonia.sk>).

Diakonisy z tohto spolku pôsobili v nemocnici v Palúčke už od roku 1935, od roku 1936 pôsobili aj v nemocnici vo Zvolene. Už po štyroch rokoch činnosti utrpela slovenská evanjelická diakonia straty v podobe odňatia nemocnice vo Zvolene.

Diakonisy pracovali v charitatívnych zariadeniach v Liptovskom Mikuláši, Modre, Zvolene, Lubine, Banskej Bystrici, Martine, Myjave a Prešove, a od roku 1945 aj v Bratislave.

V roku 1939 z Evanjelickej Cirkvi augsburského vyznania na Slovensku vystúpili nemecké evanjelické cirkevné zbory. Tretieho augusta v roku 1945 Nemecká evanjelická Cirkev zaniká. Diakonický domov prechádza do správy Slovenskej evanjelickej Cirkvi. Takmer všetky nemecké sestry a diakonisy ostali v diakonickom dome, Slovenská evanjelická Cirkev im vybavila slovenské občianstvo. V roku 1948 vychádza zákon, ktorým štát ruší všetky spolky.

V rámci zachovania diakonie sa Spolok transformuje podľa informácií na (<http://www.diakonia.sk>) na Diakoniu evanjelickej Cirkvi, ako vnútorná misijná zložka generálnej Cirkvi. V roku 1949 dochádza k poštátneniu Evanjelickej nemocnice v Bratislave, v roku 1951 bol poštátnený aj Diakonický domov.

V dôsledku poštátnenia stratila evanjelická diakonia aj detský domov v Liptovskom Mikuláši, Modre, materskú škôlku v Liptovskom Mikuláši, dievčenský stredoškolský internát a domov dôchodcov v Bratislave. Zánik hrozil aj diakonickému ústavu Vieroslava. Jedinou záchranou bolo zlúčenie s Diakoniou evanjelickej Cirkvi na Slovensku, čo sa udialo 11. septembra v roku 1949. Likvidačná činnosť štátu pokračovala a v roku 1950 dostáva spolok Vieroslava, rozhodnutie zo strany štátu, o tom, že jej budovy a prácu preberá štát.

Toto rozhodnutie sa stalo realitou 7. apríla, 1951, kedy spolok Vieroslava, funguje pod názvom **Okresný starobinec v Starej Turej** a podlieha správe okresného národného výboru (<http://www.diakonia.sk>). Roky 1950- 1956 sú obdobím, kedy bola diakonia nútene rozpustená. Obdobie nečinnosti trvalo až do roku 1989, keď sa po spoločensko-politických zmenách vytvoril v spoločnosti priestor pre pôsobenie Cirkvi. Evanjelická Cirkev na Slovensku v zmysle zákona č. 108/1991 Zb., zriadila Evanjelickú diakoniu 30. novembra v roku 1991, ako účelové zariadenie Evanjelickej Cirkvi augsburského vyznania. Evanjelická diakonia začala pôsobiť bez materiálnych, finančných prostriedkov a personálneho zabezpečenia v priestoroch evanjelického zboru Bratislava – Rača. Evanjelická diakonia sa snažila obnoviť činnosť Evanjelickej nemocnice, pre ktorú na strednej zdravotnej škole pripravuje zdravotnícky personál. Tento krok bol neúspešný. No dnes pôsobí Evanjelická diakonia na území celého Slovenska, prostredníctvom svojich deviatich stredísk a zborovej diakonie.

Zo zariadení Evanjelickej diakonie uvedieme aspoň nasledovné (<http://www.diakonia.sk>):

- domov detí v Ľubietovej;
- stredisko evanjelickej diakonie - Svetlo v Opinej;
- Evanjelická internátna škola pre hlucho-slepé deti v Červenci;
- domovy dôchodcov v Kšínnej a Horných Salibách.

Momentálne v procese výstavby sa nachádzajú tieto zariadenia:

- stredisko terénnej opatrovateľskej služby v Košeci;
- domov dôchodcov v Hontianskych Moravciach v Trnave;
- rehabilitačné zariadenie evanjelickej diakonie Oáza Banskej Štiavnici.
- Jednotlivé cirkevné zbory majú pod vlastnou správou diakonické strediská:
- školiace stredisko Agapé vo Svätom Jure;
- Samaritan v Galante;
- Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti Marta v Bratislava (<http://www.diakonia.sk>).

Evanjelická diakonia spolupracuje so Slovenskou humanitárnou radou, Grémiom tretieho sektora, Slovenským červeným krížom, Slovenskou katolíckou charitou, Evanjelickou alianciou a Ekumenickou radou cirkví. Evanjelická diakonia poskytuje štandardné služby, rozvíja vzdelávanie, buduje strediská a participuje na krízových projektoch. V spolupráci s orgánmi štátnej správy, národnými a nadnárodnými humanitnými organizáciami aktívne pomáha v prípade ekologických, humanitných alebo prírodných katastrof na území Slovenska, ale aj v zahraničí (<http://www.diakonia.sk>).

V tejto kapitole sme sa snažili v krátkosti predstaviť ďalšiu oblasť charitatívnej činnosti Cirkvi – Evanjelickú diakoniu. Uviedli sme si základné historické údaje, najdôležitejšie roky v živote Evanjelickej diakonie. Rovnako ako činnosť Slovenskej katolíckej charity aj činnosť Evanjelickej diakonie bola v rokoch 1950- 1989 značne obmedzená a v niektorých rokoch úplne pozastavená. Zanikli mnohé spolky a zbory, veľká časť majetkov bola poštátnená. Nová životná etapa sa začína v roku 1991. Dnes keď hovoríme o Evanjelickej diakonii predstaví sa nám inštitúcia s celoslovenskou pôsobnosťou a významnými zahraničnými vzťahmi.

Cirkev sa venuje dobročinnosti od svojho počiatku, ako veľmi dôležitej aktivite v rámci svojho poslania. Každá z uvedených Cirkvi realizuje dobročinnosť inou formou a cez iné inštitúcie, ale plní ňou najdôležitejšie prikázanie, ktoré jej zanechal Christos - prikázanie lásky. Dobročinnosť sa vracia do našej spoločnosti, ktorá si uvedomuje jej duchovný a sociálny rozmer a hľadá jej formy. Cirkev nefunguje ako uzavretá spoločnosť, práve naopak je charakteristická otvorenosťou svet, duchovné hodnoty predkladá všetkým a každému. Cirkev svedčí pred svetom, že v živote je vyšší zmysel, je ospravedlnenie a nádej. Toto svedectvo je aktuálne v každej dobe.

3 CHARITATÍVNE ORGANIZÁCIE A DOBROVOĽNÍCTVO 20. A 21. STOROČIA

V tejto kapitole sa budeme venovať problematike charitatívnych organizácií a dobrovoľníctvu. Vysvetlíme si základné pojmy, ktoré súvisia s touto témou. Budeme sa venovať súčasnosti – ako vznikajú tieto organizácie, čomu sa venujú, aké problémy sa objavujú v rôznych oblastiach, ktoré súvisia z ich efektívnym fungovaním v tejto spoločnosti.

Sociálna práca a charitatívne organizácie sú priamo aj nepriamo späté v rovine historickej, kultúrnej aj civilizačnej. Urobiť niečo pre iného človeka, čo nevyplýva priamo z povinnosti alebo zo zákona, bolo a vždy aj bude aktom dobrovoľným, aktom slobodnej vôle, slobodného človeka. Ako svedčí história dobrovoľníckej aktivity sa lepšie vyvíjali v demokratických krajinách v porovnaní s totalitnými krajinami. Totalitné politické systémy tieto aktivity vždy potláčali, obmedzovali, alebo manipulovali s nimi. Je to práve politická sloboda človeka, ktorá motivuje jeho vôľu a rozhodnutia k novým postojom v činnosti zameranej na sociálnu oblasť.

Výchova budúcich sociálnych pracovníkov podľa Libuše Radkovej (2003) sa ukázala v našich podmienkach ako nutnosť. Sociálny pracovník s vysokoškolským vzdelaním bude predstavovať vzdelaného a na profesionálnej úrovni dobre pripraveného odborníka, od ktorého bude spoločnosť očakávať manažérsku a organizátorskú činnosť, úzko spojenú so službou a pomocou konkrétnemu človeku. Nepôjde len o pomoc, ale aj o motiváciu klienta k zodpovednosti za svoj život, život svojej rodiny. Do tohto procesu vstupujú aj charitatívne organizácie a sociálny pracovník potrebuje, nielen vedieť o ich existencii, ale potrebuje s nimi aktívne spolupracovať, ba potrebuje ich vedieť zakladať a organizovať.

Je nutné ako uvádza L. Radková (2003), prepojiť sociálnu prácu s jednou z najdôležitejších oblastí záujmov charitatívnych organizácií, a tou je oblasť sociálna a to nielen z pohľadu súčasnosti, ale predovšetkým z pohľadu budúcnosti. Charitatívne organizácie aktivizujú občanov, rozvíjajú prirodzenú solidaritu, pomáhajú, obhajujú, presviedčajú a vytvárajú alternatívy. Robia svet krajším a život šťastnejším.

3.1 CHARITATÍVNE ORGANIZÁCIE A ZÁKLADNE POJMY

Neštátne organizácie – v anglickom jazyku sú označené ako **non-governmental organizations**. Z tohto pomenovania vzniklo označenie NGO. Tento názov podľa Igora Tomeša et al., (1998) zahŕňa všetky organizácie, ktorých založenie a činnosť nie sú viazané na rozhodnutie štátneho orgánu a nie sú mu bezprostredne podriadené. Delia sa na **ziskové a neziskové**. Ziskové sú označované ako súkromné – komerčné organizácie a tie druhé sú označované ako tretí sektor. Označením NGO sa spravidla označujú organizácie tretieho sektora.

Súčasnú spoločnosť ako uvádza L. Radková (2003) je možné rozdeliť do troch sektorov:

- sektor štátny;
- sektor súkromný;
- tretí – neziskový, mimovládny sektor.

Štátnym sektorom sú označované verejnoprávne inštitúcie. V každej európskej demokratickej spoločnosti má štát povinnosť zaistiť každému občanovi právo na dôstojný život. Verejnoprávne, vládou podporované organizácie poskytujú rôzne sociálne služby, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu. Pretože sú v rukách štátu, sú financované z daní a dávok platených daňovými poplatníkmi. Preto musí byť jasne stanovené, podľa I. Tomeša et al., (1998):

- aké potreby budú touto formou uspokojené;
- aké služby budú občanom poskytovať;
- kto má na tieto služby nárok;
- koľko percent zo štátneho rozpočtu bude na tieto služby pridelených.

Okrem štátnych organizácií v sociálnej a zdravotnej oblasti pôsobia súkromné – komerčné organizácie. Tieto organizácie označujeme ako druhý sektor. Sú to ziskové a súkromné organizácie.

Tretí sektor, ako uvádza I. Tomeš et al. (1998), tvoria neziskové, neverejnoprávne - občianske organizácie. Tieto organizácie vznikajú na základe dohody, alebo zmluvy občanov. Občianska dimenzia tretieho sektora má osobitný význam.

Občianska spoločnosť stojí na hodnotách nezávislosti, osobnej iniciatívy, solidarity, psychickej, duchovnej a inej potreby a túžby, ktoré neuspokojuje ani štát ani trh. Umožňuje jednotlivcom združovať sa na presadzovanie spoločenských záujmov, na ochranu práv jednotlivcov a skupín, na podporu programov zameraných na zlepšenie kvality života (Radková, 2003).

Tretí sektor podnecuje politické schopnosti a aktivity občanov, ale inými spôsobmi a prostriedkami ako sú tradičné politické prostriedky a kanály. Motivujú spoločnosť k všestranným záujmom, ktoré môžu spájať ľudí s rôznymi politickými, etnickými, náboženskými či regionálnymi záujmami. Vytvárajú priestor pre formovanie demokratických postojov, tolerancie, ochoty ku kompromisom, úcty k iným názorom, vrátane názorov diskriminovaných a nižších sociálnych skupín. Efektívne fungujúce charitatívne organizácie môžu odbremeniť štát od niektorých úloh a povinností. Niektoré organizácie tretieho sektora sú schopné kontrolovať štátnu moc, podieľať sa na vzniku demokratických inštitúcií, obhajobe ľudských práv, kontrole volieb. Šíria informácie a postoje na rôzne názory verejnej politiky, aby pomohli občanom rozhodovať sa kvalifikovanejšie (Radková, 2003).

Organizácie tretieho sektora podľa autorky L. Radkovej (2003), pracujú lacnejšie ako komerčné a verejnoprávne organizácie. Ich pracovníci sú motivovaní urobiť čo najviac pre splnenie cieľa, ktorý si dali, v porovnaní so štátnymi úradníkmi, ktorí vo väčšine pracujú preto, aby splnili zadané úlohy. V nasledujúcej časti si povieme základné informácie o vlastnostiach a hlavných znakoch mimovládnych organizácií.

V každej modernej spoločnosti sa stretávame s fungovaním troch sektorov, ktoré sa vzájomne dopĺňajú a tvoria ucelený, fungujúci systém pomoci. Tretí sektor, ktorému venujeme túto kapitolu, vytvára v spoločnosti priestor pre demokraciu, toleranciu, vzájomnú úctu a rešpekt. Tretí sektor dopĺňa činnosť štátneho a súkromného sektora a odbremeňuje ich od mnohých povinností, ktoré dokáže zabezpečiť v mnohých prípadoch aj efektívnejším spôsobom, ako uvedené sektory.

3.1.1 Základné znaky charitatívnych organizácií

Aj napriek rozmanitosti sfér, v ktorých pôsobia tieto organizácie majú spoločné charakteristiky. Autorka L. Radková (2003) charakterizuje charitatívne organizácie ako:

- **verejnoprospešné** – prostredníctvom týchto organizácií občania môžu byť účastní na verejnoprospešných aktivitách v rôznych oblastiach ako sú: humanita, charita, sociálna starostlivosť, vzdelávanie, kultúra;
- **organizácie s formálnou štruktúrou** – organizácie neziskového sektora sú do istej miery inštitucionalizované, majú právnu subjektivitu a môžu vstupovať do zmluvných vzťahov;
- **neziskové** – ich cieľom nie je vytvárať zisk za účelom súkromného obohatenia, ale prípadný zisk vracajú do svojich aktivít, ktoré súvisia so základným poslaním organizácie;
- **neštátne** – sú inštitucionálne oddelené od štátu. V ich správnych radách neprevládajú vládni úradníci. Vznikajú ako prejav slobodného rozhodnutia slobodných občanov. Neznamená to, že nemôžu byť financované z verejných zdrojov;
- **samosprávne** – nie sú kontrolované štátom, ani inštitúciami, ktoré stoja mimo nich. Majú vlastné kontrolné orgány;
- **organizácie dobrovoľníckeho charakteru** – v činnosti týchto organizácií sa prejavuje určitý stupeň dobrovoľnosti. V mnohých prípadoch pracujú na vyslovene dobrovoľnej báze. Niektoré organizácie zamestnávajú platených odborníkov na kľúčových pozíciách, ktorých prácu dopĺňajú dobrovoľníci v rôznej miere.

Tretí sektor – mimovládne organizácie sú prirodzenou súčasťou našej aj svetovej sociálnej oblasti. Majú svoje nezastupiteľné miesto, sú článkom, ktorý chýbal medzi štátom a jednotlivcom, ktorý pomoc potrebuje. Subjekty tretieho sektora vo väčšej miere približujú sociálnu prácu obyvateľom a sú v mnohých prípadoch dostupnejšie ako štátne subjekty. Ďalšia podkapitola je venovaná mimovládnym organizáciám pôsobiacim na našom území.

3.2 MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE A ICH HISTÓRIA NA ÚZEMÍ SLOVENSKA PO ROKU 1989

Mimovládne dobrovoľnícke aktivity podľa L. Radkovej (2003) majú na území našej krajiny dlhodobú tradíciu. Vytváranie prvých neziskových organizácií na našom

území je v úzkej spojitosti s činnosťou Cirkvi a formovaním miest a meštianstva. V druhej polovici devätnásteho storočia a prvej polovici dvadsiateho storočia pôsobilo na území Slovenska veľké množstvo dobrovoľníckych a svojpomocných spolkov a skupín. K prvému narušeniu kontinuity rozvoja občianskej spoločnosti došlo v roku 1939. Po krátkom povojnovom oživení začalo byť stretávanie občanov v spolkoch obmedzované a od roku 1945 ide o systematický proces. S nástupom komunistického režimu väčšina mimovládnych organizácií zaniká. Dochádza k politizácii a centralizácii dobrovoľných organizácií a k ich zaradeniu do **Národného frontu**. November roku 1989 prináša spolu so zmenou režimu aj rozmach občianskych iniciatív. Mimovládne organizácie popri vládnom a súkromnom sektore vytvorili **samostatný tretí sektor**.

Uplynulých trinásť rokov charakterizuje nezvyčajný rozvoj tretieho sektora na Slovensku. Sektor zásadným spôsobom ako uvádza L. Radková (2003) kultivuje nové hodnoty spoločnosti, ktorými sú:

- pomoc iným;
- dobročinnosť;
- solidarita a filantropia;
- participácia občanov na rozhodovaní o veciach verejných.

Do povedomia širšej verejnosti ako uvádza P. Demeš (2001) sa dostáva čoraz viac jeho servisná a advokačná rola. Sektor dokazuje, že je schopný fungovať aj pod silným tlakom, vyvíja sa a dozrieva aj po politickej stránke. Buduje si nové vzťahy nielen v rámci komunity tretieho sektora, ale aj smerom k vláde, samospráve a ďalším dôležitým skupinám v spoločnosti (in Radková, 2003).

Schopnosť tretieho sektora dosahovať konsenzus, definovať ciele a spolupracovať najlepšie dokumentujú celoštátne kampane, do ktorých sa zapojili mnohé mimovládne organizácie. Na komunikáciu a zlepšenie informovanosti využívajú mimovládne organizácie nové informačné technológie, ale aj vlastné publikácie a časopisy. Každoročne sú organizované desiatky konferencií, seminárov, okrúhlych stolov, ktoré sú venované treťosektorovej problematike. Významné miesto medzi nimi, ako uvádza L. Radková (2003) patrí Stupavskej konferencii, celoslovenskému výročnému stretnutiu mimovládnych organizácií, ktoré hodnotí vývoj sektora a určuje jeho ciele do ďalšieho roka.

Stupavská konferencia volí Grémium tretieho sektora, dobrovoľnú skupinu lídrov mimovládnych organizácií, ktorej hlavným poslaním je obhajovanie a presadzovanie záujmov mimovládnych organizácií, rozvíjanie spolupráce a solidarity v rámci tretieho sektora, vysvetľovanie a popularizovanie úloh tretieho sektora doma aj vo svete. V Grémiu majú zastúpenie mimovládne organizácie nielen podľa oblasti svojej činnosti, ale aj podľa krajov, v ktorých pôsobia krajské grémia tretieho sektoru (Radková, 2003).

Vlastné štruktúry ako uvádza L. Radková (2003), ktoré si sektor vytvoril počas rokov svojej novodobej existencie, mu pomáhajú reagovať na jeho konkrétne potreby, ale aj vstupovať do diskusií, partnerstiev a spolupráce s inými dôležitými skupinami a spoločnosťami. Okrem Grémia tretieho sektora na Slovensku fungujú viaceré strešné organizácie, ktoré pracujú na národnej úrovni, ale aj mimovládne organizácie poskytujúce rôzne služby na národnej a regionálnej úrovni. Medzi ne je zaradená ChangetNet – kľúčový pre internetovú komunikáciu, alebo SAIA-SCTS – najstaršie servisné centrum so sieťou pobočiek vo viacerých krajoch Slovenska. Mimovládne organizácie vstupujú do rôznych koalícií, aby mohli reagovať na špecifické potreby regiónu.

Zapájanie sa do medzinárodných aktivít a reagovanie na aktuálne medzinárodné otázky v regióne, ale aj v rámci európskych či globálnych sietí je ďalšou charakteristikou tretieho sektora. Prieskumy verejnej mienky ako uvádza L. Radková (2003) potvrdzujú, že slovenská verejnosť hodnotí existenciu mimovládnych organizácií veľmi kladne. Imidž väčšiny mimovládnych organizácií medzi občanmi Slovenska sa postupne zlepšuje. Ako najužitočnejšie sú hodnotené organizácie pôsobiace v oblasti sociálnej a zdravotnej starostlivosti.

Napriek uvedeným skutočnostiam nemôžeme tvrdiť, že tretí sektor nemá problematické otázky, ktoré je potrebné riešiť. Otvorené sú otázky v oblasti legislatívy, financovania a ľudských zdrojov.

Vymenujeme si niektoré rozhodujúce medzníky, vývoja tretieho sektora na Slovensku po roku 1989, ako ich uvádza L. Radková (2003):

- kolaps komunistického systému v roku 1989;
- zákon o združovaní občanov z roku 1990;
- transformácia tzv. spoločenských organizácií;
- prijatá legislatíva pre mimovládne neziskové organizácie;

- občiansky aktivisti prechádzajú do novej administratívy;
- prvá stupavská konferencia mimovládnych organizácií a následná tradícia v roku 1991;
- rozdelenie ČSFR;
- vznik a pôsobenie organizácie SAIA – (SCTS) v roku 1990;
- vznik a pôsobenie domácich „think- tankov“¹ v roku 1992;
- vznik Grémia tretieho sektoru v roku 1994;
- vznik krajských grémií v roku 1996;
- masový nástup zahraničných grantových programov v rokoch 1990 a 1994;
- mediálne útoky proti tretiemu sektoru v rokoch 1995-1996, 1998;
- zákon o nadáciách z roku 1996;
- vznik Changenetu;
- mimoriadne registrovanie aktivity tretieho sektoru v zahraničí v roku 1996;
- kampane organizované tretím sektorom;
- 1% zákon v roku 1999;
- Rada pre mimovládne organizácie;
- rozvoj domácich nadačných programov;
- zákon o informáciách z roku 2001.

Počiatky činnosti mimovládnych organizácií sú na našom území viazané na pôsobenie Cirkvi. Na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia u nás fungovalo veľké množstvo spolkov a dobrovoľníckych skupín. Vývoj a činnosť týchto organizácií bola niekoľkokrát prerušená v dôsledku politických zmien.

Plynulý rozvoj tretieho sektora sledujeme až po roku 1989. Tretí sektor presadzuje nové hodnoty a dostáva sa do povedomia nielen laickej, ale aj odbornej verejnosti. Problematike tretieho sektora je venovaná pozornosť aj v rámci samostatných konferencií. Tretí sektor si počas svojej existencie vytvoril vlastné štruktúry a organizácie, ktoré mu uľahčujú pôsobenie v našom štáte.

¹ Think- tank – predstavuje analytický typ mimovládnej organizácie, ktorá vo veľkej miere ovplyvňuje názory verejnosti, ale aj politikov a predstaviteľov štátnej správy (Radková, 2003, s. 26).

Aj napriek tomu, že sa tretí sektor teší záujmu a pozornosti má aj nevyjasnené a nedoriešené otázky, ktoré bude potrebné vzhľadom na ďalší vývoj zodpovedne riešiť. V nasledujúcej časti si vymedzíme základnú právnu úpravu organizácií tretieho sektora.

3.3 PRÁVNA ÚPRAVA A CHARAKTERISTIKA ORGANIZÁCIÍ TRETIEHO SEKTORA

Na Slovensku ako uvádza L. Radková, (2003), máme štyri právne formy neštátnych neziskových organizácií:

- občianske združenie;
- nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby;
- neinvestičný fond;
- nadácia.

Občianske združenie – fungovanie občianskeho združenia je u nás upravené zákonom č. 83/1990 Z.z. o Združovaní občanov. Občianske združenie podľa I. Tomeša et al., (1998), je združením fyzických a právnických osôb, ktoré majú spoločný záujem. V porovnaní s nadáciou majetok nie je základným znakom občianskeho združenia. Občianske združenie je založené, aby sa venovalo určitej činnosti. Návrh na registráciu občianskeho združenia môžu podať najmenej traja občania Slovenskej republiky na Ministerstvo vnútra;

nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby – je to právnická osoba, poskytujúca všeobecne prospešné služby, najmä podľa L. Radkovej (2003):

- zdravotnú starostlivosť;
- sociálnu pomoc a humanitárnu starostlivosť;
- tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt;
- ochrana ľudských práv a základných hodnôt;
- vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry;
- výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby;
- tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva;

- služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti;
- zabezpečenie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby podľa I. Tomeša et al., (1998), je samostatnou právnickou osobou, teda spoločenským útvarom, ktorý uskutočňuje verejnoprospešné služby, ktoré sú vopred stanovené v stanovách organizácie a poskytuje ich stanovenej skupine obyvateľov. Táto organizácia poskytuje svoje služby všetkým za rovnakých podmienok a je možné za ich poskytnutie získať aj určité finančné ocenenie. Financie táto nezisková organizácia môže získavať aj z doplnkovej činnosti, ktorou je podnikanie. Je tu určitý predpoklad, že získané finančné prostriedky budú investované znova do verejnoprospešných aktivít. Táto organizácia vzniká registráciou na krajskom úrade. Pri registrácii musí preukázať vlastníctvo určitého majetku, musí mať správnu radu, dozornú radu a riaditeľa. Založenie tejto organizácie upravuje zákon č. 213/1997 Z. z a zákon č. 35/2001 Z. z.;

neinvestičný fond - podľa L. Radkovej (2003) je to nezisková právnická osoba, ktorá združuje peňažné prostriedky určené na plnenie všeobecne prospešného účelu², alebo na plnenie individuálnej humanitnej pomoci pre jednotlivca, skupinu, ktoré sa ocitli v ohrození života, alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou.

Neinvestičný fond je využívaný najmä pri krátkodobých a jednorazových projektoch. Zákon stanovuje aj pri neinvestičnom fonde základnú organizačnú štruktúru. Základnými orgánmi neinvestičného fondu sú: správna rada a správca, prípadne iné orgány, ak je tak stanovené štatútom. Prostriedky fondu nesmú byť použité na podnikateľské účely. Neinvestičný fond môže organizovať verejné zbierky, lotérie, športové, kultúrne, vzdelávacie akcie a predávať vlastnú literatúru, ktorá podporuje účel fondu. V názve neziskovej organizácie musí byť označenie neinvestičný fond, alebo skratka „n. f“. Založenie neinvestičného fondu upravuje zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch;

nadácia – je to účelové združenie majetku, ktorý má slúžiť k určitému vopred stanovenému všeobecne prospešnému účelu, napr.: k ochrane ľudských práv a iných humanitných hodnôt, k ochrane životného prostredia, k rozvoju vedy a k ochrane kultúrneho dedičstva.

² Všeobecne prospešný cieľ - podľa zákona je za všeobecne prospešný cieľ považovaný rozvoj a ochrana duchovných hodnôt, ľudských práv, životného prostredia, prírodných a kultúrnych hodnôt, vzdelávania, zdravia a rozvoj sociálnych služieb (Radková, 2003, s. 15).

Jej zriaďovateľom môže byť fyzická alebo právnická osoba. Nadácia musí mať správnu radu, dozornú radu a riaditeľa, ktorí sú evidovaní v registri. Nadácia sama nerealizuje činnosť, na ktorú bola zariadená, ale poskytuje finančné a iné prostriedky na realizáciu stanovených cieľov. Nadácie sú u nás zriaďované na základe zákona č. 34/2001 Z. z. o nadáciách (Radková, 2003);

nadačný fond – je združenie podobného charakteru, ako nadácia. Pri registrácii musí byť uvedený majetok, ktorý spravuje a môže byť použitý k dosiahnutiu stanovených cieľov. Nadačný fond je právnickou osobou. Nadačný fond nemôže vykonávať podnikateľskú činnosť. Činnosť fondu podlieha kontrole zo strany verejnosti a štátu. Verejnosť je informovaná o činnosti nadačného fondu z výročnej správy, ktorá musí byť verejnosti prístupná (Tomeš et al., 1998). Presné podmienky a náležitosti založenia a vzniku mimovládnych organizácií na Slovensku uvádzame v prílohe **A.1** v tabuľkách **A.1 – A.3**.

Na základe uvedených informácií je zrejmé, že na našom území pôsobia štyri základné druhy mimovládnych organizácií. Všetky tieto organizácie majú spoločný cieľ, ktorým je priblížiť sociálnu starostlivosť a prostredníctvom nej pomôcť tým, ktorí to potrebujú. V ďalšej podkapitole si predstavíme organizácie, ktoré pôsobia v sociálnej sfére.

3.3.1 Formy mimovládnych organizácií pôsobiacich v sociálnej sfére

Odhaduje sa, ako uvádza L. Radková (2003), že viac ako tridsaťpäť percent mimovládnych organizácií je zameraných na sociálnu oblasť. Presné štatistické informácie chýbajú, lebo neustále vznikajú nové mimovládne organizácie a sociálna oblasť patrí medzi ich prioritné. Mimovládne organizácie je možné rozdeliť na niekoľko typov. Uvedieme si charakteristiku týchto typov.

Svojpomocné združenia chorých, postihnutých, hendikepovaných – tento typ mimovládnych organizácií vzniká v období po roku 1990. V tomto období vznikla aj jednotná organizácia občanov so špecifickými potrebami – **Zväz invalidov**. Na začiatku môžeme hovoriť o štyroch nástupníckych organizáciách – **Slovenský zväz sluchovo hendikepovaných, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Slovenský zväz telesne hendikepovaných a Zväz postihnutých civilizačnými chorobami**.

Tieto spolu utvorili **Združenie zväzov zdravotne postihnutých**. Postupne sa formovali aj ďalšie formy mimovládnych organizácií tohto druhu – Slovenský zväz sclerosi multiplex, Slovenský zväz stomikov, Združenie postihnutých cystickou fibrózou, Zväzy mentálne postihnutých a ďalšie. Ich snaha vychádzala zo skúsenosti, že v rámci malých špecifických organizácií je možné lepšie definovať problémy a potreby cieľových skupín (Radková, 2003). Tieto organizácie zamestnávajú vo veľkej miere dobrovoľníkov z radov cieľovej skupiny, čo výrazne pomáha odbúravať pasivitu ľudí postihnutých chronickou chorobou, motivuje ich k činnosti zameranej k riešeniu ich problémov, a potrieb, podobne hendikepovaných občanov. Do dobrovoľníckych aktivít sa veľkou mierou zapájajú rodičia, príbuzný hendikepovaných detí a osôb (Radková, 2003).

Kresťanské charitatívne organizácie – podľa autorky L. Radkovej (2003) sú tradičné organizácie, ktorých činnosť bola počas komunistickej totality potláčaná. Boli likvidované ako ideologicky neprijateľné, ako škodlivé a nepriateľské. Najvýznamnejšou a najväčšou je **Slovenská katolícka charita, Katolícka jednota Slovenska**, rovnako aj organizácie evanjelickej cirkvi – **Evanjelická diakonia, Inštitút Krista Veľkňaza**, organizácie Pravoslávnej cirkvi – **Pravoslávna filantropia**.

Oblasť ich pôsobenia je veľmi široká od opatrovateľských služieb, útulkov pre starých ľudí, bezdomovcov, ohrozené osoby, rôzne formy sociálnej pomoci, zbierky. Dobrovoľníkov získavajú z radov veriacich ľudí, priateľov, známych a to aj prostredníctvom Cirkvi a jej inštitúcií. Svoju činnosť propagujú širokej verejnosti, prostredníctvom médií, či už cez tlač, rozhlas, televíziu. V poslednom období sa v médiách necháva len málo priestoru pre Cirkev a propagovanie jej akcií (Radková, 2003).

Patronátne nadácie a občianske združenia – predstavujú podľa slov L. Radkovej (2003) malé organizácie vznikajúce, pri špeciálnych školách, detských domovoch, ústavoch pre hendikepovaných občanov a iných inštitúciách s cieľom tieto organizácie zveľaďovať a získavať prostriedky na ich prevádzku.

Aktivisti týchto organizácií sú takmer výlučne dobrovoľníci z radov danej inštitúcie, motivovaní a zanietení pre svoju prácu. Snažia sa vyhľadávať sponzorov, propagovať svoju organizáciu a tak zabezpečiť fungovanie štandardných a rozšírených služieb danej organizácie pre svoju cieľovú skupinu.

Do činnosti týchto organizácií sa podľa L. Radkovej (2003) zapájajú aj nadšenci z médií, alebo spoločenského života. Medzi tieto organizácie patria: **Úsmev ako dar** – spoločnosť priateľov detí z detských domovov, **Nadácia na podporu Detskej onkológie**, **Nadácia Petra Dvorského pre hendikepované deti**.

Združujúce a servisné organizácie – tieto organizácie, ako uvádza autorka L. Radková (2003), majú zastrešujúci charakter. Najvýznamnejšou je **Slovenská humanitná rada**, ktorá je súčasne aj grantovou a servisnou inštitúciou. Vznikla 2. mája v roku 1990 ako Slovenská komora Československej rady pre humanitnú spoluprácu. Pôvodne ju založilo sedem neziskových mimovládnych organizácií s cieľom vytvoriť centrum spolupráce dobrovoľníckych organizácií na Slovensku. Túto úlohu plní aj v súčasnosti a združuje viac ako stopäťdesiat dobrovoľníckych organizácií, občianskych združení, nadácií a neinvestičných fondov, ktoré pôsobia v sociálnej oblasti.

Sociálne a zdravotnícke iniciatívy – tu sú podľa L. Radkovej (2003) zaradené hnutia a združenia orientované na istú špecifickú sociálnu alebo zdravotnú problematiku, ako je napr.: narkománia, HIV, AIDS, prostitúcia. Dobrovoľníci v týchto organizáciách sú ľudia profesionálne, alebo osobnostne spätí s danou problematikou, ako aj nadšenci z radov mládeže. S činnosťou týchto organizácií sa v mnohých prípadoch spájajú mená slávnych osobností.

Iné zameranie má Slovenský Červený kríž, ktorý má najväčšiu sieť dobrovoľníkov na Slovensku. Okrem služieb sociálnej starostlivosti sprostredkuje organizovanie svojpomocných skupín zdravotne postihnutých a zabezpečuje informačný servis pre jednotlivcov aj inštitúcie v oblasti zdravotníckej a sociálnej starostlivosti. Tieto organizácie majú väčšinu platených zamestnancov, ale ich existencia a úspešná, efektívna činnosť stojí na dobrovoľníkoch (Radková, 2003).

Z uvedených informácií vyplýva, že viac ako tretina mimovládnych organizácií pôsobiacich na Slovensku orientuje svoju činnosť do sociálnej oblasti. Značnú časť s týchto mimovládnych organizácií tvoria kresťanské charitatívne organizácie. Činnosť týchto mimovládnych organizácií je zameraná na rôzne cieľové skupiny. Každá z nich má vlastné podmienky, práce a kritéria, ktoré musí klient spĺňať, aby mu bola poskytnutá pomoc. Tieto organizácie výrazne prispievajú k doplneniu sociálnej siete v našej krajine.

3.4 DOBROVOLNÍCTVO A MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE

V úvode tejto podkapitoly uvedieme motto Kofiho Annana – generálneho tajomníka OSN: *„dobrovoľníci sú odvážni ľudia, ktorí sú ochotní sa za niečo postaviť. Sú ochotní zasvätiť svoje ruky, svoju myseľ a predovšetkým svoje srdcia službe ostatným. Tým prinášajú ľuďom nádej a dodávajú im silu k prekonávaniu slabostí. Odmenou za to im je vedomie, že táto činnosť má skutočný význam. Ich odvaha a odhodlanie by mali byť pre nás všetkých inšpiráciou k činnom“* (in Radková, 2003, s. 34).

Spomenieme si stručne na počiatky dobrovoľníctva. Ako prvý vedome sformuloval princípy dávania a dobročinnosti vo svojej klasickej etike už Aristoteles. Prvky dobročinnosti môžeme nájsť na ďalekom Východe u Budhu, Konfucia a vládcu Ašoku. Dobročinnosť ako základ učenia sa objavuje v najväčšom rozsahu v kresťanstve od jeho počiatku. Kresťania vo svojom každodennom živote poskytovali pomoc chudobným, prenasledovaným, sirotám, vdovám, žobrákom, chronicky chorým, hendikepovaným. Ranné podoby kresťanskej charity našli uplatnenie a možnosti realizácie aj v činnosti jednotlivých mníšskych rádov, ktoré videli svoju službu Bohu ako nezištnú službu blížnemu. V histórii slovanských národov bol hlboko zakorenený zvyk, súvisiaci s prácou, ktorá sa vykonávala spoločne a dobrovoľne pre spoločný prospech všetkých zúčastnených. Tento zvyk súvisel s obyčajovým právom (Semešová, 2002).

Až do dvanásteho storočia podľa slov autorky M. Semešovej (2002) boli mníšske rády a Cirkev hlavnými poskytovateľmi charitatívnych služieb v kresťanskom svete. Iné spoločenstvá napr.: Židia a Arabi si uchovali vlastný spôsob svojpomoci, ktorý existoval paralelne s kresťanským modelom. Neskôr sa dobročinnosť presúva aj do svetskej oblasti – vo forme spolkov, klubov, bratstiev, ktorých zakladateľmi sú nielen predstavitelia Cirkvi, ale aj panovníci, šľachtici, neskôr mešťania a remeselníci.

V stredovekej Európe na našom území tak fungovali pod cirkevnou alebo cirkevno-svetskou správou prvé charitatívno- sociálne zariadenia pre chorých, chudobných, lazarety, špitály a xenodóchia v Nitre, Hronskom Beňadiku, Banskej Štiavnici, Bratislave v iných mestách.

V osemnástom a devätnástom storočí sa dobrovoľná činnosť u nás realizuje najmä v podobe práce najrôznejších bratstiev, spolkov a vedeckých spoločností. Výrazne sa prejavuje v hnutí za národné obrodenie, ale aj neskôr v hnutí za národné oslobodenie. Nazrieme aj za hranice nášho územia, v americkej histórii má dobrovoľnícka práca dlhodobú históriu a patrí k podstate americkej demokracie, ktorá vychádza z protestantských kresťanských koreňov.

Sklony Američanov vytvárať dobrovoľnícke skupiny občanov, ktoré sa venujú spoločným problémom a záujmom sú známe už z obdobia osídľovania amerického kontinentu až do súčasnosti. V súčasnosti je dobrovoľníctvo jednou z najbežnejších aktivít v americkej spoločnosti. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch sa dobrovoľníctvu venovalo päťdesiat percent dospeljej populácie (Radková, 2003).

Dobrovoľníctvo je rozšírené aj v iných krajinách. Štúdia spoločnosti Goldfarb Communications z roku 1995 uvádza, že do dobrovoľníckych aktivít sa v Kanade zapojilo štyridsať percent populácie. Dobrovoľníctvo v Európe sa vyvíja podobne. Výskum z Veľkej Británie uvádza, že asi polovica populácie sa zapája do dobrovoľníckych aktivít. Medzi krajiny s vysokým percentom účasti na dobrovoľných aktivitách patria podľa L. Radkovej (2003):

- Írsko – 39%
- Holandsko – 36%;
- Dánsko -25%;
- Francúzsko – 19%.

Dobrovoľníctvo v postkomunistických štátoch ako uvádza L. Radková (2003) je ešte len na začiatku svojho vývoja. V týchto krajinách, aj u nás sú korene aj tradícia dobrovoľných aktivít, ale sú porušené dlhodobým pôsobením komunistického totalitného systému, ktoré poznačilo myslenie a pozastavilo činnosť humanitne a kresťansky orientovaných organizácií. Komunistický štát vo svojom bohorovnom vyjadrovaní nechcel vidieť sociálne problémy. Považoval ich za prežitok vykorisťovateľských systémov v minulosti.

Hrdo hlásal, že sa postará o pracujúcich a nepotrebuje, bo dokonca zakazuje charitatívne inštitúcie. Medzitým sa vystriedali generácie a my si uvedomujeme, koľko sme v zakladaní dobrovoľníckych organizácií a motivácií verejnosti na ich podporu zameškali.

Prvky totalitného myslenia sa objavujú ako uvádza L. Radková (2003) aj počas vlády mečiarizmu, a niektoré aj desať rokov po nežnej revolúcii v snahe potlačiť aktivity nezávislého neziskového sektora, ku ktorému patrí aj dobrovoľníctvo. Aj napriek týmto skutočnostiam dobrovoľníctvo stále existuje, rozvíja sa a získava na svojom význame a dôležitosti. Egocentrická orientácia človeka len na seba, svoju rodinu, najbližších a rovnako aj národa iba na vlastné problémy a ťažkosti, znamená niekedy popretie charakteru dobrovoľníctva, ktoré vo svojej podstate smeruje k tým, ktorí to najviac potrebujú bez ohľadu na hranice obce, regiónu či štátu.

Počiatky dobročinnosti siahajú až do antickej spoločnosti, ale svoj kolosálny rozvoj zažívajú až s príchodom kresťanstva. Pomaly sa dostáva dobročinnosť aj za hranice Cirkvi, mníšskych rádov a reholí. V priebehu osemnásteho a devätnásteho storočia má dobrovoľníctvo na našom území podobu bratstiev a spolkov. Na území iných štátov má dobrovoľníctvo dlhodobejšiu históriu a je veľmi známou a obľúbenou aktivitou, ktorej sa venuje až polovica obyvateľov. V postkomunistických štátoch vývoj dobročinnosti bol narušený činnosťou Komunistickej strany. Komunistická spoločnosť nechcela počuť o existencii sociálnych problémov, a považovala ich za prežitok minulej doby. Tieto problémy neboli riešené. Nasledujúcu podkapitolu sme vyčlenili predstaveniu podmienok pre úspešnú prácu dobrovoľníkov.

3.4.1 Základy úspešnej dobrovoľníckej práce

V súčasnosti v médiách čoraz častejšie počúvame o dobrovoľníkoch a dobrovoľníckej práci, a to nielen v zahraničí, ale aj na území našej krajiny. Čo znamená byť dobrovoľníkom? Dobrovoľníctvo by sa všeobecne podľa I. Scheiera dalo vymedziť v niekoľkých základných charakteristikách (in Radková, 2003, s. 34):

- *„dobrovoľníctvo je v podstate nevyhnutná aktivita;*
- *hlavným zámerom tejto aktivity je pomáhať;*
- *pri tejto aktivite nie je myšlienka na finančný zisk prvoradá;*
- *táto aktivita je prácou, nie hrou.“*

Dobrovoľníkmi sa môžu stať a podľa O. Matouška et al., (2003 a) sa nimi stávajú:

- študenti, tí ktorí sa pripravujú na výkon pomáhajúcej profesie a pre ktorých dobrovoľnícka práca predstavuje možnosť prvýkrát pracovať samostatne s vlastným prípadom;
- nezamestnaní ľudia, ktorí chcú byť užitoční;
- ženy starajúce sa o rodinu a deti, ktoré ešte nechcú nastúpiť do práce a chcú sa spoločensky uplatniť mimo domov;
- ľudia, ktorí sú v dôchodku a cítia sa byť málo užitočný;
- ľudia, ktorí vnímajú svoju prácu, ako monotónnu a nie sú v kontakte s inými ľuďmi, čo im chýba.

Medzi základy úspešnej práce dobrovoľníkov podľa O. Matouška et al., (2003 a), patria tieto predpoklady:

- úloha a rola dobrovoľníkov musia byť jasne definované. Majú byť zakotvené v jasne formulovanom poslaní organizácie, s ktorým majú byť dobrovoľníci oboznámení ešte pred začatím spolupráce s mimovládnu organizáciou;
- získavanie dobrovoľníkov si vyžaduje **premyslený nábor**, ktorý môže mať aj formu propagačných návštev v inštitúciách, v ktorých sa potenciálni dobrovoľníci zdržujú, alebo formu mediálnych kampaní. V rámci mediálnych kampaní sa osvedčilo angažovanie známych osobností (Matoušek et al., 2003 a);
- záväzok dobrovoľníkov, klienta a inštitúcie, ktorá organizuje dobrovoľnícku prácu, má mať podobu **zmluvy**, ktorú podpíše dobrovoľník, klient a zástupca Pravoslávna cirkeva inštitúcie. Zmluva ako uvádza autorka L. Radková (2003), je potrebná len v tom prípade, ak dobrovoľník pracuje za finančnú odmenu, aj keď len minimálnu. Zmluva má podobu – dohody o vykonanej práci, alebo dohody o pracovnej činnosti. V zmluve, ako uvádza O. Matoušek et al., (2003 a), je vymedzená dĺžka kontaktu dobrovoľníka a klienta v rámci jedného sedenia a celkovú dobu dobrovoľníckej práce. Zmluva obsahuje aj podmienky, za ktorých môžu všetci jej účastníci odstúpiť. Klient by mal mať vplyv na výber dobrovoľníka a tiež dobrovoľník by mal mať právo vybrať si klienta;

- činnosť dobrovoľníkov musí byť, podľa O. Matouška et al., (2003 a) **koordinovaná** z jedného miesta profesionálnym pracovníkom, ktorý má dostatočné právomoci nielen voči dobrovoľníkom, ale tiež aj voči zamestnancom vlastnej inštitúcie. Vo väčších zahraničných inštitúciách je na koordináciu stanovený jeden pracovník, ktorý sa venuje len tejto činnosti. Na príchod dobrovoľníkov do organizácie musia byť pripravení všetci zamestnanci, ktorí môžu prísť s dobrovoľníkmi do kontaktu. Vedúci pracovníci by mali rátať s možnosťou výskytu konfliktných situácií medzi zamestnancami a dobrovoľníkmi. Ak s prítomnosťou dobrovoľníkov väčšina zamestnancov nesúhlasí, dobrovoľnícky program v danej inštitúcii by nemal byť spustený.
- dobrovoľníci majú byť vybraní na základe **výberovej procedúry**, ktorá je navrhnutá a realizovaná profesionálnym pracovníkom. V priebehu výberu je nutné vylúčiť psychopatické osobnosti, osobnosti trpiace duševnou chorobou, príslušníkov náboženských siekt a osobnosti s pedofilnou poruchou najmä v oblasti práce s deťmi a mládežou;
- pred nástupom na dobrovoľnícku prácu je potrebné dobrovoľníkov **zacvičiť**. Nie je dostatočné len teoretické vysvetlenie a poučenie o ich práci. Je nutné názorne im ukázať správny spôsob ich práce. S dobrovoľníkmi je potrebné nacvičiť zopár modelových situácií, s ktorými by sa mohli v rámci reality stretnúť (Matoušek et al., 2003 a);
- práca dobrovoľníkov musí byť **istená skúseným profesionálom**, ktorý je kedykoľvek k dispozícii na zvládnutie danej situácie, ktorú dobrovoľník sám nezvládne;
- pri práci dobrovoľníkov je nutná priebežná **supervízia**. Skupinová supervízia musí prebiehať v dostatočne malých skupinách, aby bolo možné v priebehu sedenia venovať pozornosť každému dobrovoľníkovi. Táto forma supervízie je vhodnou formou učenia sa - na druhých ľuďoch vidí dobrovoľník lepšie to, čo u seba nevidí. V kontakte s inými dobrovoľníkmi získa nové nápady.

Získava od nich podporu v stave pochyb a beznádeje. Spoluúčasť na skúsenostiach v akceptujúcej atmosfére supervíznej skupine je jedna z hlavných odmien, ktorú dobrovoľník vo svojej práci má. Táto odmena je dôležitá hlavne vtedy, ak je odozva zo strany klienta slabá (Matoušek et al., 2003 a).

Uviedli sme si všeobecné podmienky, pri ktorých dosahuje dobrovoľnícka práca určitý stupeň efektívnosti. Tieto podmienky sú formálnou časťou dobrovoľníckej práce a stoja na strane organizácií a inštitúcií, ktoré zabezpečujú dobrovoľnícku prácu. Neodmysliteľnou súčasťou kvalitnej a efektívnej dobrovoľníckej práce je osobnosť dobrovoľníka. Je veľmi dôležitý osobný záujem dobrovoľníka o danú oblasť, nadšenie a cit pre túto prácu. Rozhodujúca je aj ochota obetovať niečo zo seba, svoj voľný čas na pomoc tým, ktorí to potrebujú. Osobnosť dobrého dobrovoľníka musí byť dostatočne altruistická, filantropická. Láska k iným, ochota pomôcť nielen známym, ale všetkým je daná aj spôsobom výchovy v rodinách a školách. Je veľmi potrebné, aby každá spoločnosť vychovávala svoje generácie v duchu solidarity, spolupatričnosti a vzájomnej úcty a rešpektu.

Získavanie a podpora dobrovoľníkov

V tejto časti si uvedieme metódy získavania a spôsoby dobrovoľníkov. Využijeme pritom informácie agentúry Focus z roku 1999, ktorá urobila stručný prehľad o metódach získavania dobrovoľníkov. Ako uvádza spomínaná agentúra najčastejším a najefektívnejším spôsobom získavania dobrovoľníkov je osobný kontakt. V tejto súvislosti sa v odbornej literatúre objavuje pojem snehová guľa³. Druhým najefektívnejším spôsobom získavania dobrovoľníkov je nábor z vlastných členov. Sú to jednak tí, ktorí patria k cieľovej skupine, alebo tí, ktorí majú určitý vzťah k organizácií a kontakt s ňou. Ďalšou skupinou sú odborníci a ľudia so špeciálnymi znalosťami, ktorí vstupujú do dobrovoľníckych aktivít prostredníctvom verejných inštitúcií. Kresťanské a charitatívne organizácie získavajú dobrovoľníkov pomocou vlastných aktivít s výrazným osobným ako aj kolektívnym vplyvom (in Radková, 2003).

U nás ako uvádza L. Radková (2003) zatiaľ nefungujú špeciálne agentúry na sprostredkovanie dobrovoľníkov, a chýba aj forma ich vysokoškolského vzdelávania v rámci sociálnej práce ako špecializácia.

³ Snehová guľa – je to metóda, pri ktorej samotný dobrovoľník získavajú ďalších dobrovoľníkov zo svojho okolia (Radková, 2003, s. 41).

V niektorých väčších mestách vznikajú prvé **dobrovoľnícke centrá** ako samostatné mimovládne organizácie, ktoré získavajú a školia dobrovoľníkov pre ostatné mimovládne organizácie v danom regióne. Ochota a chuť pracovať ako dobrovoľník je vzácnou hodnotou sama o sebe. Organizácie sú vďačné za akúkoľvek pomoc a nekladú pri ich prijímaní neprimerané nároky. Nevyžadujú žiadne písomné odporúčania ani výpis z registra trestov. Status dobrovoľníka bez nároku na finančné ohodnotenie si podľa zákona nevyžaduje písomnú zmluvu organizáciou.

Väčšina organizácií, podľa autorky L. Radkovej (2003) sa snaží získať čo najviac kvalifikovaných odborníkov do pozície dobrovoľníkov. Najžiadanejšími profesiami vo vzťahu so sociálnou prácou sú lekári, učitelia, vychovávatelia, psychológovia, zdravotné sestry, sociálny pracovníci. Vyhľadávaní sú aj odborníci so špeciálnymi schopnosťami a zručnosťami, ľudia ovládajúci posunkovú reč, cudzie jazyky, účtovníci, informatici a ľudia s organizačnými schopnosťami.

Predpokladom pre prácu dobrovoľníka nie sú len podmienky zabezpečené zo strany organizácie, ktoré spočívajú v mnohých krokoch a opatreniach. Veľmi dôležité sú morálne a ľudské kvality človeka - pevná vôľa, trpezlivosť, vytrvalosť, tolerancia, nezištnosť, spoľahlivosť. V dnešnej dobe mnoho ľudí, ktorí by boli vhodný na post dobrovoľníka, dáva prednosť platenej práci. Je to dané náročnosťou života po ekonomickej stránke, konzumným spôsobom života spoločnosti, ale aj funkčnosťou sociálneho systému v našej krajine. V našej krajine nefunguje sociálny systém tak, ako v Západnej Európe. Chýbajú nám určité skúsenosti a poznatky, čo je viditeľné aj v legislatívnej úprave tejto oblasti, priestore, ktorý je vyhradený pre fungovanie tretieho sektora na Slovensku. Je to možno dané aj dobou, v akej žijeme, kde je vysoký výskyt egoizmu, nezáujmu o človeka a antihumanizmu. Všetko to stojí na vzťahu človeka k človeku.

3.4.2 Dobrovoľníctvo na Slovensku

Vo vyspelých demokratických krajinách podľa autorky L. Radkovej (2003), patrí zapájanie sa občanov do dobrovoľníckych aktivít k bežným javom s dlhoročnou tradíciou. Na Slovensku sa o dobrovoľníctve a zapájaní sa do dobrovoľníckych aktivít začalo viac hovoriť až po roku 1989.

V súčasnosti sa do dobrovoľníckych aktivít u nás zapája asi devätnásť percent občanov. Dobrovoľníctvo na území našej krajiny má ešte stále menšie uznanie ako v zahraničí, hoci záujem o dobrovoľnícku prácu stúpa. Pojem dobrovoľníctvo je u nás v mnohých prípadoch zamieňaný s pojmom členstva v neziskových organizáciách. Dobrovoľníci pracujú vo väčšine prípadov v mimovládnych organizáciách. U nás väčší záujem o dobrovoľníctvo prejavujú ženy ako muži. Podiel žien a mužov predstavuje 4:1, čo zodpovedá záujmu o štúdium v odbore sociálna práca.

Tento nepomer je daný aj tým, že tento typ práce vykonávajú prevažne ľudia s pedagogickým vzdelaním a so vzdelaním v odbore sociálna práca. Na druhej strane muži majú väčšiu finančnú zodpovednosť za svoje rodiny. Najväčší podiel v skupine dobrovoľníkov predstavuje veková skupina od tridsaťpäť do päťdesiatštyri rokov. Mladšie generácie prejavujú záujem o netradičné mimovládne organizácie. Väčšina dobrovoľníkov je zamestnaná a dobrovoľnícku prácu vykonáva vo svojom voľnom čase.

Neziskové organizácie, ktoré sa starajú o ľudí v núdzi, sú považované za najžiadanejšie profesie pre dobrovoľnú činnosť lekárov, učiteľov, vychovávateľov, sociálnych pracovníkov, zdravotné sestry, špeciálnych pedagógov, psychológov, sociálnych pracovníkov. Pre vzdelávacie účely sú vyhľadávaní odborní lektori s profesiou právnik, lekár, ekonóm, umelec, teológ. Ďalšia atraktívna skupina sú ľudia, ktorí ovládajú posunkovú reč, cudzie jazyky, prácu s počítačom, ľudia s organizačnými schopnosťami, škoolitelia, technici a účtovníci (Radková, 2003).

Na území Slovenska veľký podiel dobrovoľníkov predstavujú študenti. Štatistické údaje o percentuálnom zastúpení uvádzame v prílohe **A. 2** v tabuľke **A.1**. Je veľmi zaujímavé skúmať motiváciu, ktorá vedie k vysokému zapojeniu študentov do dobrovoľníckych aktivít.

Vysoké percento dobrovoľníkov pracuje pre svoje vnútorné uspokojenie potreby pomáhať. Veľmi silným motivačným faktorom je aj pozitívny príklad známych ľudí a ľudí z blízkeho okolia. Prekvapujúco slabým motivačným faktorom je viera, aj napriek tomu, že milosrdenstvo a pomoc blížnemu je jedným zo základných pilierov kresťanskej náuky.

Zastúpenie majú aj menej altruistické motívy ako je: zvedavosť, využitie voľného času, snaha naučiť sa niečo nové, získať nových priateľov, snaha zahnať nudu (Radková, 2003). Podrobný prehľad motivačných činiteľov a ich percentuálne zastúpenie uvádzame v prílohe **A.2** v tabuľke **A.2**.

Oblasti práce dobrovoľníkov sú rôzne. Nie je prekvapujúce, že je to najmä sociálna oblasť, potom je to práca s deťmi, a vysoké zastúpenie majú aj náboženské zamerané aktivity. Prehľad oblastí, v ktorých nachádzajú dobrovoľníci uplatnenie a v ktorých by chceli pracovať udávame v prílohe **A.2** a v tabuľke **A.3.1** a **A.3.2**

Vysoké zastúpenie predstavuje práca s deťmi v detských domovoch a práca s týranými deťmi. Je to podmienené emocionálne, ale môže to byť aj dôsledok propagácie týchto problémov v médiách, ako aj cielej kampane za práva detí v občianskych združeniach. Vysoký je aj záujem o dobrovoľnú prácu s týranými ženami, drogovo závislými a hendikepovanými občanmi. Veľmi nízky je záujem o prácu s rómskym etnikom, bezdomovcami, nezamestnanými, utečencami, a to aj napriek skutočnosti, že tieto skupiny sú veľmi aktuálnym spoločenským problémom. Objavuje sa potreba hovoriť o týchto skupinách a viesť študentov k tomu, aby svoje záujmy nasmerovali aj na tieto problémy spoločnosti v súlade s celospoločenskou potrebou (Radková, 2003).

Okrem motivácie a oblastí pôsobenia dobrovoľníkov musíme hovoriť aj o prekážkach, ktoré stoja v snahe stať sa dobrovoľníkom. Okrem všeobecnej sťažnosti na nedostatok voľného času, ktorá svedčí skôr o nedostatočnom využití času, sú to starosti spojené so zabezpečovaním živobytia, práca pre rodinu, častou príčinou je málo informácií, skúseností, málo príležitostí pre dobrovoľnícku prácu. Tieto príčiny sú výzvou pre našich učiteľov aj dobrovoľnícke organizácie, aby sme možnosti organizovanej dobrovoľníckej práce vytvárali, ale aj propagovali. Prehľad prekážok je uvedený v prílohe **A.2** v tabuľke **A.4**

Dnes je samozrejmé, že pri dobre organizovanej dobrovoľníckej práci si dobrovoľníci zaškolení, odborne usmerňovaní a vedení to nielen vo vzťahu ku klientom, ale aj k samotným dobrovoľníkom, aby sa predchádzalo vzniku syndrómu vyhorenia a tým aj odradenia od ďalšej práce. Oblasť sociálnej práce podľa L. Radkovej (2003), predstavuje najväčšiu ponuku pre dobrovoľnícke organizácie a spoločnosť to aj očakáva.

Starnutie populácie, trvalý nárast chronických ochorení a demografická vízia už teraz sa prejavujúca je priamou výzvou pre dobrovoľnícke organizácie, pretože riešenie týchto problémov nezabezpečí ani efektívny a kvalitne pripravený ani prvý ani druhý sektor. Tieto problémy treba predstaviť ako problémy, ktoré sa budú dotýkať osobne každého človeka.

Ako hovorí L. Radková (2003), aj keby bola moderná a efektívna zdravotnícka starostlivosť schopná v budúcnosti zabezpečiť tzv. cure, tak rozhodne nezabezpečí tzv. care. Starostlivosť o chronicky chorých, starých, bezvládných a výrazne hendikepovaných môže zabezpečiť len spolupráca všetkých troch sektorov. V tomto kontexte je nutné chápať aj legislatívne úpravy v prospech dobrovoľníckych organizácií.

Podľa autorky L. Radkovej, (2003) je potrebné do tohto procesu zapájať aj vysoké školy a vytvárať v ich pôsobnosti dobrovoľnícke centrá, ktoré budú vedené študentmi ako aktivistami, aby si už v priebehu vysokoškolského štúdia vypestovali vzťah, návyky a získali aj skúsenosti v práci v dobrovoľníckych organizáciách. Sociálna práca ako jeden z veľmi dôležitých odborov univerzitného štúdia priamo ponúka široké pole pôsobnosti pre dobrovoľnícke organizácie.

Žiadne štáty, ani tie najbohatšie nie sú a nebudú schopné riešiť všetky sociálne problémy vlastnými silami. Potrebujú širokú škálu dobrovoľníckych organizácií a ich aktivity v sociálnej oblasti. Spájať a motivovať ľudí k solidarite a spolupatričnosti k iným a k ich potrebám už nebude len ideálom, ale jednou z povinností a podmienok prežitia ľudí na jednej planéte. Nezamestnanosť, chudoba, emigrácia, vojny, chronické ochorenia, starnutie populácie sú len niektoré z mnohých problémov súčasného človeka. A do toho vstupujú nadšení a obetaví jedinci, alebo skupiny, ktoré ponúkajú svoje sily, svoj mozgový potenciál a svoje ruky, aby pomáhali. Musíme sa učiť z histórie ľudstva, aby sme neopakovali chyby minulosti a motivovali seba aj iných od sebeckva a ľahostajnosti k spoluzodpovednosti za svoj život a iných.

3.4.3 Mimovládne organizácie a verejnosť

Vzťahy s verejnosťou tento pojem je priamym prekladom z anglického slova public relations. Výrazom public relations sa začalo označovať odvetvie manažmentu, pri zrode ktorého stála na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia snaha o zvýšenie úspešnosti firmy na základe pozitívneho imidžu.

Známy anglický odborník Sam Black ako uvádza Zora Pauliniová ed., (1998, s. 83) definuje vzťahy s verejnosťou takto:

„činnosť v rámci vzťahov s verejnosťou je umením a spoločenskou vedou o tom, ako dosiahnuť harmóniu s prostredím prostredníctvom vzájomného pochopenia, ktoré je založené na úplných a pravdivých informáciách.“ .

Vzťahy s verejnosťou chápané z celospoločenského hľadiska ako budovanie vzájomného porozumenia jednotlivcov, sociálnych skupín, smerujúce k zladeniu ich záujmov so záujmami verejnosti, umožnia ako uvádza Z. Pauliniová ed., (1998) predchádzaniu vzájomných nedorozumení a konfliktov.

Pomocou dobrých vzťahov s verejnosťou možno získať rovnako i podporu verejnosti. Táto podpora je predpokladom úspešných a efektívnych legislatívnych procesov a legislatívnych zmien. Postoje neziskových organizácií k verejnosti sa líšia ako uvádza L. Radková (2003), od úplného popretia potreby týchto vzťahov, až po ich akceptovanie. Nepochopenie, alebo zlá interpretácia vzťahov s verejnosťou poškodzujú rozvoj dobrovoľníckych aktivít, stratou podpory zo strany verejnosti. Vzťahy s verejnosťou sú veľmi dôležitým nástrojom a pomôckou strategického plánovania, ako aj smerovania organizácie. Miera do akej sme, alebo nie sme schopní ovplyvňovať udalosti a postoje k nám, je daná reaktivnosťou a proaktivnosťou vzťahov s verejnosťou.

Reaktívne vzťahy s verejnosťou vznikajú podľa L. Radkovej (2003) ako reakcia na nejaký jav či podnet a ich cieľom je ochrana mena a povesti. Proaktívne vzťahy s verejnosťou vychádzajú z prognóz a ich cieľom je vzájomné dlhodobé pochopenie a súlad záujmov organizácie a verejnosti. Ide o konkrétne uskutočňovanie programov, vytvorených v rámci strategického plánovania. Organizácia týmto prístupom ukazuje, že vie čo a ako to chce dosiahnuť.

Vzťahy s verejnosťou v neziskových organizáciách, ako uvádza L. Radková (2003), vykonávajú ľudia v kľúčových pozíciách, ktorí k svojej práci pridávajú úlohu prezentovať organizáciu na verejnosti. Málokedy sa nájde človek, ktorý sa špecializuje na vzťahy s verejnosťou, či na prácu s médiami, hoci sa uskutočnili úspešné a dobre pripravené vystúpenia neziskových organizácií. Podceňovanie oblasti, prekrývanie viacerých funkcií zodpovedných pracovníkov, chýbajúca koncentrácia a strategické myslenie sú najčastejšie príčiny nevyužitia vzťahov s verejnosťou na podporu poslania a cieľov neziskových organizácií.

V tejto podkapitole sme si načrtli fungovanie vzťahov medzi verejnosťou a mimovládnyimi organizáciami. Touto úlohou by mali neziskové organizácie poveriť odborníka v tejto oblasti. Lebo tvorí veľmi dôležitú súčasť propagácie, tej ktorej neziskovej organizácie. Aj keď si to bude vyžadovať finančné prostriedky, stojí to za dobrý imidž neziskovej organizácie v spoločnosti. Rozhodne by táto úloha nemala byť podceňovaná. Ďalšou veľmi dôležitou otázkou fungovania mimovládnych organizácií je ich financovanie.

3.4.4 Financovanie mimovládnych organizácií

Pre tých, ktorí majú málo informácií o treťom sektore a spájajú ho len s dobrovoľníctvom a charitatívnou činnosťou, je aj zmienka o jeho financovaní poburujúcou. V poslaní neziskovej organizácii sa o peniazoch príliš veľa nehovorí, ale aj tieto organizácie existujú v rámci trhovej ekonomiky a bez finančných prostriedkov, by sa svojej činnosti nemohli venovať.

Vyplýva to aj z nasledujúcich údajov, podľa Wolkerovej:

- tretí sektor na Slovensku zamestnáva viac ako šesťtisíc platených zamestnancov;
- práca dobrovoľníkov vyčíslená mzdou dvetisíc sedemsto korún predstavuje ďalších sedemtisíc zamestnancov na plný úväzok;
- prevádzkové náklady neziskového sektora na Slovensku predstavujú viac ako sedem miliárd korún;
- so štátnych zdrojov získavajú neziskové organizácie každý rok v podobe grantov a príspevkov viac ako jednu miliardu korún (in Radková, 2003).

Na Slovensku sa v posledných rokoch posilňuje ako uvádza L. Radková (2003) trend partnerstiev medzi firmami a neziskovými organizáciami. Napriek názoru, že hnacou silou podnikania je vôľa po zisku, treba poznamenať, že tu sa motivácia väčšiny podnikateľov, manažmentu ani zamestnancov nekončí. Každý podnikateľ má svoje hodnoty, ktoré vnáša aj do svojej firmy. Vzniká tak podniková kultúra, ktorá okrem ekonomickej prosperity, podporuje aj pohodu, vzdelanie, životné prostredie, ale aj náboženské hodnoty.

Celosvetový trend poukazuje na fakt, že komerčne orientované organizácie menia svoje hodnoty. Podniky zameriavajú svoje aktivity na komunity, pri svojom vývoji sa zameriavajú na tvorbu stratégií na báze spoločenskej zodpovednosti. Partnerstva medzi takýmito podnikmi a mimovládnymi organizáciami umožňujú podnikom v prvom rade sústrediť sa na zisk a svoje sociálne zamerané aktivity realizovať pomocou neziskovej organizácie.

Uvedieme príklad Tatra banky, a. s., ktorá uzavrela s dvoma neziskovými organizáciami partnerstvo, ktorého podstata spočíva v tom, že podporuje sumou jednej koruny vždy, keď niektorý z jej klientov použije platobnú kartu. Banka si takto dotvára imidž u svojich klientov. Výsledkom partnerstva je skutočná finančná podpora oboch neziskových organizácií, od 1. mája, 1999 do 27. júla, 2000 sa realizovalo viac ako tri milióny transakcií, teda príspevok pre Ligu proti rakovine a Slovenskú nádej dieťaťa predstavoval polovicu sumy troch miliónov dvestotísíc slovenských korún. (Radková, 2003).

Dnes už nie je problém, ako uvádza L. Radková, (2003), pre tretí sektor zvládnuť fundraising zmysle napísania dobrej grantovej žiadosti. Teraz si objasníme menej známe formy financovania tretieho sektora, a niektoré s tým súvisiace pojmy:

grant – je to poskytnutie finančných prostriedkov na základe projektu či grantovej žiadosti mimovládnej organizácií. Nie sú predmetom zdanenia ani dane z pridanej hodnoty. Z daňového hľadiska ide o dar, alebo finančný príspevok;

členské príspevky – sú finančné obnosy, ktorými členovia organizácie platia za služby, ktoré im mimovládna organizácia poskytuje. U nás sa od členov očakáva aktívna účasť na živote organizácie, v zahraničí sa členstvo často chápe iba ako podpora misie organizácie;

dar – je ako uvádza L. Radková (2003) poskytnutie finančnej alebo nefinančnej podpory alebo služby bez nároku na odmenu. V niektorých prípadoch je však dar spojený so špecifickým očakávaním darcu, prípadne viazaný na konkrétny účel. Prijímanie darov je upravené zákonom NR SR č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov. Organizácia je povinná najneskôr do 31. januára oznámiť daňovému úradu výšku daru, meno, priezvisko a bydlisko darcu, ak úhrn darov od jedného darcu v účtovnom období prevýši päťtisíc slovenských korún.

Na získavanie darov používajú organizácie rôzne spôsoby – osobné návštevy potencionálnych darcov alebo osôb, telefonický kontakt, hromadne zasielané listy so žiadosťou o podporu, inzerciou, mediálne kampane, verejné zbierky a verejné dobročinné akcie. Poskytovateľ daru sa nazýva **donor**;

fundraising – je cielená a plánovaná činnosť obvyčajne mimovládnych organizácií, ktorá vedie k získavaniu finančných a nefinančných zdrojov na programy a vlastné fungovanie. **Fundraisor** – je človek v organizácii, zodpovedný za fundraising;

samofinancovanie – sú činnosti, ktoré zabezpečujú pre mimovládne organizácie rôzne typy príjmov mimo grantov. Partia medzi ne:

- členské poplatky;
- poplatky za služby;
- predaj výrobkov;
- využitie hmotných aktív – prenájom nehnuteľností, zariadení;
- využitie nehmotných aktív – príjem z patentov, licencií, prenájom mena organizácie na produktoch, poskytovanie garancie;
- podnikateľské investície – profit z pridruženej organizácie, spojené podnikanie s partnermi;
- výnosy z investícií – úroky s úspor, finančné investície (Radková, 2003);

základina – je kapitál a iný majetok organizácie určený na cielené zhodnocovanie. Cieľom je zvyčajne vytvoriť dlhodobý finančný základ na podporu verejnoprospešných cieľov s využitím výnosov zhodnocovania základiny.

Tento nástroj využívajú nadácie, udeľujúce granty. U nás zákon pod týmto používa pojem imanie, nadačné imanie. Medzi základné princípy základiny patria podľa L. Radkovej (2003):

- organizácia plánuje existovať niekoľko rokov;
- má k dispozícii finančné prostriedky, ktoré nie sú bezprostredne nutné na jej prevádzku a programy;
- právne a spoločenské prostredie umožňuje tieto prostriedky investovať;
- organizácia je dlhodobo schopná znášať mieru rizika spojenú s investovaním.

Finančné zabezpečenie je jednou z najzložitejších otázok, s ktorou sa musí tretí sektor v rámci svojej existencie zaoberať. Pre mnohých ľudí, ktorí majú skreslenú predstavu o fungovaní mimovládnych organizácií je táto téma tabu.

V poslednom období je tento problém ľahšie riešiteľný, pretože sa objavuje trend – spoločensky zodpovedného podnikania a spolupráce firiem a tretieho sektora. Prostredníctvom tohto partnerstva sa firma stáva známou, podporuje aktivity tretieho sektora – buduje si dobrý imidž a na druhej strane mimovládna organizácia má dostatok financií na realizáciu stanovených cieľov. Predstavíme si aj najviac využívané spôsoby v získavaní finančných prostriedkov pre mimovládne organizácie.

Trendy v získavaní financií pre tretí sektor

U nás ako uvádza L. Radková (2003), je veľmi rozšírená predstava, že základným zdrojom financovania mimovládnych organizácií sú granty od nadácií, čo nezodpovedá pravde a ani budúcnosti. Predstava, že financovanie z nadácií tvorí hlavný zdroj financovania je mylná.

Grantová podpora v USA predstavuje len dve percentá celkového finančného rozpočtu mimovládnych organizácií, v Nemecku a vo Francúzsku je to len jedno percento. Ani na Slovensku v budúcnosti tento trend nebude iný. Spektrum zdrojov pre financovanie tretieho sektora musí byť oveľa širšie. Sú to okrem príjmov od nadácií, najmä podpora od domácich subjektov, privátneho sektora, individuálne darcovstvo, štátna podpora a samofinancovanie. Oslovovanie individuálnych darcov sa pokladá za jednu z najstabilnejších metód. Na Slovensku sa okrem cirkevných a charitatívnych organizáciách veľmi nevyužíva. Doteraz boli organizácie zvyknuté opierať sa najmä o podporu veľkých zahraničných nadácií, pri oslovovaní ktorých mimovládnych organizácií získali určitú rutinu, ktorej sa držali. Išlo spravidla o tri až maximálne dvadsať darcov, pri zlyhaní jedného, alebo dvoch sa dostala organizácia do problémov. Pri individuálnom darcovstve uvažujeme so stovkami darcov, preto zlyhanie niektorých z nich organizáciu nepoloží. Preto táto metóda sa považuje za metódu, ktorá zabezpečí stabilitu organizácie (Radková, 2003).

Medzi základné formy oslovovania individuálnych darcov patria podľa L. Radkovej (2003):

- zrážky zo mzdy;
- verejné dobročinné akcie;
- priamy kontakt;
- členské príspevky;
- zasielanie pošty alebo telefonický kontakt;

- využívanie technických prostriedkov – platba cez internet, využívaním bankomatu.

Pri všetkých metódach oslovovania individuálnych darcov, ako uvádza L. Radková (2003) máme na mysli základné štyri skupiny:

- média;
- sponzori;
- sprostredkovatelia;
- individuálny darcovia.

Média - predstavujú najzákladnejšiu zložku úspešnej kampane pri oslovovaní individuálnych darcov. Bývajú však jednou z najťažšie získateľných skupín, ktorú treba nadchnúť pre myšlienku zbierky. Preto treba na média myslieť v predstihu a vytvárať kontakty na vplyvných ľudí v jednotlivých médiách.

V rámci získavania médií ako hovorí Z. Pauliniová ed., (1998) oslovujú najmä dve základné skupiny: odborníkov na komunikáciu s médiami, a verejne známe osobnosti. Ak pre prácu s médiami nemajú mimovládne organizácie dostatok skúseností, je dobré, ak sa obrátia na odborníkov z reklamných alebo public relations agentúr. A to najmä na dve skupiny odborníkov: kampanistov⁴, a kreatívcov⁵. Známe osobnosti dajú zbierke kredit, ktorý potrebuje mať na verejnosti. Treba im ponúknuť obojstranne výhodný vzťah.

Sponzori – podľa L. Radkovej (2003), máloktorá mimovládna organizácia, má dostatok zdrojov na zabezpečenie kampane. Preto treba vopred stanoviť, ktoré časti kampane budeme hradieť svojpomocne a ktoré za pomoci sponzorov. Nezisková organizácia sa dostáva do pozície predajcu médií, ktoré sa jej podarilo získať. Sponzora zaujíma hlavne spojenie jeho mena s niečím pozitívnym, zvýšenie svojej viditeľnosti. Sponzorom možno zo strany mimovládnej organizácie ponúknuť zvýšenie sociálneho kreditu v spoločnosti, spojenie jeho mena so známymi osobnosťami s vysokým sociálnym kreditom, ktoré tieto osobnosti už majú, alebo si ho v rámci kampane vytvárajú.

⁴ Kampanisti – sú to ľudia, ktorí majú skúseností s prípravou kampane (Radková, 2003, s. 62).

⁵ Kreatívci – hovoríme o odborníkoch, ktorí sa zaoberajú inovatívnymi nápadmi, ako nekonvenčne osloviť darcov v dnešnej spleti kampani a reklám, ako vymyslieť nápad a zaujať (Radková, 2003, s. 62).

Sprostredkovatelia – u nás sa zatiaľ nenašiel vhodný spôsob, ako okamžite po oslovení individuálneho darcu možno získať jeho príspevok. Darca to môže urobiť následne s pošty, alebo banky, ale pod tlakom povinností mnoho darcov tak už neurobí, teda vychladne. Preto sú dôležití sprostredkovatelia, ktorí pomôžu jednotlivé príspevky zbierať. Obyčajne si sprostredkovateľ nechá zaplatiť za túto službu určitý podiel z každého príspevku. Sprostredkovateľom môže byť dobrovoľník, ale efektívny manažment dobrovoľníkov tiež organizáciu niečo stojí (Radková, 2003).

Individuálni darcovia – rozhodnutie darovať závisí od mnohých faktorov, ku ktorým podľa L. Radkovej, (2003), patria:

- emócie – darca sa nerozhoduje iba na základe zrelej úvahy, ale hlavne na základe emócií;
- dôvera – nie je možné ju budovať až počas zbierky. Ak sme už v predchádzajúcom období boli úspešní pri získaní a použití peňazí, zvyšuje to náš kredit očiach darcu;
- ľahkosť dávania – spôsob dávania by mal byť, čo najjednoduchší, umožňovať dať ihneď. Čím zložitejšie je poskytnúť peniaze, čím väčší čas uplynie od rozhodnutia dať, tým je menšia pravdepodobnosť, že darca skutočne dá;
- jednoduchosť komunikácie - dostupnosť informácie o zbierke a pochopiteľnosť pre darcu.

Rozoberieme si spôsob financovania mimovládnych organizácií zo strany štátu – príjmy z verejných zdrojov vo svete sú významnou čiastkou celkových príjmov neziskových organizácií, pretože neziskové organizácie vykonávajú veľkú časť služieb pre obyvateľstvo, na úhradu ktorých prispieva štát, región alebo obec. Podľa výskumov v dvadsiatich dvoch krajinách sveta príjmy z verejných zdrojov predstavujú v priemere štyridsať percent všetkých príjmov neziskových organizácií.

V krajinách západnej Európy ako uvádza L. Radková (2003) je to skoro päťdesiatšesť percent. Najviac príjmov z verejných zdrojov má írsky neziskový sektor, v ktorom tieto príjmy predstavujú viac ako sedemdesiatsedem percent. Najmenej je to v Španielsku len tridsaťdva percent. Krajiny strednej Európy majú v priemere viac ako tridsaťtri percentný podiel príjmov mimovládnych organizácií z verejných zdrojov. V Českej republike je to viac ako tridsaťdeväť percent a u nás je to len necelých dvadsaťdva percent.

Možnosti získania prostriedkov zo štátnych zdrojov na Slovensku sú, ako uvádza L. Radková (2003):

- príspevky na činnosť občianskych združení – najmä v rezorte ministerstva školstva, zdravotníctva, práce, a kultúry;
- dotácie zo štátnych fondov – napr.:
 - Štátny fond telesnej kultúry;
 - Štátny fond Pro Slovakia;
 - Protidrogový fond;
 - Štátny fond zdravia;
 - Štátny fond;
 - Štátny fond životného prostredia;
- príspevky štátu na úhradu nákladov verejnoprospešných služieb poskytovaných neštátnymi organizáciami v oblasti: - výchovných a vzdelávacích služieb a v oblasti zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci (Radková, 2003).

V tejto kapitole sme načrtli finančný systém a fungovanie mimovládnych organizácií u nás aj vo svete. Uviedli sme si zdroje a spôsoby finančného zabezpečenia mimovládnych organizácií od najbežnejších až po najmodernejšie, ktoré sa len začínajú rozvíjať. Je zrejmé, že svetové financovanie mimovládnych organizácií je na vyššej úrovni ako u nás. Už len z toho dôvodu, že ide o krajiny technologicky vyspelejšie a bohatšie ako je Slovensko. Aj naša krajina sa pomaly začína približovať svetovým trendom aj v tejto oblasti.

Bude si to vyžadovať ešte veľa času, skúsených odborníkov, finančných prostriedkov a ochoty zmodernizovať financovanie a podporu neziskových organizácií, ktoré predstavujú neodmysliteľný pilier každej spoločnosti. Vo štvrtej kapitole si povieme niekoľko informácií o teórii a metódach práce charitatívnej činnosti. Nebude to pre nás nič nové nakoľko metódy filantropickej a sociálnej práce sú veľmi podobné a nadväzujú na seba.

4 TEÓRIA A METÓDY CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI

V tejto kapitole si uvedieme niekoľko informácií o metódach práce, ktoré sú využívané v charitatívnej činnosti. Aj napriek veľkému stupňu rozvoja vedy a technického pokroku sa ľudské spoločenstvo výrazne diferencuje. Denne sa presviedčame, že nestačí vysoká životná úroveň, veda a technika aby bola odstránená materiálna a duchovná bieda ľudskej spoločnosti. Človeku v núdzi, môže pomôcť iba človek s otvoreným a vnímavým srdcom formovaným Božou milosťou.

Ako uvádza autorka Katarína Rašlová (2006), každá dobre usporiadaná a fungujúca spoločnosť má svoj princíp v subsidiarite, spoločnom dobre a solidarite. Solidarite zdravých s chorými, sebestačných k núdznym. Ľudská spoločnosť je prepojená natoľko, že sme v nej odkázaní jeden na druhého. Historická skúsenosť potvrdzuje, že nijaká spoločnosť neobstojí, ak sa neuplatnia uvedené princípy. Tieto princípy sa prejavujú v dennej praxi v činnosti sestier opatrovateľskej a ošetrovateľskej služby, ktoré navštevujú chorých a opustených, aby im poskytlí pomoc, zaistili hygienu, stravovanie a pomoc v domácnosti. V nasledujúcich podkapitolách si uvedieme ako funguje charitatívna činnosť na Slovensku a kam ju môžeme zaradiť v systéme spoločenských vied.

4.1 ZARADENIE CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI V SYSTÉME SPOLOČENSKÝCH VIED

Charitatívna činnosť má blízko k sociálnej práci, pretože cieľové skupiny ich záujmu sú v podstate totožné. Používa podobné metódy práce. Východisko a motiváciu tvorí kresťanská teológia, hlavne jej aplikované odbory. Využíva poznatky iných humanitných vied: pedagogiky, psychológie, sociológie, antropológie, práva a teórie a metodológie vied.

Skôr ako sa oboznámime s miestom charitatívnej činnosti v systéme spoločenských vied a definujeme charitatívnu službu, uvedieme si niekoľko údajov o sociálnej práci, ako materskej vednej disciplíne.

Ako uvádza K. Rašlová (2006) sociálna práca je nástrojom sociálnej služby. Realizuje sa v sociálnych službách a ich prostredníctvom. Sociálne subjekty zamestnávajú sociálnych pracovníkov, aby realizovali ich sociálne ciele, programy, plány a projekty preto, aby poskytovali sociálnym objektom predmety zamerané na uspokojovanie sociálnych potrieb. Vzdelaní sociálni pracovníci profesionalizujú sociálnu prácu, čo je potrebné k akreditácii danej služby. Odbornosť sociálneho pracovníka je daná tým, že je schopný diagnostikovať konkrétne potreby konkrétneho človeka, a navrhnúť mu riešenie jeho situácie.

Sociálna práca sa opiera o rámec spoločenskej solidarity, o ideál naplnenia individuálneho ľudského potenciálu. Sociálni pracovníci pomáhajú jednotlivcom, rodinám aj skupinám a komunitám dosiahnuť, alebo vrátiť spôsobilosť k sociálnemu uplatneniu. Pomáhajú vytvárať pre ich uplatnenie priaznivé spoločenské podmienky. Sociálna práca je hlavným prístupom pri poskytovaní sociálnej pomoci.

Sociálna pomoc je ďalším veľmi významným pojmom, ktorá je chápaná podľa K. Rašlovej (2006) ako:

- služba ľuďom v hmotnej núdzi, ktorí vyčerpali všetky dostupné zdroje pomoci, alebo im na pomoc, zabezpečujúcu existenciu nevznikol nárok;
- orientácia na sociálne zaopatrenie ľudí v mimoriadnych situáciách, ktorým pomáha zmierniť ich údel, pričom je zameraná na uspokojenie individuálnych potrieb.

Charitatívna práca patrí ako samostatná teologická disciplína k praktickej teológii. Podľa M. Szentmártonyiho – „*kresťanská charita sa svojím pôvodom, motiváciou a cieľom líši od sociálnej služby štátu, pretože má svoj základ v Božej láske*“ (in Rašlová, 2006, s. 9). Nesmierny význam a dôležitosť charitatívnej činnosti je zdôraznený aj tým, že Druhý Vatikánsky koncil jej venuje celú kapitolu. Charitatívna činnosť je považovaná za neodmysliteľnú a podstatnú súčasť pastorálnej činnosti Cirkvi.

Čo je teda veda o charite? V Nemecku, Rakúsku, ale aj u nás sa charitatívna práca študuje v rámci teologických fakúlt. Jej špeciálna úloha spočíva v skúmaní a narábaní s teológiou a praxou charity v dejinách a súčasnosti. Spája vyjadrenia Cirkvi o viere a skutkoch s poznatkami sociálnych vied, jej teoretické východiská nabádajú byť na strane jednotlivca a skupín stojacich na okraji spoločnosti, chudobných a tých, ktorí potrebujú pomoc. Motivuje k obhajobe tých, ktorí nemajú žiadne spoločenské lobby. Jej úlohou je analýza štruktúr, produkujúcich nespravodlivosť.

Predmet vedy o charite je: „charita ako realizácia života Cirkvi a záväzné angažovanie sa Cirkvi v spoločnosti“ (Rašlová, 2006, s. 10). Podľa H. Pompeya zahŕňa:

- trpiacich ľudí;
- pomáhajúcich ľudí;
- Cirkev v službe chudobným a utláčaným každého druhu (in Rašlová, 2006).

Cieľom vedy o charite je jej činnosť:

- popísať;
- objasniť;
- podporovať, konštruktívne meniť teóriu a prax charity a kresťanskú sociálnu prácu a to predovšetkým v základnom teologickom ponímaní charity v intenciách Cirkvi.

Tieto činnosti si vyžadujú interdisciplinárnu spoluprácu s teologickými a neteologickými vedami. Interdisciplinarita musí byť reflektovaná a zodpovedaná vedecky.

Na základe uvedených faktov môžeme charitatívnu činnosť, podľa Rašlovej, (2006) definovať v dvoch rovinách:

- ako teóriu vychádzajúcu z kresťanskej teológie a kresťanskej sociálnej náuky, ktorej úlohou je vybudovať základ vedeckého prístupu v riešení sociálnych otázok;
- ako prax – uvádzanie týchto prístupov do pomoci človeku v núdzi, využívajúca špeciálne metódy.

V tejto podkapitole sme si vymedzili základné pojmy charitatívna činnosť, sociálna práca. Východiskom charitatívnej činnosti v spoločnosti je Evanjelium a je úzko spätá z činnosťou Cirkvi. Charitatívna činnosť sa líši od sociálnej práce, tým že vychádza z Božej milosti a lásky. Charita nemôže v spoločnosti fungovať ako samostatná jednotka, pre jej efektívne fungovanie a uplatnenie v spoločnosti je potrebná interdisciplinárna spolupráca s ostatnými vednými odbormi. Charitatívna činnosť má svoje miesto v systéme spoločenských vied a je dôležitou súčasťou dobre fungujúcej spoločnosti.

Aj najvyspelejšie krajiny sveta fungujú s charitou a jej službami, pretože sa nezaobera len materiálnou sférou existencie človeka, ale aj jeho duchovnými potrebami, ktoré sú základom plnohodnotného života človeka. V nasledujúcej podkapitole si uvedieme niekoľko informácií o fungovaní charity v kontexte spoločnosti a jej princípoch a zásadách.

4.2 CHARITA V KONTEXTE MODERNEJ SPOLOČNOSTI

Charita je nástrojom Cirkvi. Charita, ako uvádza K. Rašlová, (2006), vo svojej štruktúre kopíruje štruktúru Cirkvi. Ako taká je zriadením Cirkvi a má voči nej stanovené vzťahy. Riadi sa cirkevným právom. Charity spravidla patria do neziskového sektora. Na Slovensku sú jednotlivé diecézne charity podľa zákona účelové zariadenia Cirkvi a sú registrované na základe zákona: 308/1991 Z. z.

Charity majú definované postavenie v štáte a preto sa riadia príslušnou legislatívou platnou v danom štáte, nezvyknú mať osobitné zákony. Je to predovšetkým Občiansky zákonník a ostatné zákony pre jednotlivé oblasti činnosti:

- legislatíva pre ekonomiku a daňové povinnosti;
- legislatíva určujúca pracovno-právne vzťahy;
- legislatíva týkajúca sa poskytovania služieb;
- legislatíva týkajúca sa kvality služieb (Rašlová, 2006).

Nad všetkým stojí etika práce a povolania. Nie je možné, aby charitatívna činnosť existovala vytrhnutá z kontextu spoločnosti, politiky a ekonomiky. Preto je treba vedieť, že tieto a mnohé iné faktory veľmi vplyvajú na charitatívne diela. V spoločnosti, kde neexistuje právny podklad, alebo konsenzus, ktorý umožňuje fungovanie charitatívnych diel, môžu tieto aktivity fungovať iba ako dobrovoľné aktivity jednotlivcov. Ak chceme budovať kvalitné charitatívne diela je potrebný kvalitný ekonomický a politický podklad.

Aby charita bola rovnocenným partnerom ostatných organizácií ako uvádza K. Rašlová (2006), kladie sa veľký dôraz na jej profesionalizáciu, ktorá je zároveň aj predpokladom na udelenie oprávnenia vykonávať túto činnosť. Na každú činnosť sú zákonom určené požiadavky na vzdelanie, odbornosť a prax, ktoré predstavujú základ pre akreditáciu tej ktorej činnosti.

Dnes sú tieto nároky prispôsobované požiadavkám Európskej únie. Tým sa vytvoria rovnaké podmienky z hľadiska profesionality aj materiálneho vybavenia, pre všetkých poskytovateľov služieb, čoho výsledkom by mala byť aj rovnaká kvalita poskytovaných služieb. Charita okrem toho, že dodržiava zákony, je aj prvkom, ktorý zasahuje do legislatívy, napr.: obhajoba chudobných, ale aj vytváraním pracovných podmienok.

Uvádzanie nových prvkov do legislatívy je ako uvádza K. Rašlová (2006), úlohou národnej charity a jej lobbingu v zákonodarných orgánoch. Tým sa charita stretáva aj s politikou, hoci sama osebe je apolitická. Je omylom predpokladať, že charitatívnu činnosť možno vykonávať v izolácii. Ak sa nespoja sily, často nie je možné poskytnúť pomoc tam, kde je to nutné. Čakanie môže znamenať premeškanie šance pomôcť. Spojenie síl je veľmi dôležitým aspektom práce charity a je typickým pre moderné charity. Spájanie síl sa deje od najnižších po najvyššie úrovne. Spájaním sa charít navzájom, ale aj spájaním sa s príbuznými organizáciami, obcami či štátom sa charitatívna činnosť stáva účinnejšou a motívy pomoci si osvojujú aj iní.

Predstavíme si zásady a smernice, ktoré sú platné aj v medzinárodnej charitatívnej činnosti, platných pre pomoc pri katastrofách. Spôsob a zákonitosti jej realizácie vychádzajú z princípov Caritas Internationalis. Smernice charakterizujú úlohy a ciele, spoločné všetkým oblastiam práce charity. Jej cieľom je chrániť ľudí a ich dôstojnosť, čo znamená predovšetkým chrániť ukrižovaných a slabých občanov, pred využívaním a odložením na okraj spoločnosti a pomôcť im zmobilizovať vlastné sily. Medzi hlavné zásady a smernice podľa K. Rašlovej (2006), patria:

pomoc na celom svete – charita sa angažuje tam, kde sú ľudia v núdzi, a nie sú schopní dostať sa z tejto situácie bez cudzej pomoci. V rámci medzinárodnej spolupráce je možné lepšie využitie možností, ktoré sú k dispozícii. Medzinárodná charita stojí na solidarite a celosvetovom charitnom hnutí;

pomoc ľuďom v núdzi bez ohľadu na rasu, náboženstvo, národnosť a svetonázor – pomoc je poskytovaná bez ohľadu na rasu, náboženstvo, štátnu príslušnosť, politické presvedčenie, alebo iné rozlišovacie znaky. Jediným kritériom pri zvažovaní priorít pomocných aktivít je núdza občana;

držanie strany postihnutým – charita stojí podľa K. Rašlovej (2006) na strane obetí trestných činov, konfliktov a katastrof, na strane marginalizovaných a chudobných. Obhajoba znamená, že charita nezávisle na politických záujmoch je povinná hľadať cesty k spravodlivosti a mieru, zmiereniu a dialógu. Stáť na strane postihnutých znamená tiež mať vplyv na politické rozhodnutia na lokálnej, národnej aj globálnej úrovni;

rešpektovanie a ochrana dôstojnosti ľudí v núdzi – každý človek, ako uvádza K. Rašlová (2006), je jedinečný ako osoba a má od Boha danú nezameniteľnú dôstojnosť. Charita sa snaží o to, aby posilnila potenciál človeka k svojpomoci, a aby ho prostredníctvom pomoci neubýjala. Charita rešpektuje kultúrne, životné zvyklosti občanov, ktorí sa nachádzajú v stave núdze. Bojuje za ochranu ich základných práv a prizýva handicapovaných, aby boli čo najviac účastní na organizácií a plánovaní programov pomoci. Prekonanie problémov je založené na silách a kompetenciách handicapovaných;

dôvera v kompetenciu partnerov – charita rešpektuje a podporuje vlastnú zodpovednosť a kompetencie lokálnych charít. Rozvoj charitatívnych štruktúr schopných konať, predstavuje veľký prínos k vybudovaniu silnej a nezávislej spoločnosti. Partnerská pomoc je založená na schopnosti svojpomoci miestnych občanov, aby sa prostredníctvom ich aktívnej účasti na boji s núdzou dosiahlo trvalé zlepšenie situácie (Rašlová, 2006);

konanie primerané potrebám – činnosť charity je orientovaná na kultúru a tradície občanov. Berie do úvahy lokálne možnosti a pramene. Tým, že sa v regióne alebo meste kupujú potrebné prostriedky, podporujú sa miestni podnikatelia a priemysel a zamestnávajú sa domáci obyvatelia. Charita berie na zreteľ spoločenský kontext miesta, aby nepodnietila novú nespravodlivosť a konflikty;

obmedzenie vzniku dlhodobej závislosti – charita dáva pozor nato, aby pomoc neviedla k dlhodobej závislosti. Len vo výnimočných prípadoch je možné prijať programy, ktoré predpokladajú dlhodobé financovanie;

trvalá pomoc – pomoc charity sa nechápe, ako uvádza K. Rašlová (2006), ako krátkodobá pomoc na prežitie, ale stará sa o to, aby prostredníctvom strednodobých rozvojových projektov boli zabezpečené trvalé rozvojové vývinové perspektívy;

finančná transparentnosť – darcovia a verejné miesta, ktoré zabezpečujú finančný chod charity majú nárok na finančnú transparentnosť a svedomitú zaobchádzanie so zverenými peniazmi. Charita sa zaväzuje dodržiavať princípy spravovania, financovania a zúčtovania prostriedkov, ktoré sú stanovené pre medzinárodnú sieť charity vo Všeobecných finančných štandardoch;

dodržiavanie všeobecne uznávaných zásad humanitárnej pomoci - tieto zásady a smernice sú ako uvádza K. Rašlová (2006) súčasťou národných a medzinárodných dohôd o humanitárnej pomoci a preto sú všeobecne uznávané štátnymi aj neštátnymi subjektmi humanitárnej pomoci.

Kooperácia činnosti charity je nanajvýš potrebná a najmä v nepredvídateľných a katastrofických situáciách. Jej konkrétnu podobu udáva projekt SPHERE. Veľký význam má aj spájanie síl v lokálnych projektoch, v ktorých sa spolupráca riadi podobnými zásadami, ako máme vyššie uvedené.

Charita je súčasťou činnosti Cirkvi, ale je aj súčasťou spoločnosti. Riadi sa cirkevnou legislatívou aj legislatívou právneho štátu, v ktorom existuje. Charita existuje v spoločnosti ako iné organizácie a inštitúcie, ak im chce byť plnohodnotným konkurentom musí zabezpečiť svoje profesionálne fungovanie vo všetkých ohľadoch, musí sa riadiť modernými nariadeniami Európskej únie. Charita ako typicky, ale aj nevšedný prvok spoločnosti má svoje princípy a zásady. Vyššie uvedenými princípmi a zásadami sa riadi charita v celosvetovom meradle, od lokálnych až po svetové organizácie. V nasledujúcej podkapitole si uvedie hlavné oblasti činnosti charity.

4.3 CHARITA V SLUŽBE ČLOVEKU

V tejto podkapitole si povieme niekoľko informácií o oblasti pôsobnosti, cieľových skupinách, zariadeniach a vzdelávaní v charite. Významným pravidlom charitatívnej činnosti je, že od začiatku, vychádzajúc z evanjeliového posolstva, sa snaží pomáhať účinne tam a tým cieľovým skupinám, kde je pomoc najpotrebnejšia. V Dekréte o laickom apoštoláte je zdôraznené, že charitatívna činnosť môže dnes zahrnúť všetkých ľudí a všetky potreby.

„Všade, kde chýba pokrm, nápoj, šatstvo, príbytok, lieky, vzdelanie, prostriedky potrebné pre skutočne ľudský život, kde niekoho sužujú protivenstvá alebo choroby, kde niekto trpí vo vyhnanstve alebo vo väzení, tam má trpiacich hľadať a nájsť kresťanská láska, prinášať im útechu s obetavou starostlivosťou a úľavou poskytovaním pomoci“ (in Rašlová, 2006, s. 58).

Podstatou charitatívnej činnosti ako uvádza K. Rašlová, (2006) nie je len poskytovanie pomoci zameranej na uspokojenie existenčných potrieb. Je potrebné pomôcť človeku aj pri jeho rozvoji a ochrane duchovného a životného prostredia. Do tejto oblasti patria aj informačné a inštrukčno-štúdijné iniciatívy.

Charitatívna služba má mať systém, má byť štruktúrovaná. Nie je to iba pomoc ad hoc, ale ako uvádza M. Szentmártonyi (in Rašlová, 2006, s. 58): *„počiatkom a cieľom každej charitatívnej činnosti musí vždy zostať bezprostredná, nie naprogramovaná láska voči blížnemu. Kresťanská láska má aj verejno-cirkevný rozmer.*

Kresťanská charitatívna služba sa nemá pokladať len za liek na naliehavé potreby, ale tiež za štrukturálnu zmenu príčin núdze a predvídajúcu a programovanú prevenciu, aby sa vyhlo budúcim prípadom núdze.“

Medzi cieľové skupiny starostlivosti charity, podľa K. Rašlovej (2006) patria:

- zdravé deti všetkých vekových kategórii;
- deti z rizikového prostredia, týrané deti, deti ulice;
- mládež;
- rodiny;
- osamelí rodičia;
- ženy, týrané ženy;
- zdravotne znevýhodnení občania;
- občania vyššieho veku, chorí a umierajúci ľudia;
- občania sociálne odkázaní a ľudia bez domova;
- ľudia závislí;
- nezamestnaní;
- prostitútky;
- obeť vojen, katastrof a živelných pohrôm.

Oblasti pôsobnosti charity sú úzko prepojené s cieľovými skupinami, ktorým sa charita venuje. Ako už uviedli ciele a zameranie charity sú vždy orientované na spoločenské potreby v sociálnej oblasti.

Dnešná spoločnosť sa musí vyrovnávať s priepastnými rozdielmi medzi bohatými a chudobnými, musí riešiť chudobu a jej následky, musí čeliť civilizačným ochoreniam, promptne reagovať na ničivé prírodné katastrofy, následky vojnových konfliktov, ktorých následkom je obrovská migrácia. V charite práve z týchto dôvodov existuje posun v oblastiach starostlivosti práve s ohľadom na dianie vo svete a trendy rozvoja tej, ktorej spoločnosti.

4.3.1 Formy pomoci cieľovým skupinám charity

Uvedieme si základné formy starostlivosti pre vyššie uvedené cieľové skupiny charitatívnej činnosti, ako ich uvádza K. Rašlová (2006):

zdravé deti - formy starostlivosti o zdravé deti sú: detské jasle, škôlky a denné centrá, školy, družiny, centrá voľného času a pomoci pri doučovaní, poradenstvo pre matky a deti, poradenstvo pre tehotné ženy, príležitostné a voľnočasové aktivity pre deti, organizovanie letných táborov a ozdravných pobytov;

deti z rizikového prostredia – pomoc deťom v núdzi akéhokoľvek charakteru, spolu s vyhľadávacou činnosťou. Poskytovanie prvej pomoci v prostredí, kde sa dieťa nachádza. Zdravotná a hygienická pomoc, vzdelávanie a výchova.;

mládež – voľnočasové aktivity, internáty a ubytovanie, preventívne programy;

rodiny – podľa K. Rašlovej (2006) ide o podporu rodín v situáciách ohrozujúcich ich existenciu, hľadanie riešení na posilnenie kohéznosti rodiny, tréning komunikácie. Poradenstvo pre jednotlivca, pár a rodinu, rodinná terapia. Zariadenia pre akútnu pomoc rodine po rozvrate, sociálne programy pre rodiny v núdzi;

osamelí rodičia – pomoc samovychovávateľom pri výchove detí prostredníctvom poradenstva, organizovanie voľnočasových aktivít, sociálna pomoc samovychovávateľom, pomoc pri starostlivosti o deti;

ženy – ochrana žien pred neprávosťou a dôsledkami zlého zaobchádzania v rodine a v spoločnosti, zamedzenie a prevencia nakladaniu so ženami ako s materiálom. Zariadenia pre týrane ženy a ich deti, ochrana žien pred agresivitou ich partnerov;

zdravotne znevýhodnení dospelí, deti a mládež – pomoc ľuďom s postihmi akéhokoľvek druhu a všetkých vekových kategórií poradenstvom a terapiou v ambulantných zariadeniach, denných stacionároch, osobná asistencia, podporné zamestnávanie. Sprostredkovanie a zapožičanie zdravotných pomôcok;

občania vyššieho veku, chorí a umierajúci občania – K. Rašlová (2006) hovorí o týchto možnostiach starostlivosti o túto cieľovú skupinu: opatrovanie a ošetrovanie občanov vyššieho veku, chorých ľudí v domácom prostredí, poradenstvo a kurzy pre rodinných príslušníkov, uplatnenie multifaktorového prístupu k chorému aj k rodinným príslušníkom. Fungujú denné stacionáre a zariadenia s dvadsaťštyri-hodinovou prevádzkou. Osobitná starostlivosť o ľudí v terminálnom štádiu na rôznych úrovniach. Mobilné hospicové služby, stacionárne hospice. Spolupráca širokého okruhu odborníkov a dobrovoľníkov, dôraz na vzdelávanie. Spolupráca s rodinou aj po úmrtí pacienta, pomoc, podpora pri prekonávaní smútku, pomoc pri vybavení úradných záležitostí. Špeciálne oblasti zdravotnej starostlivosti pre všetky vekové kategórie;

ľudia sociálne odkázaní a ľudia bez domova - komplexná starostlivosť o sociálne odkázaných a bezdomovcov s odstupňovanými službami, začínajúc streetworkom a nízkoprahovými centrami so službami zameranými na uspokojenie základných životných potrieb, zdravotnej starostlivosti a nasmerovanie na zmenu podľa možností klienta. Prevádzkovanie nocľahární, útulkov a chráneného bývania a sociálneho ubytovania. Pomoc pri hľadaní trvalého zamestnania, rekvalifikácia, projekty chránených dielní. Sociálne poradenstvo, poradenstvo pre zadlžených občanov. Viacstupňové rekvalifikačné projekty, prihliadajúce na rekonštrukciu osobnosti, obnovu pracovných návykov a prosociálneho správania.

Vytváranie možností na dôstojné prežívanie pre tých, ktorí nie sú schopní pracovať, duševne a telesne handicapovaných, alkoholikov, bezdomovcov vyššieho veku v stacionárnych zariadeniach (Rašlová, 2006);

migranti, utečenci – poskytnutie prvej pomoci a prístrešia, pomoc pri vybavení žiadosti o azyl spolu s presunom do zariadení, kde kandidáti čakajú na rozhodnutie úradov. Výučba remesiel, jazyka, vzdelávanie, starostlivosť o deti migrantov, ich výchovu a vzdelávanie, inkulturácia s rešpektom k osobitostiam jednotlivých národností. Pomoc pri hľadaní zamestnania a bývania po získaní povolenia na pobyt. Integrácia do spoločnosti na všetkých úrovniach. Špeciálne poradenstvo pre rôzne etnické skupiny, organizovanie spoločenských podujatí;

Ľudia závislí – prevencia, vyhľadávanie, ponuka odvykacích kúr a možnosť ich absolvovania doslova na ulici, resocializácia. Špecializované zariadenia pre abstínujúcich alkoholikov, závislých na psychoaktívnych látkach. Pomoc pri začleňovaní do života, hľadanie zamestnania. Zariadenia pre alkoholikov rezistených voči liečbe, s možnosťou dožiť (Rašlová, 2006);

nezamestnaní – formou pomoci pre nezamestnaných, podľa K. Rašlovej (2006) je najmä pomoc pri hľadaní zamestnania, podpora pri získaní, alebo obnovení pracovných návykov prostredníctvom výcvikov a zamestnávania v chránených dielňach, vytváranie pracovných miest v spolupráci s mestami a obcami;

prostitútky – vyhľadávacia činnosť s ponukou ochrany a možnosti zmeny života. Ochrana detí prostitútok, resocializácia;

obete vojen a katastrof – pomoc pri katastrofách zahŕňa ako uvádza autorka K. Rašlová (2006): urgentná pomoc na záchranu života a na ňu nadväzujúca rozvojová pomoc s cieľom obnovy normálneho spôsobu života.

Od cieľovej skupiny, ku ktorej smeruje charitatívna činnosť závisí aj druh a forma pomoci. V tomto kontexte môžeme hovoriť aj o rôznych metódach a spôsoboch poskytovania pomoci. Na riešenie problémov každej z cieľových skupín je vytváraná záchranná sieť v rôznych úrovniach, aby sa klient mohol dostať k cieľu postupne prostredníctvom dosahovania čiastkových cieľov (Rašlová, 2006).

Pomoc charity je pomoc bez predsudkov. Ak sa pomoc opiera len o aktuálne deficit, a nie o možnosť, núti ľudí k závislosti. Práca, ktorá sa nezameriava na to, čo si človek myslí, ako koná, ako odpovedá, znamená zabudnúť na niečo úplne elementárne.

Charitatívna činnosť – pomoc má svoje korene a opodstatnenie v kresťanskej láske k človeku, bez ohľadu na farbu pleti, vieru, národnosť a iné determinujúce faktory. Nie je to len jednoduché poskytnutie pomoci. Charita má svoju organizačnú štruktúru, má formy a spôsoby existencie a fungovania v spoločnosti. Jej obsahom sú aktuálne spoločenské problémy, ktoré vytvárajú aj jej cieľové skupiny. Z uvedených informácií je zrejmé, že cieľové skupiny charitatívnej činnosti sú totožné s cieľovými skupinami sociálnej práce. Rozdielny je len spôsob starostlivosti a dostupnosť pre klientov. Charitatívna činnosť v mnohých prípadoch predchádza návšteve štátnych sociálnych zariadení a úradov, alebo nastupuje po nej. Mnohé prípady sú vyriešené len na úrovni charitatívnej pomoci klientovi, ale vo väčšine prípadov sa stretávame so spoluprácou týchto sektorov.

4.3.2 Zariadenia charitatívnej služby

V rámci charitatívnej činnosti rozoznávame niekoľko druhov zariadení, ktoré sú diferencované na základe formy poskytovanej pomoci. Funguje to rovnako ako v celej sfére sociálnej práce.

V oblasti charity fungujú, ako uvádza autorka K. Rašlová, (2006) nasledovné druhy zariadení:

terénne služby – poskytujú starostlivosť v prirodzenom prostredí klienta. Patria tu podľa K. Rašlovej (2006):

- opatrovateľská služba;
- ošetrovateľská služba;
- hospicová starostlivosť.

Poskytovanie starostlivosti v domácom prostredí klienta má podľa slov K. Rašlovej (2006) význam z ohľadom na kvalitu života klienta a subjektívny pocit spokojnosti. Obmedzuje pobyt v nemocničných a doliečovacích zariadeniach. Je ekonomicky výhodnejšia. Domáca starostlivosť sa poskytuje v maximálnej možnej miere, klient sa dostáva do zariadenia iba v najnutnejších prípadoch. Hospicová služba sprevádza klienta, pokiaľ si to želá, až do ukončenia života, čo predstavuje návrat k spôsobu života v predchádzajúcich generáciách.

Z psychologického hľadiska je domáca starostlivosť optimálnym prístupom ku klientovi, rešpektujúca jeho individualitu, potreby, dôstojnosť a sociálne vzťahy. Domáca starostlivosť patrí medzi najrozšírenejšie služby charity.

Špecifickým druhom terénnej služby podľa K. Rašlovej (2006) je **streetwork**⁶. Smeruje k cieľovým skupinám, ktorých domovom, alebo miestom najčastejšieho pobytu je ulica – ľudia bez domova, deti ulice, ľudia závislí na drogách a alkohole, prostitútky, mládež. Cieľom je ponúknuť pomoci cez získanie si dôvery klienta, prípadne ponuka jedla, injekčných striekačiek. Ďalším cieľom je zmapovanie výskytu jednotlivých skupín a následné opatrenia;

⁶ Streetwork - ako uvádza Z. Bednářová je špecifická vyhľadávacia, mobilná terénna sociálna práca, ktorá zahŕňa, aktuálnu nízkoprahovú ponuku sociálnej pomoci (in Matoušek et al., 2003 a, s. 169).

ambulantné služby – sú viazané na miesto, kde sa poskytujú a majú rôzne podoby. Poradenstvo pre jednotlivé cieľové skupiny v najrôznejších oblastiach – pre jednotlivca, rodinu, pár, právne, sociálne, pedagogické, psychologické, poradenstvo pre dlžníkov. Do týchto služieb autorka K. Rašlová (2006), zaradzuje psychoterapiu, záujmové aktivity, výcviky a zdravotnícke služby;

nízkoprahové centrá – poskytujú ľuďom bez prístrešia zázemie. Poskytujú pomoc pri uspokojení základných životných potrieb a sú zamerané aj na zmapovanie situácie klienta. Slúžia ako základ pre systematickú prácu s klientom;

denné stacionáre – podľa K. Rašlovej (2006) slúžia tieto zariadenia pre rôzne cieľové skupiny, aby tu strávili určitú časť dňa, alebo podstúpili resocializáciu alebo terapiu. Podľa cieľových skupín je možné denné stacionáre diferencovať nasledovne:

1. denný stacionár pre občanov vyššieho veku;
2. denný stacionár pre ľudí s duševnými ochoreniami;
3. denný stacionár pre problémovú mládež;
4. denný stacionár pre závislých občanov.

stacionárne zariadenia s komplexnou starostlivosťou - tieto zariadenia majú ako uvádza K. Rašlová (2006) rôzny charakter: domovy dôchodcov, zariadenia pre ľudí – dospelých aj deti so špecifickými poruchami, domovy pre obete násilia, detské domovy, zariadenia pre liečených a preliečených ľudí závislých na psychoaktívnych látkach. Stacionárne zariadenia poskytujú starostlivosť dlhodobo, v niektorých prípadoch na určitú dobu s rôznym podielom činnosti cieľovej skupiny na prevádzke domu;

ubytovacie zariadenia – pre ľudí bez prístrešia. Ubytovacie zariadenia fungujú na viacerých stupňoch: útulok poskytuje možnosť nocľahu a základné služby, zväčša zadarmo. Poskytujú pomoc zameranú na záchranu existencie človeka. Klient prichádza do útulku večer a odchádza ráno.

Vyšším stupňom je nocľaháreň, kde má klient svoju posteľ, môže si tu odložiť veci a zdržiavať sa aj cez deň. Podmienkou je platba za bývanie. Sociálni pracovníci v nocľahárni dbajú nato, aby klient pracoval a zúčastňoval sa resocializácie s cieľom postúpiť na ďalší stupeň – do ubytovne;

chránené bývanie – je určené pre ľudí s rôznym druhom telesných a perцепčných postihov a duševne chorých. Slúži na to, ako uvádza K. Rašlová (2006), aby títo ľudia nemuseli skončiť v stacionárnych zariadeniach a aby ich život bol na úrovni života zdravých ľudí. V zariadení chráneného bývania sa kladie dôraz na samostatnosť vo všetkých oblastiach života;

zariadenia sociálneho bývania - patria do oblasti pomoci jednotlivcom a rodinám, ktorí sa z rôznych príčin ocitli bez prístrešia. Poskytujú ubytovanie v sociálnych bytoch⁷. Klienti sú v starostlivosti sociálneho pracovníka, ktorý dohliada na hospodárenie klientov, pracovné zaradenie a starostlivosť o deti. Cieľom vedenia je úspora finančných prostriedkov na vlastné bývanie;

chránené pracoviská – chránené pracoviská sú podľa autorky K. Rašlovej (2006) zriaďované pre tých občanov, ktorí nie sú schopní sami sa zaradiť do bežného pracovného procesu, alebo v ňom zlyhávajú z rôznych príčin – psychický, fyzický, psychologický deficit;

nemocnice a zdravotnícke zariadenia – slúžia na poskytovanie inštitucionálnej zdravotníckej starostlivosti. Nelíšia sa v zásadne od bežných nemocníc, v mnohých prípadoch sú považované za prestížne. Do tejto kategórie patria aj charitné hospice⁸;

školy, školiace a vzdelávacie zariadenia – ako uvádza K. Rašlová (2006), slúžia pre jednotlivé cieľové skupiny charitatívnej činnosti na doplnenie chýbajúceho vzdelania, nácvik zručností, rekvalifikáciu, osvojenie jazyka. Okrem poskytovania vzdelávania pre cieľové skupiny, slúžia vzdelávacie centrá aj pre zamestnancov na doplnenie kvalifikácie a na ďalšie vzdelávanie.

V tejto podkapitole sme si uviedli zariadenia charitatívnej činnosti, s ktorými sa môžeme najčastejšie stretnúť v bežnom živote. Uviedli sme si ako tieto zariadenia fungujú, v ktorých oblastiach poskytujú svoje služby a ktorým cieľovým skupinám. V nasledujúcej kapitole sa budeme venovať konkrétnym metódam práce v charitatívnej činnosti.

⁷ Sociálne byty – sú to byty z minimálnou plochou, najjednoduchšie zariadené s nízkym nájomným (Rašlová, 2006, 62).

⁸ Hospic - je zariadenie poskytujúce starostlivosť človeku v poslednom štádiu jeho života. Poskytuje komplexnú starostlivosť v oblasti somatickej, predovšetkým symptomatickú liečbu, zameranú na tlámenie bolesti a elimináciu vedľajších účinkov liekov, v oblasti psychologickú – psychoterapiu, účasť a oporu, v oblasti spirituálnej – spoločnú modlitbu, sprostredkovanie sviatosti a duchovný rozhovor (Rašlová, 2006, s. 62).

4.4 METÓDY CHARITATÍVNEJ ČINNOSTI

Túto časť práce venujeme základným informáciám o metódach charitatívnej činnosti a o ich konkrétnych podobách. Uvedieme si základné princípy uplatňovania metód a ich systematizáciu. Hneď na úvod si uvedieme niekoľko vymedzení základných pojmov od rôznych autorov.

„Metodológia je náukou o všeobecných metódach vedeckej alebo inej činnosti, je to súbor metód určitého druhu činnosti“ (Bukerr, Opatíková, 2006, s. 262). Podľa už citovaného slovníka je možné metódu vymedziť ako: „*spôsob ako dosiahnuť nejaký teoretický i praktický cieľ*“. Metódu podľa B. Geista môžeme vymedziť v najširšom význame ako: „*postup, spôsob, cestu, ktorým sa dosiahne určitým počtom krokov určitý cieľ*“ (in Rašlová, 2006, s. 65).

Metódy sociálnej práce sú v anglosaskej literatúre chápané ako uvádza O. Matoušek et al.(2003 b, s. 108): „*špecifické postupy sociálnych pracovníkov, definované cieľom alebo cieľovou skupinou. Cieľom môže byť úradný úkon, poskytnutie materiálnej pomoci, poskytnutie poradenstva, vytvorenie plánu postupu, poskytnutie komplexnej pomoci, výskum, formulácia politiky a pod. cieľovou skupinou môže byť jednotlivec, rodina, skupina, miestna komunita, veková skupina, prípadne aj verejnosť. Z tohto hľadiska sú základnými metódami prípadová práca – práca s jednotlivcom, práca so skupinou, práca s rodinou, komunitná práca Na všeobecnej úrovni možno hovoriť o mikropraxi, mezopraxi a makropraxi.*“

Americký filozof **Pierce**, ako uvádza K. Rašlová (2006) hovorí o štyroch metódach poznania:

- metóda tradície ľudia sa držia pravdy, pretože vedia, že je pravdou;
- metóda autority je metóda pevne stanoveného názoru;
- metóda a priori, sa zakladá na tom, že ľudia sa môžu dostať k pravde výmenou názorov, pretože ich prirodzené sklony ich tiahnu k pravde, je to súhlas s rozumom;
- metóda vedy má prednosť v tom, že má sebakorekciu, je objektívna.

Jana Levická (2002) uvádza názor Barkera, ktorý nahrádza pojem metódy sociálnej práce, pojmom intervencia.

V praxi podľa J. Levickej, (2002) je potrebné hovoriť o troch typoch intervencie:

- individuálna sociálna práca;
- skupinová sociálna práca;
- komunitná práca.

J. Levická (2002) metódy sociálnej práce klasifikuje do týchto skupín:

- metódy používané takmer vo všetkých spoločensko-vedených disciplínach;
- metódy spoločné viacerým disciplínam, používané najmä v psychológii, pedagogike, sociológii a sociálnej práci;
- metódy vlastné sociálnej práci. Vznikli na pôde sociálnej práce a sú príspevkom do metodológie.

V tomto stručnom úvode sme si uviedli vymedzenie základných pojmov metodológia, metóda, s pohľadu rôznych autorov. Uviedli sme si aj základné rozdelenie metód v oblasti sociálnej práce. V nasledujúcich častiach sa budeme venovať metódam charitatívnej činnosti.

4.4.1 Metódy charitatívnej služby

Charitatívnu službu chápeme ako prirodzený dôsledok uvádzania posolstva Isusa Christa do života. História charitatívnej činnosti svedčí o tom, že starostlivosť o človeka v núdzi mala v praxi určité pravidlá: konštatovanie – diagnostika, opatrenie- pomoc, mala aj preventívne aspekty a duchovný aspekt.

Prax charity sa od počiatku prezentuje ako uvádza K. Rašlová (2006) cez dve komplementárne formy:

- individuálne vykonávaná charita;
- organizovaná pomoc.

Na jednej strane sa v charitatívnej činnosti formoval prvok dobrovoľníctva a na druhej strane organizovaná pomoc. Podľa Wacława Piwowarského et al., (1996) nielen poskytovanie pomoci, najmä existenčnej, tvorí podstatu charitatívnej činnosti, patria tam aj činnosti, ktoré sú v súlade s učením koncilu. Podľa Koncilu úspešnosť dnešnej charitatívnej činnosti je závislá na integrálnom modeli⁹.

Ak uvažujeme o metodike charitatívnej činnosti, treba brať do úvahy všeobecnú metodiku, v ktorej hlavnou formou práce je resocializačné osobné pôsobenie, najmä vo vzťahu k tým, ktorí sa z rôznych príčin nachádzajú na okraji spoločnosti. Je potrebné brať do úvahy aj odbornú metodiku, ktorá je viazaná na špecializované oblasti charitatívnej práce – napr.: psychoterapia, socioterapia, sociálna pedagogika (Piwowarski et al., 1996).

V Dekréte o laickom apoštoláte nachádzame návod na vykonávanie charitatívnej služby, nielen čo sa týka metódy, ale aj etiky charitatívnej služby. Základnou podmienkou účinnej charitatívnej služby je **úcta k človeku**. Dekrét o laickom apoštoláte hovorí: „*Nech sa s touto najväčšou jemnocitosťou berie ohľad na slobodu a ľudskú dôstojnosť toho, čo pomoc prijíma. Čistota úmyslu nech sa nepoškvrní žiadnou ziskuchtivosťou ani vládybažnosťou. Nech sa najprv urobí zadosť spravodlivosti, aby sa neposkytovalo ako dar z lásky to, čo sa malo dať zo spravodlivosti. Nech sa odstráni nielen následky, ale aj príčiny nedostatkov. Pomoc nech sa organizuje takým spôsobom, aby tí, čo ju prijímajú, sa postupne oslobodili spod závislosti od iných a stali sa sebestačnými*“ (in Rašlová, 2006, s. 67). Charitatívna služba sa vždy vykonáva s ohľadom na Boží plán s človekom a posolstvo Evanjelia a je to najdôležitejší aspekt, ktorý ju odlišuje od sociálnej práce.

Na základe uvedených informácií môžeme povedať, že metodológia práce charity zahŕňa predovšetkým základné metodologické postupy humanitných vied. Opiera sa o princíp potrebnosti tej, ktorej charitatívnej služby na konkrétnom mieste a o budovanie siete služieb, ktoré by mali byť všeobecne dostupné pre každého človeka. Obohacuje zásady sociálnej práce o duchovný rozmer – vychádza z Evanjelia a sociálnej náuky Cirkvi.

⁹ Integrálny model - je to model, v ktorom by sa oba doterajšie modely – pastoraálny a organizačný nielenže nachádzali, ale mohli by spolupracovať (Piwowarski et al., 1996, s. 41).

Charitatívna práca má mnohé spoločné metódy so sociálnou prácou. V najväčšom rozsahu sú podľa názoru K. Rašlovej (2006) uplatňované:

- streetwork;
- stanovenie sociálnej diagnózy s následným hľadaním možností riešenia, prípadne ja určením podmienok spolupráce s klientom;
- konkrétny prípad je riešený v kontexte sociálnych vzťahov v snahe nie podať riešenie, ale naučiť klienta riešiť problém;
- využíva poznatky iných disciplín;
- akceptuje potreby klienta a snaží sa ponúknuť mu najprv uspokojenie základných životných potrieb a až potom ostatné
- využíva kontakty na iné inštitúcie pre dobro klienta;
- snaží sa o integráciu klienta do spoločnosti;
- rešpektuje jedinečnosť človeka v jeho snahe byť iným a ponecháva mu slobodu voľby;
- v pohľade na človeka a v práci s ním prihliada na jeho telesné a duševné dobro, ale rešpektuje aj jeho duchovno.

Dôležitou požiadavkou charitatívnej práce je, aby jednotlivé prvky nadväzovali na seba tak, aby človek mohol napredovať v postupnom nachádzaní osobnej autonómie bez toho, aby ostával dlhodobo v závislosti od inštitucionálnej pomoci a pokiaľ je to možné, aby sa naučil postarať sa sám o seba a zaradil sa do spoločnosti (Rašlová, 2006). Ako príklad uvádzame v prílohe A.3, obrázok A.2 - postup intervencie u ľudí bez domova.

Optimálny spôsob riešenia prípadu človeka bez prístrešia uvedený autorkou K. Rašlovou (2006) je nasledovný:

- po registrácii bezdomovca a sociálnom šetrení, materiálna pomoc;
- pomoc pri vybavení osobných dokladov;
- ubytovanie v útulku s možnosťou stravovania;
- pomoc pri riešení zdravotných problémov, prípadne problémov so závislosťou;
- pomoc pri hľadaní zamestnania – možnosť zamestnania v kontrolovaných podmienkach;
- ak sa klient osvedčí v práci, presťahovanie do chráneného bývania;

- ponuka terapie, sociálneho, právneho, psychologického poradenstva, odvykacej kúry, orientácia na hľadanie zmyslu života,
- po pobyte v chránenom bývaní, pomalé uvoľňovanie vzťahov, pomoc pri hľadaní samostatného bývania, ubytovanie vo vlastnom byte;
- možnosť podpory v ťažkých životných situáciách prostredníctvom individuálnej terapie, alebo v svojpomocnej skupine s cieľom prehĺbenia motivácie k samostatnému riešeniu situácie a motivácie pomôcť iným ľuďom v núdzi;
- motivácia k účasti na riešení problémov podobne postihnutých ľudí, dobrovoľníctvo v organizáciách.

Z uvedenej prílohy vyplýva podľa K. Rašlovej (2006), že postupnosť v poskytovaní pomoci je dôležitá pre systematické vedenie klienta. Postupnosť umožňuje sledovanie klienta v jeho napredovaní, ale aj pri jeho pádoch. Nie je možné žiadať od klienta, aby sa zapojil do pracovného procesu, ak nemá zabezpečené základné existenčné potreby.

Je dôležité, aby klient vždy našiel oporu, vedenie a poradenstvo u svojho sociálneho pracovníka. Príloha poukazuje na fakt, že riešenie situácie klienta prebieha na viacerých úrovniach a presahuje sociálnu intervenciu a vyžaduje si úzku spoluprácu charity s inými organizáciami. Okrem postupnosti je veľmi dôležitá sieť služieb. Spolupráca v rámci siete je podmienená dobrými vzťahmi a komunikáciou na výbornej úrovni, medzi jednotlivými inštitúciami.

V cieľovej skupine občanov vyššieho veku a chorých ľudí, alebo ľudí s rôznymi postihmi by mala postupnosť služieb smerovať k maximalizácii nezávislosti človeka, zabezpečeniu kvality života a k rešpektovaniu dôstojnosti človeka až do konca života. Toto všetko ako uvádza K. Rašlová, (2006) je možné dosiahnuť prostredníctvom spolupráce na viacerých úrovniach a tímovej práce. V prílohe **A.3** – obrázok **A.1**, uvádzame znázornenie modelu starostlivosti o umierajúceho človeka. Uvedená schéma má sedem zložiek, ktoré vytvárajú komplexnú starostlivosť o umierajúceho človeka. Z uvedenej schémy je zrejmé, že:

- poskytovaná starostlivosť zabezpečuje kvalitu života až do konca. Pri hospicovej starostlivosti je človek zaopatrený a nie je sám. Zachováva sa jeho autonómia, nemusí byť odkázaný na iných.

Empatické prostredie mu zaručuje autenticitu v komunikácii. Môže si usporiadať posledné veci;

- ďalšou zložkou je terapia bolesti a kontrola symptómov. Komunikácia je zameraná na somatické, sociálne, psychické aj duchovné bolesti človeka;
- interdisciplinárna tímová práca a školenie – umierajúci človek je v starostlivosti tímu opatrovateľov, lekárov, duchovných a psychoterapeutov, sociálnych pracovníkov a iných odborníkov;
- zamestnanci a dobrovoľníci - do starostlivosti, podľa K. Rašlovej (2006), sú zapojení rôznorodí spolupracovníci so samostatnými úlohami. Dobrovoľníci nie sú náhradníci zamestnancov, alebo rodinných príslušníkov. Každý spolupracovník nesie plnú zodpovednosť za svoje úlohy. Neplatená práca dobrovoľníkov je nezaplatiteľná;
- kontinuita v sprevádzaní – je v čase pred, počas a po úmrtí. Samozrejماً je podpora a sprevádzanie príbuzných v časom horizonte smútku. Dôležitá je pomoc a podpora aj pri vybavovaní úradných záležitostí;
- žiadna aktívna pomoc pri umieraní – starostlivosť o hospicového pacienta sa riadi týmito zásadami:
 - neukončiť život aktívne;
 - nepredlžovať umelo život proti vôli umierajúceho;
 - byť k dispozícii, podľa vôle pacienta (Rašlová, 2006).

Hospic je otvorený všetkým – rešpektuje sa každé náboženské vyznanie a všetky národnosti. Nikto nie je vylúčený so starostlivosti z finančných dôvodov. Hospicová starostlivosť predstavuje nové územie, na ktoré prichádzajú opatrovateľky, ošetrovateľky a dobrovoľníci.

Metodológia charitatívnej činnosti zahŕňa metódy humanitných vied. Z vyššie uvedených poznatkov vyplýva skutočnosť, že charitatívna služba má mnohé metódy spoločné najmä s odborom sociálna práca. Rovnako ako každý odbor dbá o to, aby jednotlivé metódy boli nasmerované ku klientom, aby zodpovedali nimi predloženým problémom a boli schopné načrtnúť riešenie. Cieľom metód charitatívnej činnosti je budovanie nezávislosti a samostatnosti každého človeka. základom úspešnej charitatívnej činnosti je rešpektovanie úcty k človeku, pretože charita je prejavom a sprievodným javom uvádzanie Christovho Evanjelia do praxe.

Streetwork

V tejto časti kapitoly si uvedieme niekoľko informácií o ďalších metódach, ktoré sú často využívané charitatívnou službou. Budeme hovoriť o streetworku a o diagnostike sociálneho problému klienta. Na začiatok si uvedieme niekoľko údajov z histórie streetworku. Z histórie sú známe aktivity kňazov, ktoré boli založené na podobných princípoch ako dnes funguje streetwork.

Mnohí z nich sa v rámci svojej pastoračnej činnosti zapájali do návštev chudobných štvrtí a vyhľadávali najchudobnejších ľudí, aby im boli nablízku ako duchovní, a poskytli im aj hmotnú pomoc. Na tomto mieste môže uviesť také mená ako Don Giovanni Bosco, Ján Milíč, ktorý sa v štrnástom storočí venoval vychovávateľskej a osvetovej práci s mládežou a prostitútkami, pre ktoré založil v roku 1372 tzv. **„vzornú obec pre padlé dievčatá“**.

O streetworku ako takom sa začalo hovoriť až v dvadsiatom storočí. W. Sturzbecher (1994), uvádza, že pojem streetwork vznikol na prelome deväťnásteho a dvadsiateho storočia v USA (in Matoušek et al., 2003 a). W. Specht nachádza začiatky ambulantnej a mobilnej práce s delikventnými skupinami v programoch v USA z polovice dvadsiatych rokov dvadsiateho storočia.

O streetworku, ako reakcii na zlyhanie tradičných foriem sociálnej práce, ku ktorému došlo v súvislosti s rýchlo sa šíriacim sociálnym úpadkom celých štvrtí veľkých amerických miest hovorí A. Elich (in Matoušek et al., 2003 a). Hľadanie nových účinných metód riešenia sociálnych problémov, prinútilo sociálnych pracovníkov k tomu, aby vyšli za svojimi klientmi do ich sociálneho prostredia. V priebehu šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia sa streetwork rozšíril do všetkých krajín západnej Európy.

Streetwork – je to pojem prevzatý z anglickej literatúry, a v preklade, ako uvádza Zdena Bednářová znamená prácu na ulici. Nejde o pouličnú prácu, ale o presne vymedzenú metódu sociálnej práce, ktorú vykonávajú špecificky orientovaní sociálni pracovníci. Z. Bednářová definuje streetwork ako uvádza O. Matoušek et al., (2003 a, s. 169) nasledovne: *„ako špecifickú vyhľadávaciú, mobilnú terénnu sociálnu prácu, ktorá zahŕňa aktuálnu nízkoprahovú ponuku sociálnej pomoci užívateľom drog a osobám, spravidla mladšieho veku, žijúcim rizikovým spôsobom života, u ktorých je predpoklad, že sociálnu pomoc potrebujú a doteraz nie sú v kontakte s príslušnou inštitúciou.“*

Z. Bednářová uvádza, že terminológia tohto pojmu nie je zatiaľ jednotná. V anglicky hovoriacich krajinách sa používa pojem **youth work**, vychádzajúci z cieľovej skupiny, využíva sa označenie **detached work** alebo **field work**, ktoré sú odvodené od spôsobu vykonávania tejto metódy. V našej krajine sa používa označenie streetwork, alebo kontaktná resp. terénna sociálna práca. Klienti tejto metódy sociálnej práce sú kontaktovaní vo svojom prirodzenom prostredí, v miestach a v dobe, kde a kedy sa najviac vyskytujú.

Sociálna práca na ulici neoznačuje len činnosť sociálnych pracovníkov výhradne na ulici. Ulica v tomto prípade je označením akéhokoľvek neštitucionálneho zariadenia – či už zastrešené alebo otvorené. Ide napr.: o ihriská, parky, podchody, stanice, pešie zóny, garáže, skladisko, kluby, reštaurácie, diskotéky, bary, herne, opustené domy, obývané kanály, štadióny (in Matoušek et al., 2003 a).

A. Elich charakterizuje streetwork: „*ako navštevujúcu sociálnu prácu, ktorá nečaká, kým sa k nej niekto obráti s problémom, ale ktorá sa sama ponúka v miestach, kde vznikajú sociálne konflikty*“ (in Matoušek et al., 2003 a, s. 170).

Prvým krokom prístupu ku klientom je **vyhl'adávací činnosť**, ktorá je založená na monitoringu, depistáži a na kontaktovaní členov cieľovej skupiny. Sociálni pracovníci sa učia porozumieť dynamike prostredia, subkulturálnym zvláštnostiam a prispôbiť procesom života v špecifickom svete konkrétnej cieľovej skupiny.

Ďalšou funkciou, podľa Z. Bednářovej streetworku je **sprievodná funkcia**, ktorá spočíva v pomoci, podpore a asistencii pri zvládaní zložitých úsekov života, resp.: v sprevádzaní krízovým obdobím, pričom musí sociálny pracovník klienta, plne rešpektovať.

Úlohou sociálneho pracovníka nie je moralizovanie, napomínanie a uplatňovanie iných autoritatívnych metód práce s klientom. Streetwork je viac menej nedirektívnou formou práce s klientom (in Matoušek et al., 2003 a).

Mobilita streetworku sleduje konkrétne záujmy a potreby cieľovej skupiny. Mobilita spočíva v schopnosti pružne reagovať na novú situáciu a v pripravenosti premiestniť svoje pôsobisko do aktuálneho sociálneho prostredia danej skupiny. Mobilita je viazaná na presun sociálnych pracovníkov a cieľových skupín.

Migrácia cieľových skupín je ovplyvnená podľa Z. Bednářovej mnohými faktormi :

- dennou dobou;
- ročným obdobím;

- dňami v týždni;
- kultúrnymi alebo športovými akciami (in Matoušek et al., 2003 a).

Dôležitým pojmom v rámci streetworku je nízkoprahový. V tomto prípade označuje možnosť poskytnúť klientovi pomoc anonymne, bez potreby jeho identifikácie a overenia totožnosti. Streetwork je založený predovšetkým na dôvere.

Činnosť vykonávanú v rámci streetworku podľa Z. Bednárovej je možné rozčleniť na tri formy:

- priama práca;
- nepriama práca;
- presahujúca práca;

priama práca - podľa Z. Bednárovej zahŕňa všetky typy činností, ktoré sú vykonávané v interakcii s jednotlivými klientmi, alebo cieľovými skupinami. Jej súčasťou je monitoring, depistáž, kontaktovanie, individuálna práca a skupinová práca. Súčasťou individuálnej a skupinovej práce je sociálna intervencia vrátane krízovej intervencie, špeciálneho sociálneho poradenstva, socioterapie, harm reduction¹⁰, a rôznych foriem práce, ktoré vychádzajú so zážitkovej pedagogiky;

nepriama práca - obsahuje typy činností, ktoré sú nevyhnutné pre prácu s cieľovými skupinami, ako je: vypracovanie koncepciePravoslávna cirkev a projektov, administratíva, jednanie s inštitúciami, prezentácia a medializácia práce na verejnosti (in Matoušek et al., 2003 a);

presahujúca práca – obsahuje podľa Z. Bednárovej prvky aj priamej aj nepriamej práce. Prostredníctvom nepriamej práce pomáha riešiť konkrétne problémy sociálneho pracovníka, ktoré súvisia s priamou prácou s cieľovou skupinou. Táto forma obsahuje metodické vedenie, profesionálne vzdelávanie, intervizné sedenia a supervíziu.

Dokumentácia Ideenwerkstatt Streetwork uvádza tieto úlohy streetworku (in Matoušek et al., 2003 a):

- vytvárať kontakty jednotlivcov a skupín s oficiálnymi inštitúciami;
- poradenstvo pri osobných problémoch;
- poskytovanie pomoci pri styku s úradmi, vytváranie predpokladov k pochopeniu oficiálnej podpory;
- pôsobiť ako sprostredkovateľ pri konfliktoch vo vnútri skupiny i vo vzťahu k druhým skupinám;

¹⁰ Harm reduction – zmierňovanie škôd (Matoušek et al., 2003 b, s. 74).

- podieľať sa na sprostredkovaní zamestnania a tým prispievať k samostatnému zabezpečeniu životných potrieb;
- sprostredkovanie pomoci v ťažkých životných situáciách;
- prispievať k prevencii násillia;
- prispievať k dekriminalizácii;
- účasť na spoločenskom a kultúrnom živote mladistvých;
- podporovať rozvoj osobnostných kompetencií a viesť klienta k samostatnému riešeniu problémov;
- vybudovať vzťah dôvery k zariadeniam poskytujúcim sociálne služby;
- uľahčiť životné podmienky a prispieť k prežitiu na ulici;
- zastavenie psychosociálneho zbiedačovania;
- prispievať k vytvoreniu záchytnej sociálnej siete;
- kdekoľvek podľa potreby zhodnotiť s jedincom jeho situáciu.

Koncepčne má streetwork viacero podôb, ktoré vychádzajú so zamerania a orientácie subjektov, ktoré sa venujú streetworku. Podľa koncepcie Právoslávna cirkev je modifikovaná konkrétna náplň práce streetworku.

Z uvedených informácií je zrejmé, že streetwork ako metóda charitatívnej činnosti bola využívaná už v stredoveku. Bola to cesta, ktorá viedla priamo ku klientovi, ktorý potreboval pomoc v danej sociálnej situácii. Postupom času sa z metódy charitatívnej činnosti vypracovala na metódu sociálnej práce, ktorá bola garantovaná štátom.

Aj keď je táto metóda využíva už niekoľko desiatok rokov, čo sa týka terminológie jej názvu nie je dodnes jednoznačná. Streetwork má svoje charakteristické črty, presne stanovené úlohy a formy práce. Dnes je to jedna z najčastejšie využívaných metód v rámci charitatívnej činnosti.

Sociálna diagnostika

Odhalenie problému klienta – diagnostika je metódou, ktorá je tiež veľmi často využívaná v rámci charitatívnej činnosti. Táto metóda, ako uvádza J. Levická, (2003) je oprávnené označovaná ako bazálna metóda v sociálnej práci. Zručnosť čo najrýchlejšie a najpresnejšie odhaľovať problémy svojich klientov je prvou požiadavkou na výkon sociálneho pracovníka.

V rámci Slovenska bol pojem sociálna diagnóza zavedený v medzivojnovom období. Tento pojem nadobudol svoj význam a obsah aj v rámci teórie aj v rámci praxe v sociálnej práci.

Štefan Strieženec definuje diagnostiku ako: „*poznávaciu operáciu, ktorou sa určuje, do ktorej triedy patrí nejaká vec, alebo proces a ktoré sú jeho individuálne znaky*“ (in Levická, 2003, s. 84). Diagnóza je výsledkom tohto procesu. V rámci sociálnej práce, ako uvádza J. Levická (2003) je diagnostika vymedzená ako: **vymedzenie najpodstatnejších a najvýznamnejších znakov, charakteristických pre klientovu situáciu. Proces komplexnej diagnostiky je výsledkom spolupráce odborníkov pri získaní, čo najobjektívnejších poznatkov o klientovi za účelom stanovenia jeho sociálnej diagnózy.**

Sociálna diagnostika v ponímaní francúzskej školy sociálnej práce je vymedzená nasledovne: „*je to spoločná činnosť sociálneho pracovníka a klienta, ako ich spoločné hľadanie cesty a riešenia*“ (in Levická, 2003, s. 84).

Diagnostikovanie – hodnotenie situácie klienta, je procesom ako uvádza J. Levická (2003) postupne odhaľujúcim závažné skutočnosti, ktoré môžu nejakým spôsobom vplývať na vznik a vývoj problémovej situácie klienta. Samotné diagnostikovanie sa realizuje celou skupinou vhodne zvolených metodík a techník. Veľkú časť informácií sociálny pracovník získava v diagnostickom rozhovore.

V rozhovore s klientom si má, ako uvádza J. Levická (2003), všímať verbálnu aj nonverbálnu stránku komunikácie. Sociálny pracovník venuje pozornosť takým javom ako: zrozumiteľnosť podávaných informácií, jasnosť kladených otázok, schopnosť formulovať otázky, prejavy úzkosti - potenie, chvenie, neschopnosť držať očný kontakt, motorické prejavy – instabilita, gestikulácia, práca s telom, emočný stav na základe

prejavov klientovho temperamentu – striedanie nálad, netrpezlivosť, výbušnosť, plačlivosť, poruchy rečového rytmu a poruchy dychu. Pozorovanie je podľa J. Levickej (2003) neoddeliteľnou súčasťou procesu diagnostikovania, čiže ide o zámerné, koncentrované sledovanie klienta, prostredníctvom, ktorého sociálny pracovník získava informácie o klientovom správaní, o spôsobe vystupovania, o bytových podmienkach, o vzťahoch klienta s jeho okolím, o vzťahu k materiálnym veciam, o názoroch klienta. Zistené informácie by mal sociálny pracovník zhrnúť do diagnózy.

Sociálna diagnóza obsahuje ako uvádza J. Levická (2003) nasledujúce informácie:

- osobnosti klienta;
- vzťahoch klienta k jeho užšiemu a širšiemu prostrediu;
- situácii, v ktorej sa klient nachádza;
- reálny popis všeobecnej situácie, v ktorej klient žije, čiže z jeho užšieho a širšieho prostredia.

Do diagnózy sú zaradené aj informácie, ktoré podľa J. Levickej (2003) sociálny pracovník získal z materiálov o klientovi. Materiály o klientovi sú informácie od iných odborníkov. Špecifický druh informácií nám poskytuje klientovo mikroprostredie – domácnosť, pracovné miesto.

Ivo Řezníček, (1994) odporúča, aby sa sociálny pracovník počas diagnostikovania sústredil na nasledovné informácie:

- identifikačné údaje;
- dôvod návštevy charitatívneho zariadenia;
- rodinné zázemie klienta;
- mezoprostredie klienta;
- zamestnanie a ekonomická situácia klienta;
- bytové podmienky;
- spôsob dopravy do zamestnania;
- telesný stav;
- intelekt, dosiahnutie vzdelania;
- emocionálne správanie klienta;
- schopnosť riešiť problém;
- spôsob stravovania;
- pocity v oblasti osobného bezpečia;
- celkový dojem z klienta (in Levická, 2003).

Tento úsek práce s klientom by mal byť ukončený vypracovaním plánu práce s klientom. Plán práce je vypracovaný kvôli správne, profesionálnemu prístupu ku klientovi a slúži ako plán zmien, ktoré chce sociálny pracovník dosiahnuť v rámci práce s klientom.

Diagnostikovanie nie je orientované len na problémy ktoré je potrebné riešiť. V rámci hodnotenia sa analyzujú aj pozitívne a negatívne fakty, čím sa proces diagnostikovania stáva pre klienta menej zraniteľnejším. Proces diagnostikovanie pripúšťa, že obsahuje aj určitý subjektívny rozmer, čo vyplýva z uplatňovania intelektuálneho aj emocionálneho prístupu k získaným informáciám (Levická, 2003).

V prípade ak má sociálny pracovník dostatok informácií o klientovi a jeho probléme, je potrebné ako uvádza Viera Novotná (1992), aby problém vnímal v troch rovinách:

- z pohľadu konkrétnej sociálnej situácie;
- so zreteľom na ľudí, ktorí hodnotili klientovu situáciu ako problémovú;
- sociálny pracovník musí zvážiť aj dôvody, či príčiny, ktoré mohli byť príčinou tohto hodnotenia (in Levická, 2003).

V procese diagnostikovania sociálny pracovník vždy berie do úvahy podľa J. Levickej (2003) aj:

- podmienky, v ktorých bolo hodnotenie inými osobami robené;
- možnú mieru subjektívneho vplyvu na hodnotenie klientovej situácie;
- zaujíma sa o dôvody, ktoré viedli jednotlivých zúčastnených aktérov k tomu, že klientovu situáciu označili ako problémovú.

V sociálnej a charitatívnej činnosti je dôležité, aby bol sociálny pracovník, v priebehu celej práce s klientom, pripravený na zmenu hlavnej sociálnej diagnózy, podľa toho, ako sa budú vynárať ďalšie dôležité skutočnosti.

Proces sociálneho diagnostikovania je veľmi dôležitý v rámci charitatívnej činnosti. Od stanovenia sociálnej diagnózy sa odvíja celý postup práce s klientom aj jeho riešenie. Proces diagnostikovania – hodnotenia, je štartom a východiskovým bodom pre celý proces práce s klientom. Je zdrojom všetkých informácií o klientovi. Je len na zručnosti sociálneho pracovníka koľko informácií dokáže získať a ako ich dokáže spracovať a využívať v spolupráci s klientom. Špecifikom v metódach charitatívnej činnosti je systém pomoci v krízových situáciách – katastrofách a následná rozvojová pomoc, ktorým budeme venovať nasledujúcu podkapitolu.

Pomoc pri katastrofách a rozvojová pomoc

Pomoc bohatších národov svojim chudobným bratom, považuje Katechizmus Cirkvi za kategorický dôležitú. Potvrdzuje to aj Katechizmus Katolíckej Cirkvi, ktorý hovorí (in Rašlová, 2006, s. 75): „*bohaté národy majú mravnú zodpovednosť, voči tým národom, ktoré si sami nemôžu zaistiť prostriedky vlastného rozvoja, alebo im v tom bolo zabránené následkom tragických dejinných udalostí. Ide o povinnosť solidarity a lásky a tiež o povinnú spravodlivosť, ak blahobyť bohatých národov pochádza zo zdrojov, ktoré neboli spravodlivo platené. Priama pomoc je primeranou odpoveďou na bezprostredné mimoriadne potreby, spôsobené – prírodnými pohromami, epidémiami atď. Nestačí však napraviť ťažké škody, pochádzajúce z úbohých pomerov ani trvalo uspokojovať ľudské potreby..., je nutné podporovať úsilie chudobných zemí, ktoré sa snažia o svoj rozvoj a svoje oslobodenie.*“

Za katastrofy sú podľa K. Rašlovej, (2006), považované:

- prírodné javy – zemetrasenia, záplavy, tornáda, tajfúny, následky sucha;
- javy zavinené človekom – vojny, prenasledovanie;
- technologické havárie;
- komplexné katastrofy, kde je za vznik núdzovej situácie spoluzodpovedné konanie človeka spolu s prírodnými vplyvmi.

O katastrofe hovoríme ak je postihnutých viac ako päťdesiat ľudí. Dopad na obyvateľstvo je rôzny, ako uvádza K. Rašlová, (2006) podľa toho, v akej ekonomicko-sociálnej situácii sa ľudia nachádzajú. Iná je situácia ak zemetrasenie nastane v Japonsku, ktoré má vybudované ochranné systémy a iná ak sa zemetrasenie vyskytne v Iráne, kde zrovná historické mesto a pochová tisíce ľudí.

V tejto súvislosti sa používa pojem **zraniteľnosť** – vyjadrujúci možnú mieru postihu daného regiónu a etnika v ňom žijúceho. Vzťah medzi zraniteľnosťou, situáciou a pomocou vytvára kruh, z ktorého je možné uniknúť len jeho prerušením a tým je zlepšenie statusu rozvojovou pomocou. Prírodné katastrofy, vojny, politické konflikty ako uvádza K. Rašlová (2006) nezvyknú zasiahnuť všetkých ľudí v rovnakej miere. V tej istej spoločnosti najviac postihnutými sú chudobní obyvatelia, alebo tí, ktorí majú menší majetok.

Alebo nemajú prostriedky na zabezpečenie preventívnych opatrení, ani úspory na prežitie počas núdze. Ak sa vyskytne stav núdze táto skupina obyvateľov je na prvom mieste v záujme poskytovateľov pomoci. Pri obnove je záujmom humanitárnej pomoci, aby sa dostali na vyššiu úroveň, než bola ich pôvodná.

V pomoci pri katastrofách existuje podľa slov K. Rašlovej (2006) prevencia, ktorá funguje už pred vznikom katastrofy. Jej snahou je znížiť ničivé dôsledky katastrofy, ak sa vie, že sa jej nedá zabrániť. Do prevencie patrí – snaha zmierniť politické, etnické a iné konflikty, starostlivosť o životné prostredie, pomoc pri budovaní infraštruktúry v rozvojových krajinách. Nie je len záležitosť techniky, je to aj zakladanie organizácií, schopných pomáhať.

Skúsenosťou charity je, že najlepšie sa poskytuje pomoc tam, kde existujú domáce štruktúry, schopné spolupracovať s poskytovateľmi pomoci. Dobrým partnerom je ten, kto pozná miestne zvyklosti a život v danej krajine.

Autorka K. Rašlová (2006), uvádza, že prvoradým cieľom v akýchkoľvek situáciách je **zaistenie prežitia postihnutých**. Ide o uspokojenie základných životných potrieb – strava, ochrana pred zimou a základné lekárske ošetrovanie. Okrem materiálnej pomoci je potrebné počítať aj s psychosociálnou podporou pre tých, ktorí prežili. Na jednej strane je potrebné vyrovnať sa so smútkom a trúchlením za príbuznými, na druhej strane je nutné čeliť agresivite, panickým reakciám, pocitom beznádeje a izolácie.

Ďalším cieľom je **znovubudovanie**, ktoré sa začína až vtedy ak je zaistené prežitie poškodených ľudí, do určitej miery ukludnená situácia a vyčíslené škody. Obnova prostredia môže mať podľa K. Rašlovej (2006) viacero podob:

- pomoc pri rekonštrukcii poľnohospodárskej výroby;
- náhrada zničených nástrojov pre rybárov a remeselníkov, aby si mohli zarábať;
- pomoc pri budovaní domov;
- pomoc pri budovaní sociálnych zariadení a sociálnych služieb;
- pomoc utečencom pri návrate domov, alebo novom osídľovaní;
- vzdelávacie programy pre deti aj dospelých, pre utečencov.

Cieľom obnovy, podľa K. Rašlovej (2006), nie je dostať sa na úroveň, aká bola pred katastrofou. Vybudovanie nových štruktúr, ponúka nové príležitosti na prekonanie starých štruktúr a otvára nové možnosti rozvoja.

Tieto metódy práce predstavujú určité špecifikum, ktorým nedisponujú ostatné humanitné disciplíny. Katastrofa bez ohľadu na príčiny, je zničujúcou situáciou pre celú krajinu. Rozsah škôd je determinovaný sociálno-ekonomickou situáciou konkrétnej spoločnosti. Najohrozenejšou skupinou v každej spoločnosti sú ľudia, ktorí žijú na okraji spoločnosti aj za štandardných podmienok. Táto skupina ľudí predstavuje aj prvotný záujem poskytovateľov pomoci. Ich cieľom je zabezpečenie vyššej životnej úrovne týchto ľudí, v porovnaní so životnou úrovňou pred katastrofou. Tieto metódy charitatívnej služby sledujú tieto hlavné ciele – zaistenie prístrešia a znovubudovanie postihnutej krajiny. Pomoc bohatých, chudobným je považovaná z pohľadu charity a jej východísk za kategoricky dôležitú.

Pomoc pri katastrofách

Charita má v rámci svojej celosvetovej siete v prípade veľkých katastrof vlastné metódy. Obvykle lokálny partner sa obracia s prosbou o pomoc na donorskú organizáciu, alebo na Caritas Internationalis. Potreba nutnej pomoci, ktorú nahlásil lokálny partner sa prostredníctvom Caritas Internationalis ohlási do celej siete charity. Pokiaľ ide o rozsiahle katastrofy je jedná členská organizácia poverená funkciou **Lead - vedením pomoci**. Úlohou Lead Charity je vypracovanie systému okamžitej pomoci a rozvojovej pomoci v spolupráci s lokálnymi štruktúrami, koordinácia pomoci v rámci siete charít. Lead Charity koordinuje predkladanie projektov v Bruseli. Výhodou je, že týmto spôsobom sa v rámci celej siete charít na svete môžu urobiť rýchle a účinné rozhodnutia (Rašlová, 2006).

Charita je zapojená do projektu SPHERE, ktorý združuje množstvo organizácií celého sveta za účelom poskytnutia účinnej a rýchlej pomoci pri katastrofách. Projekt SPHERE rozpracúvava humanitárnu pomoc – definuje minimálne štandardy pre humanitárnu pomoc, aby sa konala v zmysle zachovania dôstojnosti každého postihnutého katastrofou a sústreďuje sa, ako uvádza K. Rašlová (2006) na tieto základne oblasti:

zásobovanie vodou a hygienické opatrenia. Do tejto oblasti patria činnosti ako: analýza, dodávka vody, odstraňovanie výkalov, kontrola prenášačov chorôb, likvidácia pevných odpadov, odvádzane povrchovej vody, propagácia hygienických zásad;

stanovenie minimálnych štandardov pre výživu. Medzi tieto aktivity sú zaradené: analýza, všeobecná podpora populácie v oblasti výživy, cieľená podpora ľudí trpiacich podvýživou;

stanovenie minimálnych štandardov pre potravinovú pomoc. Tu môžeme zaradiť: analýzu, určenie objemu pomoci, cielene zaobchádzanie s prostriedkami, logistiku, distribúciu;

určenie minimálnych štandardov pre zdravotnícku starostlivosť. Do tejto oblasti patria nasledovné činnosti: analýza, kontrola osýpok, kontrola nákazlivých ochorení, služby zdravotníckej pomoci.

Uvedené informácie sú len tými základnými o fungovaní humanitárnej a rozvojovej činnosti vo svete. Je potrebné brať do úvahy špecifické krajiny, kde sa táto pomoc realizuje. Pri každej pomoci existujú dve strany – jedná, ktorá pomoc potrebuje a druhá, ktorá ju poskytuje.

Je potrebné citlivo prehodnotiť situáciu poškodených ľudí spolu s ich kultúrnymi a národnými špecifikami, ešte pred príchodom a poskytnutím pomoci. Skúsenosti charity hovoria o skutočnosti, že ak vzniknú problémy pri poskytovaní pomoci, sú vo väčšine prípadov na strane, tých ktorí pomoc poskytujú. Problémy vzniknú ak poskytovateľ pomoci nerešpektuje etnické, náboženské odlišnosti a cítenie postihnutí ľudí (Rašlová, 2006).

V tejto časti sme si predstavili špecifické metódy charitatívnej činnosti, ktoré majú medzinárodný význam a dosah. Ide o vysoko organizovanú medzinárodnú pomoc pri katastrofách. Sú to neštandardné situácie, s ktorými sa nedokáže vyrovnáť celá spoločnosť a obnova trvá niekoľko rokov. Charita aj v tomto prípade postupuje od jednotlivca ku skupinám a napokon k celej spoločnosti. Charita zabezpečuje všetko od elementárnych potrieb každého človeka. Charitatívna činnosť nezabúda ani na duchovnú stránku človeka. Je oporou, aby dokázal človek, ako bunka spoločnosti znova fungovať, a pokiaľ je to možné ešte na lepšej úrovni ako pred katastrofou. Ak to dokáže jednotlivec, pomaly to dokáže aj spoločnosť.

Na záver tejto celej kapitoly si povieme ešte niečo o prameňoch charity. Jedným z nich je podľa K. Rašlovej (2006) **spiritualita**. Spiritualita je označením duchovného rázu, zamerania na duchovnú stránku. V živote charity má významnú úlohu najmä vo vzťahu ku klientovi – podpora jeho duchovnej podstaty, sprostredkovanie duchovných hodnôt na plnohodnotné prežívanie života. Holistický prístup ku klientovi počíta s jeho spiritualitou.

Pre pracovníka charity je vlastná spiritualita prameňom síl, prevenciou proti syndrómu vyhorenia, zdrojom pokoja, rozvahy a pozitívneho myslenia. Premene pre obnovu sú modlitba, sviatostný život, Evanjelium, pôst a učenie Cirkvi. Všetci Svätí Otcovia Cirkvi sú jasným príkladom toho, že čas venovaný modlitbe nielenže neškodí skutočnej láske k blížnemu, ale v skutočnosti je jej nevyčerpatelným zdrojom.

Ďalším prameňom charity sú, podľa K. Rašlovej (2006) **vzťahy**. Budovanie vzťahov patrí medzi najproblematickejšie oblasti, pretože ľudia pracujúci v charite sú len obyčajnými ľuďmi, so svojimi silnými aj slabými stránkami. Dobrá komunikácia, rešpekt, ústretovosť, empatia by mali byť súčasťou vzťahov vo vnútri charity, ale aj súčasťou externých vzťahov s inými organizáciami, partnermi a klientmi. Veľmi dôležitým prameňom pre obnovu charity je aj **supervízia**. Supervízia označuje dohľad, dozor, kontrolu, videnie cez, nad.

Predstavuje pomoc pri riešení problémov klienta. Je zameraná na osobu charitatívneho pracovníka a jeho vysporiadanie sa so vzťahom ku klientovi a jeho dôsledkami. Pomáha osobnému aj profesionálnemu rastu všetkých pracovníkov v pomáhajúcich profesiách. Pomáha klásť si otázky vlastných hraníc a možností pomoci. Jej hlavným cieľom je pomoc pri obnovení duševnej rovnováhy (Rašlová, 2006).

Celú túto kapitolu sme venovali teórii a metódam charitatívnej činnosti. Vymedzili sme si čo to charitatívna činnosť je, kde má svoje korene, s ktorých dodnes vychádza, aké je jej miesto v rámci disciplín, čo predstavuje charita v dnešnej modernej spoločnosti a aké metódy v rámci svojej činnosti využíva, kto je subjektom a kto objektom charitatívnej práce a čo je prameňom pre charitatívnu prácu. A načrtli sme si aj fungovanie medzinárodnej pomoci.

Charita má veľa foriem od pomoci jednotlivca až po vysokoorganizovanú a kontrolovanú činnosť svetových organizácií. Každá pomoc, ktorá je poskytnutá úprimne, z lásky a nezištne je vysoko hodnotená, či je to pomoc človeka, alebo nejakej organizácii. Charita je tu preto, aby konkrétnou službou človeku vydala svedectvo lásky, aby zasiahla tam, kde bola prerušená štátna sociálna sieť a aby poukázaním na biedu pomáhala ľuďom stať sa citlivejšími k problémom toho druhého.

ZÁVER

Miesto záveru si dovoľím uviesť svoj vlastný názor na danú problematiku. Filantropia je súčasťou každodenného života každého z nás, aspoň sme o tom presvedčení – veď dávame tým, čo o to prosia. Otázka stojí trochu ináč – pomôže náš dar tomu, komu sme ho dali, pochopí jeho zmysel? Lebo filantropia je práve o tom, nie o veľkých finančných obnosoch, materiálnych daroch, ale o tom, že poskytnutá pomoc sa obdarovaného človeka dotkne, vnukne mu našu myšlienku, že je hodný lásky, našej pozornosti, že je rovnakým človekom, ako my.

Dnes sa musia ľudia učiť dávať, lebo to mnohí nevedia. Musíme sa pozrieť na najväčšieho filantropa – Boha, ktorý nám daroval život, ktorý obetoval svojho Syna s vedomím a vierou, že tento dar sa dotkne každého ľudského srdca.

Ak chceme dávať, musíme dávať z úprimnej lásky a toľko, koľko je potrebné. Musíme darovať to najcennejšie, čo je v nás. Potom náš dar bude mať význam, pravú hodnotu a obdarovaný ho príjme a pochopí ho. Rovnakým problémom dnešnej doby je aj naučiť sa prijať podávané. V mnohých prípadoch sa stretneme s nepochopením a ohrdnutím našej snahy pomôcť. Mnohých z nás to odradí, ale musíme to skúsiť znova, možno účinnejším spôsobom, až kým daný človek pochopí, že ho nepodceňujeme, neľutujeme, len dávame to, čoho sa môže chytiť a vrátiť sa späť. Mnohí z tých, ktorí prosia o pomoc sú až príliš ubolení a chvíľu trvá, kým začnú dôverovať.

Zoznam bibliografických odkazov

ADO et al. 1978. *Etický slovník*. Bratislava : Pravda, 1978. s. 82.

BEDNÁŘIK, Aleš et al. 1998. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov 1998. s. 83 – 106. 173 – 193. ISBN 80-967890-5-8.

BELAJKANIČ, Imrich. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Prešov : PBF UPJŠ, 1995. s. 82 – 89. ISBN 80-7097-314-5.

BELAJKANIČ, Imrich. 1996. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II*. Prešov : PBF PU, 1996. s. 8 – 19. ISBN 80-7097-341-2.

BELAJKANIČ, Imrich. 1996. Pôvod sveta a človeka. In KORMANÍK, Peter. (ed.). 1996. *Pravoslávny teologický zborník*. Prešov : PBF UPJŠ, s. 19-36. ISBN 80-8885-11-6.

Biblia: Písmo Svätej Starej a Novej Zmluvy. 2003. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2003. ISBN 80-7140-182-X.

BRUKKER Gustáv – OPATÍKOVÁ, Jana. 2006. *Veľký slovník cudzích slov*. Bratislava : Robinson, 2006. 450 s.

CAP, Alexander. 2000. *Výklad na knihu Genezis I-III. kapitola*. Prešov : PBF PU, 2000. s. 29 – 36. ISBN 80-967908-7-0.

GERKA, Milan. 2008. *Sociálna služba v Cirkvi. Sol' zeme*. Prešov : PBF PU, 2008. s. 32-36. 224- 236. ISBN 978-80-8068-639-0.

GERKA, Milan. 2005. *Proroci. Pojem a poslanie prorokov*. Prešov : PBF PU, s. 79-82. ISBN 80-8068-432-4.

JACOŠ, Ján. 2005. Sv. Ján Zlatoušty a sociálna služba. In BALOGOVÁ, Beáta. (ed.). 2005. *Sociálna práca a jej kresťanské dimenzie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 12. 04. 2005 v Prešove*. Prešov : PBF PU, s. 41 – 48. ISBN 80-8086-357-3.

JEŽEK, Václav. 2003. Sociální myšlení v Byzanci. In ZOZULAK, Ján. (ed.). 2003. *Byzantská kultúra v kontexte európskej civilizácie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej v dňoch 26. – 27. 10. 2003 v Prešove*. Prešov : PBF PU, s. 37 – 47. ISBN 80-8068-209-7.

KICZKO, Ladislav et al., 1997. *Slovník spoločenských vied*. Bratislava : SPN, 1997. s. 41. ISBN 80-08-02592-1.

KORMANÍK, Peter. 2005. Niektoré aspekty sociálnej služby Cirkvi. In BALOGOVÁ, Beáta. (ed.). 2005. *Sociálna práca a jej kresťanské dimenzie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 12. 04. 2005 v Prešove*. Prešov: PBF PU, s.71 - 78. ISBN 80-8086-357-3.

MAJCHRÁK, Ladislav – MAROŠIOVÁ, Lýdia et al. 2004. *Firemná filantropia*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky 2004. s. 9-20. ISBN 80-88935-62-8.

MATOUŠEK, Oldřich et al. 2003 a. *Metódy a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2003. s. 61 – 63. 169 – 178. ISBN 80-71785-48-2.

MATOUŠEK, Oldřich. 2003 b. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003. s.71. 108. ISBN 80-7178-549-0.

PIWOWARSKI, Wladyslaw. 1996. *Slovník katolíckej sociálnej náuky*. Trnava. : Dobrá kniha, 1996. s. 41. ISBN 80-7141-129-9.

PRUŽINSKÝ, Štefan. 2003. Proroci a sociálna spravodlivosť. In PRUŽINSKÝ, Štefan. (ed.). 2003. *Pravoslávny teologický zborník*. Prešov : PBF PU, s. 57-72. ISBN 80-8068-233-X.

PRUŽINSKÝ, Štefan. 2005. Sociálna spravodlivosť z pohľadu Evanjelia. In PRUŽINSKÝ, Štefan. (ed.). 2005. *Pravoslávny teologický zborník*. Prešov : PBF PU, s. 108-126. ISBN 80-8068-358-1.

PRUŽINSKÝ, Štefan – HUSÁR, Ján. 2006. *Biblické východiská sociálnej práce*. Prešov : PBF PU, 2006. s. 9 – 11. 60 - 82. ISBN 80-8068-547-9.

RADKOVÁ, Libuše. 2003. *Sociálna práca v treťom sektore*. Trnava : FZSP TU, 2003. 69 s. ISBN 80-89104-91-6. ISBN 80-89104-91-6.

RAŠLOVÁ, Katarína. 2006. *Teória a metódy charitatívnej práce*. Trnava : FZSP TU, 2006. 83 s. ISBN 80-89104-91-6.

SEMEŠOVÁ, Mária. 2002. Odkryme tvár dobročinnosti. Bratislava : GREGORIÁL 2002. s. 219-272. ISBN 80-968378-1-8.

ŠAK, Štefan. 2005. Filantropia a diakonia ako prirodzená súčasť života Cirkvi. In BALOGOVÁ, Beáta. (ed.). 2005. *Sociálna práca a jej kresťanské dimenzie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 12. 04. 2005 v Prešove*. Prešov : PBF PU, s. 6 – 19. ISBN 80-8086-357-3.

TOMEŠ, Igor et al. 1998. *Sociální správa*. Praha : Portál, 1998. s. 257-275. ISBN 80-7178-560-1.

VAJDA, Ján. 2004. *Úvod do etiky*. Bratislava : Enigma, 2004. 251 s. ISBN 80-89132-12-X.

VOROBEL, Jozef. 2005. *Úvod do sociálnej politiky*. Prešov : PBF PU 2005. s. 83-92 ISBN 80-8068-360-3.

ZOZULAK, Ján. 2005. Sociálna práca Vasilija Veľkého. In BALOGOVÁ, Beáta. (ed.). 2005. *Sociálna práca a jej kresťanské dimenzie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 12. 04. 2005 v Prešove*. Prešov : PBF PU, s.33 – 40. ISBN 80-8086-357-3.

Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku : Strediská. 2008 [online]. Bratislava : ED. [cit. 2008-02-09]. Dostupné na WWW: <http://www.diakonia.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=3>.

Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku : Čo je diakonia. 2008 [online]. Bratislava : ED. [cit. 2008-02-09]. Dostupné na WWW : <http://www.diakonia.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=8>.

Slovenská katolícka charita: O nás. 2008 [online]. Bratislava : SKCH. [cit. 2008-01-18]. Dostupné na WWW : <http://www.charita.sk/o-nas-humanitarna-pomoc.html>.

PRÍLOHY

PRÍLOHA A

Príloha A. 1 Charakteristika jednotlivých foriem mimovládnych organizácií

Tabuľka č. A.1 Charakteristika nadácie

Definícia	Nadácia
	Účelové združenie vecí, peňažných prostriedkov, cenných papierov a iných peniazmi ocenniteľných hodnôt, ktoré zriaďovateľ určil na plnenie všeobecne prospešného cieľa. Zriaďuje sa najmä za účelom: rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv a iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovávanie prírodných hodnôt, ochrana zdravia, práv detí a mládeže, rozvoj vied, vzdelania a telovýchovy a plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb v ohrození života, alebo tých, ktorí potrebujú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou.
Registrácia	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
Minimálny vklad	20 000,- Sk - každý zakladateľ pri založení, základná hodnota nadačného imania je minimálne 200 000,- Sk
Administratívne výdavky	Určuje správna rada každoročne v miere nevyhnutnej na zabezpečenie činnosti nadácie
Podnikateľské aktivity	Nadácia nemôže podnikateľ, okrem: prenájmu nehnuteľností, organizovania kultúrnych, vzdelávacích, spoločenských alebo športových akcií, ak je to v súlade s jej verejnoprospešným účelom
Iné podmienky	1.pri dare nad 10 00,-Sk je povinná darcovi oznamiť využitie daru; 2. je povinná predkladať výročnú správu Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky; 3. ročná uzavierka musí byť overená auditrom, a zverejnená do 31.5 v Obchodnom vestníku 4. je možné uchovať darcov v anonymite.
Zákon	34/2001 Z.z. o nadáciach

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2003, Sociálna práca v treťom sektore. 2003. Trnava : FZSP , 70 s. ISBN 80-89104-91-6.

Tabuľka č. A.2 Charakteristika neinvestičného fondu

Definícia	Neinvestičný fond
	Nezisková právnická osoba, ktorá združuje peňažné prostriedky určené na plnenie všeobecne prospešného účelu, alebo na plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca, skupinu, ktoré sa ocitli v ohrození života, alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou.
Registrácia	Krajský úrad podľa miestnej príslušnosti
Minimálny vklad	2000,- Sk pri registrácii
Administratívne výdavky	Predstavujú maximálne 15% celkových výdavkov
Podnikateľské aktivity	Prostriedky fondu nesmú byť použité na podnikanie. Môže organizovať verejné zbierky, lotérie, športové, kultúrne, vzdelávacie akcie a predávať vlastnú podporujúcu literatúru.
Iné podmienky	1.audit pri úhrne výdavkov a príjmov nad 5 miliónov; 2. je povinný predkladať výročnú správu krajskému úradu s prehľadom o daroch a príspevkoch do 15.4; 3. je možné uchovať anonymitu darcov.
Zákon	147/1997 Z.z o neinvestičných fondoch

Tabuľka č. A.3 Charakteristika občianskeho združenia

Definícia	Občianske združenie
	Právnická osoba, združujúca občanov alebo právnické osoby s cieľom reprezenntovať ich spoločné záujmy
Registrácia	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
Minimálny vklad	Nie nutný
Administratívne výdavky	Sú bez obmedzenia
Podnikateľské aktivity	Nie sú zakázané
Iné podmienky	
Zákon	83/1990 Z.z o združovaní občanov

Zdroj : PAULINIOVÁ, Zora ed., 1998. *Čítanka pre neziskové organizácie*. 1998 . Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov. s. 180. ISBN 80-967890-5-8.

Tabuľka č. A.4 Charakteristika neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby

Definícia	Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby
	Právnická osoba poskytujúca všeobecne prospešné služby, najmä: zdravotnú starostlivosť, sociálnu pomoc a humanitárnu starostlivosť, tvorba a rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt, ochrana ľudských práv a základných hodnôt, vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry, výskum, vývoj, vedecko - technické služby a informačné služby, tvorba a ochrana životného prostredia, ochrana zdravia obyvateľstva, služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti, zabezpečenie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.
Registrácia	Krajský úrad
Minimálny vklad	Nevyžaduje sa.
Administratívne výdavky	Určí správna rada v miere nevyhnutnej. Určujú sa každoročne
Podnikateľské aktivity	Sú povolené, zisk musí byť použitý na poskytovanie všeobecne prospešných služieb, alebo na zvýšenie ich efektívnosti.
Iné podmienky	1. audit pri úhrne výdavkov a príjmov nad 5 miliónov, alebo ak podpora štátu prevýši 1 milión Sk; 2. predkladať výročnú správu krajskému úradu do 15.4.; 3. zakladateľom alebo spoluzakladateľom môže byť aj štát, majetok vkladá podľa osobitného zákona č. 13/2002.

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, Sociálna práca v treťom sektore. 2002. Trnava : FZSP , 70 s. ISBN 80-89104-91-6.

Príloha A. 2 Základné informácie o dobrovoľníctve

Tabuľka č. A.1 Skúsenosti študentov s dobrovoľníckou prácou

	%
Študent so skúsenosťou dobrovoľníka	61
Študent bez skúsenosti dobrovoľníka	39

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, Sociálna práca v treťom sektore. 2002. Trnava : FZSP , 36 s. ISBN 80-89104-91-6.

Tabuľka č. A.2 Prehľad o motivačných činnostiach v dobrovoľníckej práci

	%
Snaha pomáhať a vnútorné presvedčenie	28
Člen rodiny, priatelia, dobrý príklad	27
Zlá sociálna situácia v spoločnosti	7
Povinná prax	6
Viera	4
Vlastný postih	3
Postihnutý priateľ	2
Iné - zvedavosť, využitie voľného času, nuda	10

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, Sociálna práca v treťom sektore. 2002. Trnava : FZSP , 37 s. ISBN 80-89104-91-6.

Tabuľka č. A.3 Oblasti pôsobenia dobrovoľníkov

	%
Sociálna oblasť	34
Náboženská oblasť	14
Práca s mládežou	10
Iné - ľudské práva, komunitná oblasť	8
Kultúrna oblasť	6
Ochrana životného prostredia	3

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, Sociálna práca v treťom sektore. 2002. Trnava : FZSP , 38 s. ISBN 80-89104-91-6.

Tabuľka č. A.3.1 Oblasti, v ktorých by chceli respondenti pracovať ako dobrovoľníci

	%
Detské domovy	50
Týrané deti	48
Týrané ženy	23
Drogovo závislí	22
Handicapovaní	20
Osamelé osoby vyššieho veku	18
Väzni a prepustení z výkonu trestu	11
Psychiatrické oddelenie	10
Chronicky chorí	9
Bezdomovci	8
Alkoholici	8
Etnické menšiny	8
Nezamestnaní, prostitútky, mládež	16

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, *Sociálna práca v treťom sektore*. 2002. Trnava : FZSP , 38 s. ISBN 80-89104-91-6.

Tabuľka A.4 Prekážky, ktoré bránia v účasti na dobrovoľníckych aktivitách

	%
Nedostatok času	64
Málo informácií	34
Málo skúseností	30
Existenčné starosti	18
Povinnosti v rodine	18
Nesmelosť	17
Málo príležitostí	16
Iné záujmy	15
Pohodlonosť	8
Málo pozitívnych príkladov	6
Iné	3

Zdroj: RADKOVÁ, Libuša. 2002, *Sociálna práca v treťom sektore*. 2002. Trnava : FZSP , 39 s. ISBN 80-89104-91-6.

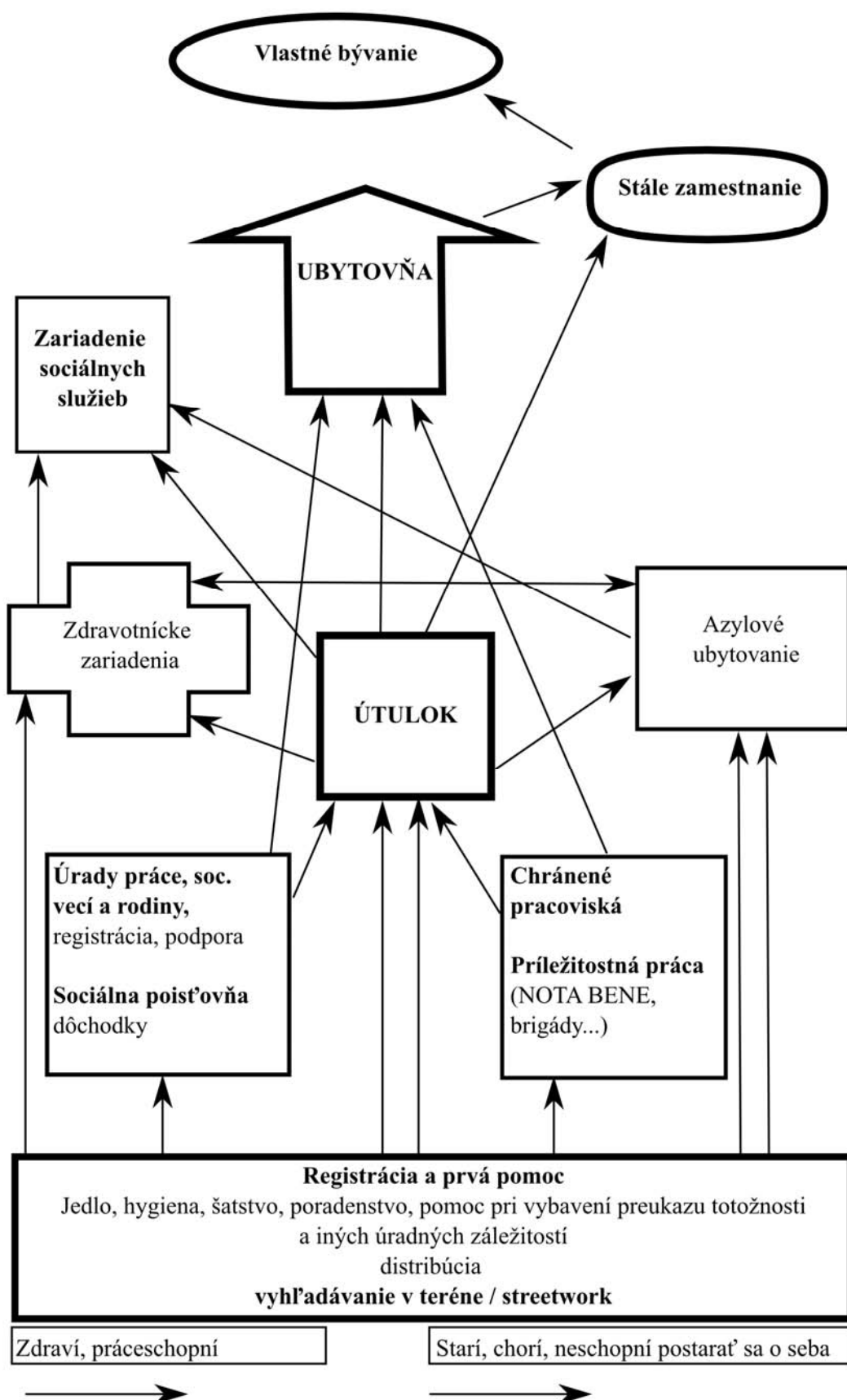
Príloha A. 3 Špecifické oblasti pôsobenia charity

Obrázok A.1 Model starostlivosti o umierajúceho človeka

Zdroj: RAŠLOVÁ, Katarína. 2006. *Teória a metódy charitatívnej práce*. 2006. Trnava : FZSP, 70 s.

Obrázok A. 2 Postup intervencie u ľudí bez domova

Zdroj: RAŠLOVÁ, Katarína. 2006. *Teória a metódy charitatívnej práce*. 2006. Trnava : FZSP, 69s.

FORMULÁR

Autor:	Lenka Mindoková,
Názov práce:	Filantropia. Slovensko a filantropia na prelome 20. a 21. storočia.
Jazyk práce:	slovenský,
Typ práce:	Diplomová práca,
Nadobúdaný akademický titul:	Magister (Mgr.),
Počet strán:	128
Univerzita:	Prešovská univerzita v Prešove
Študijný odbor:	Sociálna práca
Mesto:	Prešov
Vedúci DP:	doc. PhDr. Michal Oláh, PhD.
Konzultant DP:	doc. PhDr. Michal Oláh, PhD.
Dátum odovzdania:	31.03.2008
Dátum obhajoby:	
Kľúčové slová v SJ:	Filantropia 1, Cirkev 2, Úloha Cirkvi 3, Sociálne učenie Cirkvi 4, Mimovládne organizácie 5, Dobrovoľníctvo 6, Dobrovoľník 7, Metódy a teória charitatívnej činnosti 8, Streetwork 9, Diagnostika 10, Rozvojová pomoc 11, Humanitárna pomoc 12,
Názov práce v AJ:	Philanthropy. Slovakia and philanthropy at the turn of 20 th and 21 st century.
Kľúčové slová v AJ:	Philanthropy 1, Ecclesia 2, Objective of Ecclesia 3, Social theory of Ecclesia 4, Non-governmental organisations 5, Volunteering 6, Volunteer 7, Methods and theory of charitable activity 8, Streetwork 9, Diagnostic 10, Help for underdevelopment countries 11, Humanitary help 12.